

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA TEORIE KULTURY (KULTUROLOGIE)
Studijní obor kulturologie

Ivo VRTIL

Problematika kultury v Ostravě
(pohledem odborné veřejnosti)

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Praha 2006

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Martin Matějů

Prohlašuji,

že jsem tuto diplomovou práci vypracoval zcela samostatně
a uvádím v ní veškeré prameny, které jsem k jejímu napsání použil.

25.8. 2006

Datum

Podpis studenta

1. Obsah

1. Obsah	3
2. Úvod	4
3. Stručná historie	6
3. 1 Stručná historie Ostravy do začátků industrializace.....	6
3. 2 Hospodářství a imigrace na Ostravsku v počátcích industrializace.....	7
3. 3 Dělnické kolonie a způsob života v nich.....	8
3. 4 Volný čas a společenské aktivity ostravských dělníků.....	11
3. 5 Vybrané městotvorné prvky.....	13
3. 6 Nové Vítkovice.....	14
3. 7 Přívoz Camilla Sitteho.....	15
3. 8 Nová radnice a plán Velké Ostravy.....	16
3. 9 Sídliště Poruba	17
3. 10 Shrnutí.....	18
4. Dílčí empirická sonda	19
4. 1 Cíle a metodika průzkumu.....	19
4. 2 Polostandardizované rozhovory.....	22
4. 3 Shrnutí polostandardizovaných rozhovorů.....	46
4. 4 Hlubkové rozhovory.....	48
4. 4. 1 Portrét respondenta a komentář – rozhovor I.	48
4. 4. 1. 1 Rozhovor I.	51
4. 4. 2 Portrét respondenta a komentář – rozhovor II.....	66
4. 4. 2. 1 Rozhovor II.....	67
4. 4. 3 Portrét respondenta a komentář – rozhovor III.....	78
4. 4. 3. 1 Rozhovor III.....	79
4. 4. 4 Portrét respondenta a komentář – rozhovor IV.....	95
4. 4. 4. 1 Rozhovor IV.....	96
4. 5 Shrnutí dílčí empirické sondy (interpretace výsledků).....	107
5. Závěr	110
6. Seznam literatury	112
7. Přílohy	114
7. 1 Dotazník pro polostandardizované rozhovory.....	114
7. 2 Grafy.....	120

2. Úvod

Záměrem této práce je nastínit obraz kultury a kulturních významů, které tvoří současné město Ostrava a přilehlý širší region, specifický genius loci a jeho vytváření, a to zmínkou o historii města, dále pomocí vybraných kulturních prvků, ale především provedeného průzkumu mezi odbornou veřejností z oblasti kultury, který má za cíl pokusit se zmapovat jaký má a může mít kultura v současné době v tak specifickém městě, jako je Ostrava, význam a v jakém stavu jsou ostravské kulturní instituce.

Historii zmíním od prvního osídlení v oblasti, první písemné zmínky a následný vývoj ve středověku až po význam industriální revoluce na konci 18. a především v 19. století. V tomto významném období se pokusím nastínit hlavní migrační pohyby a nálady obyvatel a jejich motivace, zmíním demografický vývoj oblasti Ostravska se specifickým způsobem bydlení a zvyky imigrantů, kteří přicházeli do tohoto regionu. Poukáži na významné, především stavební a městotvorné počiny v období tzv. první republiky, dále v období po roce 1948, pro srovnání rovněž spíše z hlediska urbanistického, až do ukončení těžby uhlí a výroby železa na území města Ostravy. Domnívám se, že tyto elementy kultury, které měly nebo mají pro město zásadní význam, pomohou v této diplomové práci syntézou vytvořit jako mozaika určitý vjem a povědomí o městě. Proto jsem zvolil některé z architektonických městotvorných prvků, ať již solitérních nebo celých urbanistických celků, které utvářely město a vtiskly mu jeho podobu v návaznosti na dobu, ve které byly uskutečněny. Uvedená témata slouží především k vykreslení atmosféry města a přiblížení některých historických souvislostí a kulturních vazeb.

Stěžejním cílem mé diplomové práce je dílčí empirická sonda uskutečněná pomocí polostandardizovaných a hloubkových rozhovorů, které jsem provedl mezi odbornou veřejností, a které mají osvětlit současnou problematiku kultury v Ostravě a okolí. Vysvětlím metodiku a cíle průzkumu, skladbu výběrového souboru, hodnocení, výsledky a shrnutí průzkumu.

Vybral jsem 15 respondentů, jejichž počet se zvýšil metodou nabalování. Průzkum prostřednictvím polostandardizovaných rozhovorů a hloubkových rozhovorů je páteří součástí mé práce, protože se pokouší zmapovat současný stav, kdy probíhá transformace bývalého výrazně průmyslového města. Pokouší se ukázat jakou funkci v tomto procesu plní kultura, a umožňuje mi nahlédnout do profesního života osobností, které se na ní aktivně podílejí. Rovněž očekávám, že díky rozhovorům, bude živá a aktuální. V neposlední řadě jsou zajímavá osobní setkávání s lidmi z oblasti kultury v Ostravě. Součástí přílohy jsou dotazníkový formulář a grafy.

3. Stručná historie

3. 1 Stručná historie Ostravy od prvních zmínek do začátku industrializace

Ostrava leží na pomezí Moravy a Slezska ve východní části České republiky, u východního vstupu Moravské brány. Před lokací bylo v tomto prostoru sídliště u přechodu řeky, které obývali lidé slovanského původu a jazyka. První zmínky o slezské části Ostravy jsou z roku 1229, a souvisí s papežským privilegiem potvrzujícím ji jako součást majetku benediktýnských mnichů z kláštera v Týnci u Krakova. Kronikářská zpráva ze začátku roku 1279, která podává svědectví o setkání pražského biskupa Tobiáše z Bechyně s olomouckým biskupem Brunem, hovoří již o Ostravě, jako o biskupském městě (Bakala a kol.,1993). Ostrava se stala později součástí proudu středověké kolonizace, jejíž nositelé osazovali okrajové a méně úrodné oblasti a dali vzniknout privilegovaným městům jako organizovaným tržním, případně i správním a soudním střediskům regionů. V 16. století bylo město významné v rámci hukvaldské části olomouckého biskupství, ovšem ve století 17. a 18. poklesl jeho význam na úroveň vesnice. Ještě v roce 1829, jako součást rakouské monarchie, měla Moravská Ostrava s předměstími 1752 obyvatel (tamtéž). Vyznačovala se tedy malou koncentrací obyvatelstva a postrádala významnější hospodářské centrum, na rozdíl od blízkých měst jako je např. Nový Jičín, Příbor, Bílovec, ve kterých se rozvíjela textilní výroba.

V období relativně krátké doby postihlo Ostravu a okolí velký počet změn. Z feudálního maloměsta se v 19. století, v průběhu asi padesáti let stalo průmyslové město. Bylo to období, ve kterém přestávaly platit tradiční zvyky a obyčeje. Začala se zvyšovat horizontální i vertikální mobilita lidí, utvářela se moderní městská společnost a byl položen základ ostravské průmyslové aglomerace.

3. 2 Hospodářství a imigrace na Ostravsku v počátcích industrializace

Základním zdrojem obživy lidí z Moravské Ostravy zůstávala po celou první polovinu 19. století zemědělská výroba, která poskytovala živobytí přibližně třem čtvrtinám jejich obyvatel. Postupně však přestávala nabízet dostatek pracovních příležitostí, a tak se zvláště v průběhu tzv. hladových let, na sklonku 40. a počátkem 50. let 19. století, objevilo velké převýšení pracovní poptávky nad nabídkou, způsobené i tím, že se držitelé usedlostí snažili obdělávat půdu jen s rodinou, bez užití námezdní práce. Situaci zhoršovala již zmíněná blízká střediska výroby textilu, která konkurovala místním malým řemeslníkům a rovněž brala obživu mnoha obyvatelům beskydské oblasti, kteří provozovali domácí výrobu tkanin, jako doplněk málo produktivnímu zemědělství. Problematický stav byl rovněž v místech, kde přes dlouhou tradici domácí tkalcovské výroby, nevznikly moderní textilní továrny. Zprůmyslňování, které začalo průběhem 40. let 19. století, způsobilo úplnou změnu charakteru ostravské oblasti. Začal se zvyšovat počet pracovních příležitostí, a to především v rozvíjejícím se železářském a těžebním průmyslu, výrobě koksu a navazujících odvětvích jako je například doprava. Do poloviny 19. století uspokojovali poptávku po pracovních silách obyvatelé města samotného nebo lidé z jeho nejbližšího okolí. S přibývajícím počtem průmyslových podniků se lidé k Ostravě začali stahovat i z jiných částí rakouské monarchie i z ciziny. Dominantní příliv lidí za prací od konce 60. ale hlavně v průběhu 70. let 19. století, znamenala migrační vlna z Haliče (Dokoupil, 1967). Haličtí většinou pocházeli z hornatých a neúrodných částí země, kde se původně zabývali nevýnosnou zemědělskou výrobou a domácím tkaním ovčích houní či plátna. Zemědělství a hospodářství bylo v této oblasti málo produktivní a rozvinuté. Vysoká porodnost, nejnižší platy v rámci rakouské monarchie a neúrodná půda, to byly hlavní důvody odchodu lidí ze země. I když se velká část příchozích kvůli těžké a náročné práci vracela, zbytek se na Ostravsku usazoval a začal tvořit vedle německé, významný podíl polské menšiny (Horská-Vrbová, 1970). Obecně nejčastějším výsledkem odchodu a usazení se na Ostravsku je změna obyvatele vesnice – zemědělce v průmyslového dělníka.

3. 3 Dělnické kolonie a způsob života v nich

Jako v jiných velkých evropských průmyslových centrech, tak i na Ostravsku vznikají městské čtvrti, kde výlučně bydlí populace jedné společenské skupiny. Za předzvěst těchto urbanistických celků můžeme považovat „Fuggerei“, renesanční čtvrť vybudovanou na začátku 16. století, na okraji Augšpurku v Německu, knížaty z rodu Fuggerů. Jde o miniaturní obec, tvořenou řadami domků, jejíž součástí byla nemocnice, tržiště a kostel. Domy měly společnou střechu a společné komíny, stály podél několika ulic a byly určeny pro chudé. V roce 1560 čítal tento komplex sto jednotlivých obydlí (Raeburn,1993). Pozdější stavební celky určené pro specifickou vrstvu lidí, hornické osady, můžeme zaznamenat v báňských revírech ve 2. polovině 18. století v Anglii a na přelomu 18. a 19. století např. v Belgii, Porúří, v severní Francii, Uralu. Dělnické kolonie se staly předvojem nového půdorysného řešení sídliště, ekonomie prostoru, používání nových stavebních hmot, přinesly nezvyklé prvky architektonického řešení obytných domů a zavedly prvek typizace.

Alfred Krupp, německý průmyslník, se v projevu k dělníkům v roce 1877 k bydlení svých zaměstnanců vyjadřuje takto: *„Měl jsem odvahu postavit pro zlepšení situace dělníků byty, v nichž je umístěno dnes již na dvacet tisíc lidí, založit pro ně školy a zařízení, kde si mohou lacino opatřit své potřeby. Vzal jsem tím na sebe tíhu dluhů, která musí být odstraněna. Před padesáti lety nežil žádný dělník, co se týče obživy, oblékání a bydlení tak dobře jako dnes...“* (Hroch,1998).

Jedny z prvních dělnických domků na Ostravsku dalo postavit v roce 1829 olomoucké arcibiskupství ve Vítkovicích (nynější část Ostravy a sídlo železáren). Jednalo se o šest dvoubytových domků (Myška, 1962). Výstavba ubytoven a kolonií však byla ve většině případů, nejen na Ostravsku, živelná a provizorní. Ubytovny, zvané kasárna, kde bydleli svobodní dělníci, se budovaly přímo v areálech průmyslových podniků, odkud musely později kvůli rozšiřování výroby ustupovat novým výrobním halám. Ti, kterým se nepodařilo sehnat si bydlení, ať už v koloniích, kasárnách či bytech si

budovali na úpatích hald vytěžené hlušiny polozapuštěné zemnice, kde nezdělaná bydleli i se svými rodinami.

Později, když se definitivně potvrdila perspektivnost industrializace a investice získaly trvalý charakter, začaly cíleně vznikat z iniciativy majitelů továren a dolů ubytovací komplexy buď v podobě činžovních pavlačových domů nebo samostatných domků o dvou a více bytových jednotkách, které byly sdružovány do celých čtvrtí zvaných kolonie.

Pro kolonie se z řady tendencí a směrů nejčastěji prosadil typ izolovaného dělnického domu pro čtyři rodiny tzv. hausvierecke, který byl navržen architektem Müllerem pro dělnické město v Alsasku, použitý i na Ostravsku (Noušová, 1977). Umožňoval velkou urbanistickou variabilitu řešení obytných čtvrtí, účelné využití stavební plochy, byl nenáročný stavebně a bydlení v něm, ze sociologického hlediska usnadňovalo adaptaci lidí z venkova v městském prostředí. Právě to, že se většina imigrantů rekrutovala z vesnického zemědělského prostředí, se nejvíce projevilo na způsobu bydlení v koloniích. Téměř každý byt, většinou o kuchyni a jedné místnosti, byl vybaven chlévem pro chov domácích zvířat (zpravidla vepře) a malou zahrádkou. Hospodářské budovy se stavěly buď jednotlivě pro každý dům, nebo pro větší počet domů na zvláštním pozemku. V některých případech pronajímal podnik nevyužití části svých pozemků, kde dělníci pěstovali různé hospodářské rostliny, jako např. brambory, žito a jetel pro sebe a své malé hospodářství (Adamus, 1936). V 60. letech 19. století organizovaly Vítkovické železářny akci, při které přidělovaly dělníkům pozemky na první dva roky zdarma a doporučovali jim, aby je osazovali pro „*dělnické rodiny nezbytnými plodinami*“, a vedení závodu dokonce pořádalo zahrádkářské kurzy (Myška, 1962). Majitelé podniků si uvědomovali úzkou souvislost bydlení s výrobou, s možností získávání pracovních sil a zejména s jejich stabilizací. Přidělením bytu se předcházelo fluktuaci a umožňovalo mít vliv na dělníka a jeho rodinu. Hrozba propuštění ze zaměstnání byla doprovázena hrozbou vypovězení z bytu. Specifické na koloniích bylo, že na jednom místě, v jedné osadě, byli ubytováni zaměstnanci jednoho podniku, či těžářstva, a že tyto osady málokdy obsahovaly prvky rozšiřující jejich funkčnost, jako např. školu nebo obchod. V žádné jiné průmyslové oblasti

v Čechách nebyl ubytován v koloniích tak velký počet lidí, nejčastěji v blízkosti závodu, jako na Ostravsku, tj. asi třetina z celkového počtu obyvatel revíru (Skalníková, 1964).

Pro dělníky byla výstavba osad podnikateli výhodná, byty v koloniích byly totiž v té době lépe vybaveny než byty pronajímané soukromníky, i výše nájemného byla přijatelnější. Navíc odpadla starost s hledáním ubytování. Na druhou stranu se přesídlencům radikálně změnil způsob bydlení tím, že z obydlí, které svým typem odpovídalo krajinnému prostředí, způsobu hospodaření a mělo svou výtvarnou hodnotu, přecházeli do unifikovaných domů v nevzhledných továrních koloniích, nebo přeplněných nájemních kasáren, či nouzových přístavků. Změna se projevila i ve způsobu oblékání, když muži i ženy odkládali oblek rozličný a charakteristický pro jednotlivé oblasti jejich původu a zaměňovali jej za jednoduché, stříhově stejnorodé ošacení, které jen některými prvky připomínalo dřívější způsob odívání; například u žen to byly šátek a zástěra. Odtržení od půdy mělo vliv na stravu, kde se více začaly prosazovat tržní produkty na úkor vlastních výrobků, a promítalo se do celého způsobu života v rodině i do sousedských vztahů v dělnické kolonii. V městském prostředí při postupu industrializace je u dělnictva charakteristický způsob soužití dvou generací – rodičů a jejich dětí (Svobodová, 1977). Při konjunkturu průmyslu docházelo k větší koncentraci dělníků a s tím souvisejícím nedostatkem levných bytů, což přineslo snahu o maximálně možné využití bytové plochy. U rodičů zůstávaly rodiny ženatých synů nebo se k nim zpátky stěhovaly a přebíraly po nich byt, protože jejich rodiny se počítaly již ke starousedlíkům. Synové zpravidla pracovali ve stejném podniku jako jejich otcové. Další způsob soužití, který se vyskytoval v dělnických koloniích, je domácnost, kde vedle sebe žijí manželské dvojice s dětmi a ještě příbuzní různého stupně. Společně se dělí o byt, vzájemně se přizpůsobují v hospodaření a ve spotřebě. Tuto domácnost tvoří např. rodiny dvou bratrů. Ovšem ve společném bydlení docházelo k různé variabilitě. V průmyslovém expandujícím prostředí se soužití více generací nebo společné bydlení s příbuznými odvíjelo spíše od momentální potřeby a stalo se mnohdy nutností.

3. 4 Volný čas a společenské aktivity ostravských dělníků

Přes změnu se některé tradice původní lidové kultury buď přetransformovaly nebo dokonce zachovaly. Například „pobaba“- forma výpomoci při polních pracích se přenesla do dělnického prostředí jako sousedská výpomoc při stavbě domku, a zvyky, které se vážou k církevnímu roku nebo zvyky rodinné, jako křest, svatba nebo pohřeb, ve své formě zůstaly (Skalníková, 1964). Ovšem k nejčastějším formám společenských aktivit dělníků patřila návštěva hospod. Lidé, kteří převážně pocházeli z venkovského prostředí a jejich řád a časoprostor určovala změna ročních období související se zemědělskými pracemi se ocitli v prostředí, kde rytmus byl pevně stanoven pracovní dobou určenou zaměstnavatelem a množstvím těžké a nebezpečné práce. Jako kompenzace tohoto rozporu sloužila dělníkům jedna z nejčastějších forem jejich společenských aktivit, a to návštěva různých kořalen a výčepů. Alkoholismus a prostituce byly velmi rozšířenými jevy v této společenské skupině, a to do té míry, že vzbudily pozornost ve vídeňských kruzích. Proto přijel do Ostravy v únoru 1901 vídeňský lékař a odpůrce alkoholismu R. Wlassak aby pak výsledky svého výzkumu přednesl ještě téhož roku na VIII. mezinárodním kongresu proti alkoholismu ve Vídni. Výsledky byly katastrofální (Jiřík, 1991). Pro ilustraci uvedu citát z jedné z povídek s názvem „Pod laubami“, povídkové knihy Josefa Filgase „Zapomenutá Ostrava“, která časově pokrývá pozdější období, a to 20. a 30. léta dvacátého století: *„Po výplatě svobodní synci z okolních vesnic a někdy i ti ženáci zůstali přes neděli ve městě a domů vzkazovali: „Robimy durch aji neděle!“ – Sami si myslili:“ Škoda peniz, na tu chvílku jezdit do dom, radši se za to vypiju pivo a trošku pobavim!“ ... „Co by se člověk něšel pobavit, dy stejně mamy na světě enem tu dřinu! A něviš, esli zitřka dožiješ, esli ešče zitra přideš k obědu...“* (Filgas, 1962). Proto se také zaměstnavatelé snažili podporovat pospolitost a stavovskou příslušnost horníků a dělníků, poskytnout jim rozptýlení kontrolovaným způsobem zábavy, formou slavností a parád na svátky hornických patronů. Ovšem tyto tradice nebyly do zprůmyslnění Ostravsku vlastní a účastnila se jich pouze část zaměstnanců (Skalníková, 1964). Zpočátku se tyto parády odbývaly

28. října, tedy v den, kdy bylo objeveno na Polské Ostravě první uhlí. Od roku 1847 se tyto slavnosti přesunuly na den svaté Barbory, která byla jako patronka horníků uctívána v německých a polských revírech. Horníci se ve stejnokrojích seřadili na nádvoří dolu a vydali se, vedeni úředníky a mistry, nesouce prapory a korouhve do kostela nebo na polní mši. Posléze se odebrali do hostince, kde oslavy pokračovaly za vyhrávání hornických kapel. Všechny tyto a jiné slavnosti byly součástí počátků masové kultury.

„Rychle se stáváme tím, čím nás svět vyzývá, abychom byli. Základní rysy naší duši vtiskují obrysy vnějšího okolí. to je přirozené: Žít není nic jiného než jednat se světem. Obecný vzhled světa bude obecným vzhledem našeho života. Proto kladu takový důraz na tvrzení, že svět, v němž se zrodily dnešní davy, získal v dějinách podstatně novou tvářnost.“ (Ortega y Gasset, 1993).

3. 5 Vybrané významné městotvorné prvky

Pokud zmiňuji historii Ostravy, musím alespoň krátce poukázat na několik stavebních celků spojených s utvářením města a okolí, spjatých s různými obdobími, které měly a mají městotvorný význam, a které považuji za zásadní z hlediska způsobu života obyvatel. V Ostravě probíhal v určitých časových periodách výrazný stavební boom, spojený s rozvojem průmyslu a přílivem nových pracovních sil, vyznačený charakterickými stavbami. Tyto stavby přinesly ve své době moderní řešení, zlepšující kvalitu života obyvatel, které vzbuzuje respekt a snese uznání i pohledem současnosti. Představují zhmotnění určitých vizí, ať již v podobě Nových Vítkovic, ředitele železáren Kupelweisera, jako komplexního „ocelového města“, na konci 19. století, regulačního plánu Přívozu, architekta Camilla Sitteho, vstupní brány do města prostřednictvím nádraží Severní dráhy Ferdinandovy na přelomu století 19. a 20., Velké Ostravy za „první republiky“, symbolizované stavbou Nové radnice, za působení primátora Prokeše a původně kontroverzní rajonové studie Ostravy (vzhledem k záměru vysídlit a asanovat „staré“ centrum Ostravy), charakterizované sídlištěm Poruba z 50. let minulého století. S ohledem na současné počiny a dění v oblasti architektury a urbanismu se nabízí otázka, zdali v nynější Ostravě, ale nejen v tomto městě, „postiženém“ globalizací, existují nějaké vize.

3. 6 Nové Vítkovice

Jedním z prvních významných komplexních počínů výstavby v Ostravě je budování Nových Vítkovic. Historie Vítkovických železáren se začíná psát roku 1828, kdy byla založena pudlovna. Následným vývojem se železářny dostávají do majetku bankovního domu Rotschildů, který se spojil s podnikateli bratry Gutmanny, a tím vzniká v roce 1873 společnost Vítkovické horní a hutní těžířstvo. Vedením Vítkovických železáren pověřují bratři Gutmannové v roce 1876 Paula Kupelwiesera, který má zásadní podíl na budování Nových Vítkovic (Matěj,1992). Ten pochopil souvislost mezi dobře zabezpečenými zaměstnanci a kvalitou pracovní síly odrážející se ve výsledcích podniku (tamtéž). Počátkem 80. let 19. století byl pro Vítkovice vypracován jednotný regulační plán, který velmi progresivně řešil uspořádání prostoru (tamtéž). Výsledkem Kupelweiserova záměru je komplexní město s náměstím, kostelem, radnicí, nemocnicí, závodním hotelem, nádražím a veškerými v té době ne příliš obvyklými „vymoženostmi“, které sloužily zaměstnancům Vítkovických železáren. Tyto novinky se netýkaly pouze bydlení dělníků, ale i dostupných služeb, jako jesle, mateřská školka, lázně, závodní jídelna, nemocnice, prádelna. V roce 1908 byly Vítkovice povýšeny na město. Byla to doba, kdy dosáhly svého urbanistického a kulturně – společenského vrcholu (tamtéž).

Charakteristickým materiálem pro stavbu většiny budov bylo režné cihelné zdivo. Zajímavým prvkem staveb byly, v té době nepříliš obvyklé, ploché střechy, používající, mimo jiné, jako krytinu dehtovou lepenku, pokrytou vrstvou škváry a osázenou mechem. Tím se dosáhlo dobrých hydroizolačních vlastností a prodloužení životnosti střech. Další zajímavostí je kostel sv. Pavla, architekta Kirsteina, jehož věž (podle ideje italské zvonice architekta Meretty) sloužila od roku 1882 jako vodárenská věž a požární pozorovatelna (tamtéž).

Nové Vítkovice jsou jedním z ojedinělých urbanistických celků, který ve své době přinesl výrazné zlepšení životní úrovně dělníků a zaměstnanců železáren.

3. 7 Přívoz Camilla Sitteho

Dalším z výrazných urbanistických počínů na Ostravsku je Regulační plán Přívozu (1893 – 1895), architekta Camilla Sitteho. Přívoz se stal v rámci pozdějšího plánu Velké Ostravy součástí tohoto města, avšak v době realizace Sitteho plánu byl samostatným subjektem.

„Intenzivní industrializace, provázená do té doby nevídanými přesuny obyvatel, naprosto nekoordinovaná urbanizace řídicí se především specifickými zájmy růstu průmyslových závodů, kolem nichž vyrůstaly dělnické kolonie, to vše během několika let gründerské éry vytvořilo téměř apokalyptický obraz předpekli moderní doby. Zdá se, že Sittemu ostravsko přesto – anebo právě proto učarovalo. Svě teorie se zrovna tady pokusil uvést do praxe. Sitte, tento kritik dezurbanizace industriální éry, si tak svoje teoretické zásady mohl v praxi ověřovat na jednom z nejlapidárnějších příkladů krize urbanismu – na ostravském průmyslovém regionu...“ (Zatloukal, 2002).

Obrys Přívozu je ve tvaru kosočtverce jehož středem je náměstí s výraznou dominantou – novogotickým kostelem Neposkvrněného Početí Panny Marie. Osu náměstí směrem ke kostelu protíná napříč ulice spojující přívozské nádraží (dnes ostravské Hlavní nádraží) s centrem Moravské Ostravy. Součástí plánu je také fara navazující na kostel a radnice, která je v neobarokním slohu. *„Náměstí Sitte chápal jako městský salon i jako kulminační bod evropské urbanistické tradice... na základě tří variant rozvíjel úvahy o možném soužití pohledově uzavřeného prostoru s novodobým bulvárem.“ (tamtéž).* Tento urbanistický počín je významný tím, že přináší ucelenou koncepci města, navíc s tím přesahem, že Sitteho dílo bylo součástí plánu širšího Ostravska (Mariánské Hory, Hrušov, Slezská Ostrava) a mělo pokračovat dále regulačním plánem Moravské Ostravy, který se neuskutečnil zcela. *„Na rozdíl od Přívozu se tady pokusil o takřka organický, přirozeně rostlý půdorys s řadou půvabných motivů, které měly dokonce vrcholit v rekreační či přímo lázeňské čtvrti v severovýchodní části města...“ (tamtéž).*

3. 8 Nová radnice a plán Velké Ostravy

V roce 1924 datujeme vznik tzv. Velké Ostravy, která vznikla spojením sedmi obcí. S platností od 1. 1. 1924 se spojily obce Moravská Ostrava, Přívoz, Mariánské Hory, Vítkovice, Hrabůvka, Nová Ves a Zábřeh nad Odrou pod názvem Moravská Ostrava. Tomuto spojení předcházely projekty na sloučení z let 1913 a 1919 (Bakala a kol.,1993). První republika, kromě období hospodářské krize, přinesla velký rozmach stavebnictví v Ostravě. Byla postavena řada komerčních objektů, např. Anglo – Československá banka architekta Gočára -1924, Živnostenská banka architekta Hilberta -1924, obchodní dům Brouk a Babka architekta Kotase -1929, obchodní dům Bachner architekta Mendelsohna - 1933 či Nesselrothovy domy z roku 1936 architekta Kornera (tamtéž). Ovšem nejvýznamnější stavbou tohoto období, symbolem, vzhledem k významu města, je Nová radnice architektů Fischera, Koláře, Rubého z roku 1930. Je to největší radniční komplex v České republice vystavěn v letech 1925 – 1930. Monumentální dvoukřídlá budova s centrální částí, jejíž součástí je kvadratická věž vysoká téměř 86 metrů. Význam této stavby nespočívá jen v jejich fyzických dispozicích ale hlavně v tom, že Nová radnice se stala ikonou Ostravy, rozpoznávacím znakem, podobně jako Eiffelova věž v Paříži nebo londýnský Big Ben, který bezpochyby dodnes umožňuje identifikaci obyvatel s městem. Tento fakt potvrzuje i výzkum Marketingové laboratoře Ostrava z roku 2001, kde hned za středem města (83% obyvatel), na 2. místě 37% obyvatel, uvádí jako symbol města Novou radnici, resp. radniční věž (Hon, 2001). K významu Nové radnice rovněž přispívá rozhledna na vrcholu její věže, ze které lze přehlédnout podstatnou část města a za příznivého počasí lze dohlédnout západním směrem na pohoří Jeseníků a směrem jižním na pohoří Beskyd.

3. 9 Sídliště Poruba

S vlnou industrializace v 50. letech 20. století a na ni navazující příliv imigrantů do města přichází opět stavební boom. Stavějí se nová sídliště jako např. v Zábřehu nad Odrou, kde se v roce 1947 začíná s výstavbou tzv. Stalingradu, sídliště u Bělského lesa. Na základě tzv. rajonové studie z roku 1950 – 51 byl schválen plán výstavby Nové Ostravy jehož součástí je lokace nové výstavby do západní části města, tehdy ještě samostatných obcí Poruby, Svinova, Polanky nad Odrou (Bakala a kol.,1993). Součástí tohoto plánu byla neuskutečněná asanace staré městské zástavby a vysídlení asi 48000 obyvatel (tamtéž). Naštěstí k tomuto velikářskému a arogantnímu plánu nedošlo. Přesto se chci zmínit o sídlišti Poruba I. a II. obvod, které má přes rozsáhlost výstavby, možná jako jedno z posledních takto kocipovaných obytných celků, ještě lidský rozměr, na rozdíl od později postavených panelákových prefabrikovaných sídlišť charakterizující dobu vlády KSČ. Domy na těchto sídlištích byly stavěny z cihel a jejich uspořádání pracovalo s množstvím parkové zeleně, náměstími, s rozsáhlými polouzavřenými a polosoukromými prostranstvími v podobě vnitřních dvorů s dětskými hřišti s absencí automobilového provozu, do kterých se vstupuje obloukovými portály, pod nimiž je dláždění z dřevěných kostek. Dominantou tohoto sídliště je půlkruhový dům, orientovaný na jižní stranu, v jehož středu je proražen monumentální obloukový portál, umožňující průchod silniční komunikaci. Fasády těchto domů, místy působící neorenesančním dojmem, zdobí sgrafita se socialisticko - realistickými motivy šťastných matek, pracujících otců a hrajících si dětí. Domy u hlavnějších komunikací jsou vybaveny prostory pro obchody a služby. Sídliště má, na rozdíl od pozdějších uniformních sídlišť své orientační body, a tak se obyvatelé mohou scházet třeba u oblouku nebo u věžiček. Sídliště Ostrava – Poruba je ojedinělý, dodnes funkční urbanistický útvar, oceňovaný zahraničními architekty. Srovnatelným útvarem jsou první městské čtvrti, ve stejném období vybudovaného města na zelené louce, nedalekého Havířova.

3. 10 Shrnutí

Po roce 1989 Ostravu opouští podstatná část těžkého průmyslu. V roce 1994 bylo vytěženo poslední uhlí na území města a v roce 1998 byla ukončena výroba železa ve Vítkovicích. Průmysl se mění na lehký a pracovní příležitosti jsou spíše ve sféře služeb a obchodu. Taky proto je v bezprostřední blízkosti centra města obrovská volná plocha po bývalém areálu koksovny, dolu a elektrárny Karolina, a radní města kupodivu asi neví a váhají jak s ní naložit a pohlíží se po nabídkách obchodních řetězců, které slibují postavit své sterilní haly a hangáry plné zboží, přestože kupní síla obyvatel je malá a v oblasti vysoká nezaměstnanost. Urbanistickou soutěž na využití plochy Karolina provázely nejasnosti, když byla zvláštním způsobem anulována v momentě, kdy hlavní architekt města Ostravy, po vyhodnocení a vítězství konceptu skupiny architektů z polské Gliwice, údajně objevil chybu v územním plánu ... V červnu 2006 byla uzavřena a vyhodnocena další, ovšem už nikoli urbanistická či architektonická, ale developerská soutěž na zástavbu plochy Karolina, proti které komora architektů podala protesty. Soutěže se zúčastnilo pět developerů. Zvítězil a městskými zastupiteli byl vybrán, i na základě odborných posudků, projekt firmy MULTI VESTE, který slibuje v několika etapách od roku 2007 do roku 2017, výstavbu rozšiřující a navazující na centrum Ostravy. V první etapě v roce 2007 se má, podle plánu, stavět hypermarket, v poslední etapě v roce 2017 univerzitní kampus...

Ostrava je významným městem v severomoravském regionu. Sídlí zde, mimo jiné, dvě univerzity a v roce 1996 byl posílen význam města založením Ostravsko – Opavského biskupství. V současné době do popředí opět vystupuje fakt, že území Ostravy bylo od pradávna vstupním místem do Moravské brány, kudy procházely obchodní stezky od Baltského ku Středozemnímu moři.

4. Dílčí empirická sonda

4. 1 Cíle a metodika průzkumu

Význam Moravskoslezského regionu a především samotného města Ostravy, jako oblasti těžkého průmyslu, v současné době postupně klesá a bude klesat. Má a bude zde mít stále větší význam kultura, která přetváří a oživuje město i region. Roste význam vzdělanosti, která s sebou nese větší nároky lidí na kulturní vyžití a na orientaci v kultuře vůbec. Cílem průzkumu mezi ostravskou odbornou veřejností je ověřit si tyto domněnky a zjistit, jaký význam a jakou roli v tomto živém procesu hraje kultura a jak situaci v této oblasti výběrová skupina vnímá, v tomto případě lidé, kteří se aktivně na kultuře podílejí, ať již jako vedoucí nebo organizační pracovníci v kulturních institucích, či režiséři, výtvarníci a herci čili výkonní umělci nebo pracovníci ve vzdělávací sféře a zaměstnanci muzeí. Rovněž chci zjistit, jak posuzují respondenti kulturní dění v Ostravě, jednak zprostředkované institucemi a lidmi, kteří v nich působí nebo aktivitami „nezávislých“ jednotlivců či skupin, a akcí, které působí ve městě a okolí, a dále, které z těchto aktivit podle nich přinášejí něco pozitivního či výjimečného nebo naopak, co by se dalo případně u jiných zlepšit. Chci také posoudit jak se respondenti cítí zakotveni ve svém městě a jak vnímají pojem tradice v souvislosti s místem, kde žijí a jak vidí budoucnost Ostravy s odkazem na doby minulé.

Dílčí empirická sonda je složena ze dvou částí. První část tvoří polostandardizované rozhovory (kapitola 4. 2), které se uskutečnily na základě dotazníku (viz příloha, kapitola 7. 1). Otázky v dotazníku jsem koncipoval tak, aby dostal odpověď na témata, kterými se zabývám v této diplomové práci, a to především: Stav a potenciálu kulturních institucí především na území města a jejich grantové podpory, významu průmyslových památek, spojených s Ostravou, významu kultury pro město s ohledem na jeho transformaci, zakotvenost a sepětí respondentů se svým městem, budoucnost města.

Otázky 1 až 5 se týkají věku, pohlaví a socioprofesionálního zařazení respondentů, otázka 6 zjišťuje názor respondentů na situaci v oboru, ve kterém působí, otázky 7, 7a, 7b a 8 se týkají názorů respondentů na fungování jednotlivých kulturních institucí či akcí v Ostravě, otázka 9 má za úkol zjistit, zdali respondenti považují Ostravu za kulturní centrum regionu, otázka 10 zjišťuje názor respondentů na vliv jinoetnických skupin v regionu, otázky 11 a 12 odkrývají názor respondentů na grantovou podporu kulturních akcí, prostřednictvím otázky 13 zjišťují, co si respondenti představují pod pojmem „tradice“ ve spojení s Ostravou, v otázce 14 se ptám, zdali má Ostrava potenciál jako turistická destinace, spojená především s návštěvou technických památek, protože podle studie Marketingové laboratoře z roku 2001 vyplývá, že 55% Ostravanů si myslí, že město má cenné technické památky (Hon,2001), otázka 15 osvětluje názory na význam kultury ve městě, otázka 16 se zabývá důvody odchodu obyvatel Ostravy. Důvodem k zařazení této otázky byl jednak výstup studie Marketingové laboratoře Ostrava v kapitole E1/1-Špatné zprávy - „V Ostravě nežijí rádi obzvláště lidé mladší a podnikavější, než ostatní“ (tamtéž), a rovněž výsledek průzkumu téže laboratoře z roku 1999, kde se uvádí, že trvale žít v Ostravě chce 47% lidí do 29 let, resp. pouze 36% studentů vysokých škol (Hon, 1999). Pro srovnání, ve věkové skupině 50 až 59 let, podle výše uvedeného průzkumu, chce v Ostravě trvale žít 80% občanů (tamtéž). V otázce 17 se ptám respondentů na názor týkající se budoucnosti města a možnostmi upevnění jeho postavení vůči ostatním městům v České Republice.

Druhou částí dílčí empirické sondy jsou hloubkové rozhovory (kapitola 4. 4), které vycházejí z dotazníkového formuláře první části empirické sondy. Tyto rozhovory byly zaznamenány na diktafon a jejich přepis uvádím v kapitolách 4. 4. 1. 1 až 4. 4. 4. 1. V nich jednak rozvíjím témata obsažená v dotazníku, ale také otevírám a rozvíjím i témata jiná. Ptám se, na názor, jak probíhají současné ostravské architektonické nebo památkové kauzy (např. Karolina či bývalá městská jatka), rozvíjím historické souvislosti vzhledem k současnému kulturnímu dění v Ostravě nebo otevírám otázku dalších životních plánů tázaných respondentů, týkajících se odchodu z Ostravy, případně jejich dalšího působení ve městě. Hloubkové rozhovory, přesto, že

v nich někdy zaznívají subjektivní názory vybraných respondentů, jsem zvolil proto, abych získal pro svou diplomovou práci ucelenější a podrobnější obraz o městě a jeho kultuře. Vybraní čtyři respondenti se aktivně podílejí a snaží se ovlivnit současné kulturní dění v Ostravě. V prvním případě jako památkář a historik architektury, přednášející na Ostravské univerzitě a publikující v odborných časopisech, v druhém případě jako divadelní a filmový režisér (dokumentární cyklus „Šumná města), ve třetím případě aktivistka v občanském sdružení za starou Ostravu, a v případě čtvrtém galeristka a majitelka prestižního ostravského klubu Fiducia. Tito respondenti byli vybráni jednak proto, že každý z nich působí v jiném odvětví kultury, a také pro jejich angažovanost, týkající se současných architektonických a památkových kauz (developerská soutěž na zástavbu plochy po průmyslovém areálu Karolina, zařazení bývalého průmyslového areálu v dolní oblasti Vítkovic mezi památky UNESCO, obnova památkově chráněného areálu bývalých městských jatek apod.).

Polostandardizované i hloubkové rozhovory byly uskutečněny v průběhu měsíců dubna až června 2006. Pro kontaktování respondentů jsem využil jednak osobní vazby nebo jsem kontaktoval vybrané respondenty telefonicky a následně domluvil osobní schůzku. Skladbu výběrového souboru jsem provedl vytipováním 15 lidí, jejichž počet se zvýšil metodou nabalování na konečných 27 respondentů z řad odborné veřejnosti. Dotazování bylo prováděno u 25 respondentů osobně, 2 respondenti byli kvůli jejich časové tísně osloveni telefonicky a zaslali mi vyplněný dotazník pomocí elektronické pošty.

4. 2 Polostandardizované rozhovory

Věk, pohlaví a vzdělání respondentů (otázky 1 až 3).

Celkový počet respondentů je 27.

Průměrný věk respondentů je 46,7 let.

Ve výběrovém souboru je 17 mužů, což je 62,96% respondentů a 10 žen, což je 37,03% respondentů.

Výběrový soubor jsem rozdělil na tři věkové skupiny:

- I. do 35 let
- II. 36 – 50 let
- III. 51 a více let

Věkovou hranici 35 let jsem zvolil proto, že někteří lidé před touto hranicí nemají upevněno své profesní a sociální postavení, naopak za touto v hranici jsou většinou již pevně ukotveni a nacházejí se v nejproduktivnějším věku. Rovněž tito lidé do 35 let začali svou profesní kariéru, případně vysokoškolská studia po roce 1989, což jistě mělo na jejich sociální vývoj a myšlení vliv.

Naopak respondenty za věkem 50 let, který jsem zvolil jako druhý hraniční, ovlivnil začátek jejich profesní kariéry, který začal nebo probíhal před rokem 1989, tedy za minulého režimu. Tito lidé jsou rovněž v produktivním období, ale blíží se nebo již jsou v důchodovém věku, což rovněž ovlivňuje jejich myšlení a pohled na svět.

Věková skupina I. tvoří při počtu 8 lidí, 29,62% respondentů.

Věková skupina II. tvoří při počtu 7 lidí, 25,92% respondentů.

Věková skupina III. tvoří při počtu 12 lidí, 44,44% respondentů.

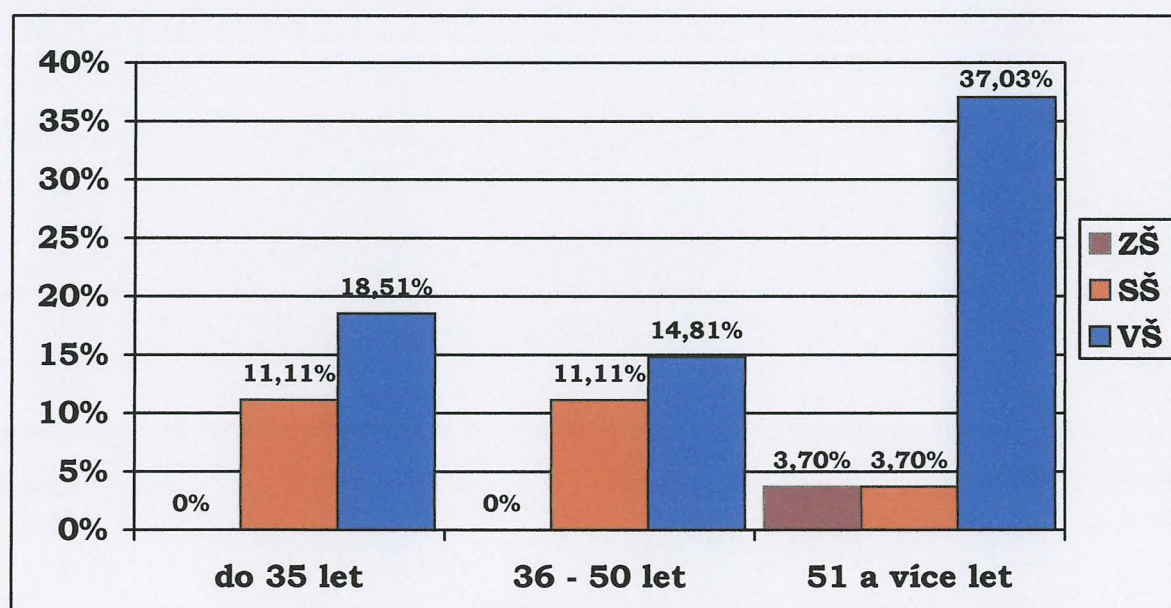
V souboru je 19 respondentů s vysokoškolským vzděláním (70,37%), dále 7 respondentů se středoškolským vzděláním (25,92%) a jeden respondent se vzděláním základním (3,7%). Kategorii střední odborné vzdělání nebo vyučen jsem nezařadil, protože tuto nesplňuje žádný z respondentů.

Ve věkové skupině I. (do 35 let) je 18,51% vysokoškoláků (počet 5), 11,11% středoškoláků (počet 3) a žádný respondent se základním vzděláním.

Ve věkové skupině II. (36 – 50 let) je 14,81% vysokoškoláků (počet 4), 11,11% středoškoláků (počet 3) a žádný se základním vzděláním.

Ve věkové skupině III. (51 a více let) je 37,03% vysokoškoláků (počet 10), 3,7% středoškoláků (počet 1) a 3,7% (počet 1) se základním vzděláním.

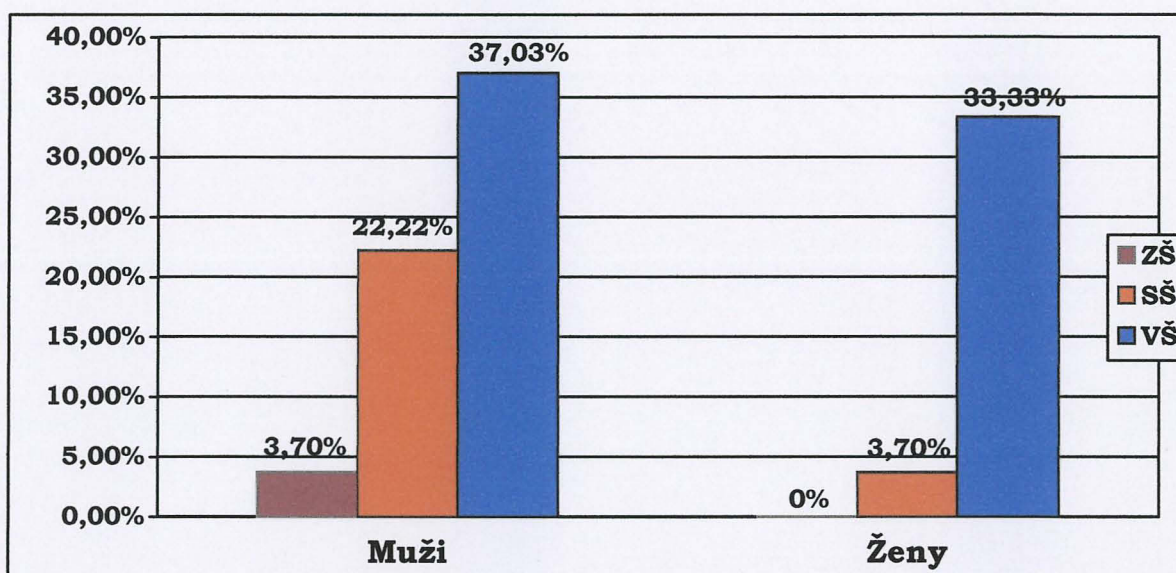
Graf 1: Vzdělání respondentů podle věkových skupin (v %).

Mužů s vysokoškolským vzděláním je 10, což je 37,03% , mužů se středoškolským vzděláním je 6, což je 22,22% a jeden muž má základní vzdělání, což je 3,7% z celkového počtu respondentů.

Žen s vysokoškolským vzděláním je 9, což je 33,33%, se středoškolským vzděláním je 1 žena, což je 3,7% a žádná žena nemá základní vzdělání.

Graf 2: Vzdělání respondentů podle pohlaví (v %).

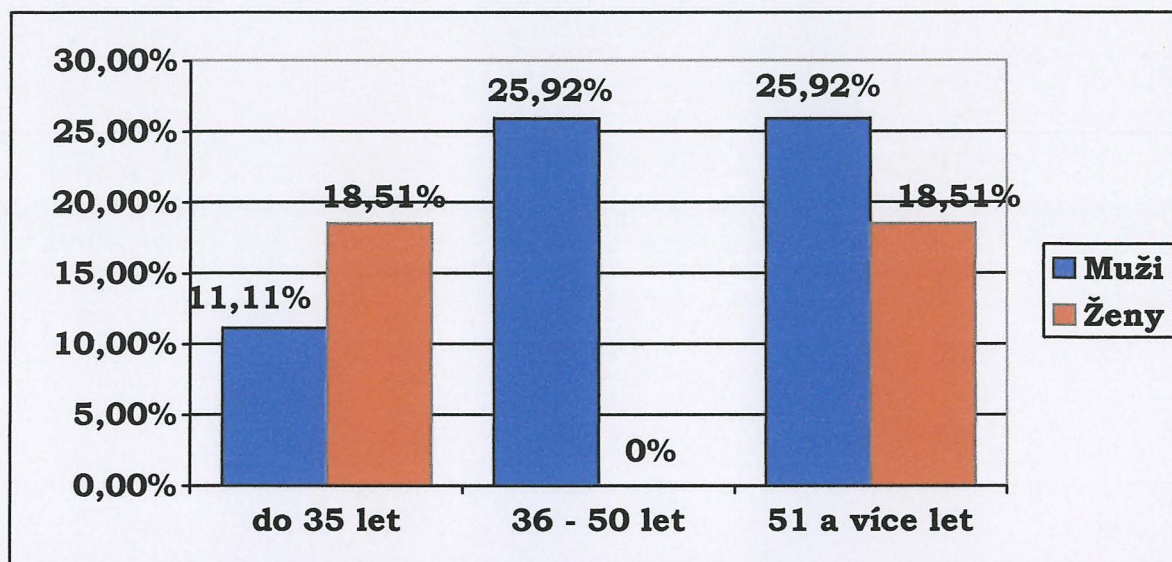

Ve věkové skupině I. (do 35let) jsou 3 muži, což je 11,11% z celkového počtu respondentů a 5 žen, což je 18,51% z celkového počtu respondentů.

Ve věkové skupině II. (36 – 50 let) je 7 mužů, což je 25,92% z celkového počtu respondentů a žádná žena.

Ve věkové skupině III. (51 a více let) je 7 mužů, což je 25,92% z celkového počtu respondentů a 5 žen, což je 18,51% z celkového počtu respondentů.

Graf 3: Pohlaví respondentů podle věkových skupin (v %).

Bohužel vytipované respondentky věkové skupiny II. (36 -50 let) odmítly vyplnit dotazník z časových důvodů, byl jim proto poslán mailem, ale do vyhodnocení jsem neobdržel odpověď a jedna respondentka této věkové skupiny vyplnila dotazník tak, že se nedal použít. Proto v této kategorii nefiguruje žádná žena.

Pracoviště a funkce respondenta (otázky 4 a 5).

Při skladbě výběrového souboru jsem se snažil postihnout co nejširší záběr kulturních oborů, ve kterých jsou respondenti aktivní, abych tak získal pohled na ostravskou kulturu co nejširším prismaem. Mezi těmito lidmi nejsou pouze rodilí Ostraváci, ale i lidé, kteří do města přišli odjinud, aby v Ostravě umělecky či jinak působili. Ve výběrovém souboru jsou rovněž lidé, kteří jsou aktivní ve více oborech nebo působí ve svobodných povoláních. Ve snaze obsáhnout většinu kulturních aktivit jsou zastoupeni respondenti z oborů divadlo, hudba, a to jak „vážná“ tak i populární, školství, muzejnictví, výtvarné umění, památková péče, sociální oblast s přesahem do kulturních aktivit, náboženská oblast, vydavatelská činnost. Pracovišti některých respondentů jsou konkrétní kulturní instituce obsažené v odpovědích na základě dotazníku. Ve výběru je zastoupen historik architektury působící v památkové péči a současně přednášející na univerzitě, jsou zde hudebníci zaměstnaní v divadlech současně i jako herci nebo organizující hudební festival, majitelé soukromých galerií, divadelní ředitelé, herci z nichž někteří i režirují, divadelní scénograf, ředitelé muzeí, pracovnice v knihovně, vedoucí kina, divadelní dramaturgové, šéfredaktor, grantový manager, vysokoškolský profesor a současně výtvarník, učitelka na střední škole a zároveň ředitelka občanského sdružení, divadelní režiséři z nichž jeden je i filmový dokumentarista, jiný současně uměleckým šéfem divadelního souboru, principál divadelního souboru, performer a další.

Názor na situaci v oboru respondentů (otevřená otázka 6).

Většina respondentů byla se situací ve svém oboru spokojena. Převážně respondenti, kteří působí nebo nějakým způsobem spolupracují s ostravskými divadly, si situaci velmi chválí. Především oceňují stavbu Loutkového divadla (otevřeno 1999), které bylo postaveno zcela nově a na „zelené louce“ nebo adaptaci prostor v budově Městské knihovny, do kterých se přestěhovalo divadlo Aréna (v roce 2006) či rekonstrukci Divadla Antonína Dvořáka. Dále velmi oceňují divadelní festivaly „Ostravar“ a „Spectaculo Interesse“. Jeden respondent prohlásil, že divadlo v Ostravě prožívá velký boom, jiný zase, že v Ostravě je prostor pro experimenty. Další respondenti řekli, že síť divadel je v porovnání s ostatními městy dobrá a dostačující, jeden z nich s akcentem na přítomnost všech žánrů (opera, opereta, činohra, balet, alternativní divadlo, divadlo pro děti), oblast loutkového divadla je otevřená novým směrům, a že návštěvnost divadel je dobrá. Lidé působící v ostravských divadlech rovněž oceňovali finanční podporu magistrátu, krajského úřadu a městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, týkající se nejen divadel samotných, ale i podporu divadelním festivalům a okrajovým divadelním aktivitám, což ale zase respondenti z jiných oborů považovali za poněkud jednostranné.

Respondenti, kteří se pohybují v hudební oblasti byli rovněž se situací ve svém oboru spokojeni, pochvalovali si tvůrčí práci a možnost uplatnění i jinde než v Ostravě, a že si těchto nabídek váží více než hudebníci z Prahy, protože těchto nabídek není mnoho. Práce pro hudebníky přímo ve městě je málo finančně ohodnocena, proto si cení svých zaměstnání např. v divadlech, jako muzikanti v kapelách, nebo jako skladatelé divadelní scénické hudby. Oceňují přítomnost významných sólistů v opeře (Dřízgová, Prolat). Dále byli respondenti velmi spokojeni s hudebními festivaly Janáčkův máj, Ostravské dny nové hudby a United Colors of Ostrava.

Respondenti z oblasti muzejnictví byli se situací v oboru rovněž spokojeni. Proběhla rekonstrukce Ostravského muzea příspěvkové organizace magistrátu města Ostravy. Jedna respondentka řekla, že je dobré pokrytí odbornými pracovníky. Hornické muzeum výhradně podporované akciovou

společností Ostravsko karvinské doly je na vzestupu a má velké plány do budoucna, týkající se zatraktivnění pobytu návštěvníkům, jak mi sdělil jeden z respondentů, který rovněž poukazuje na unikátnost tohoto muzea a vyzdvihuje úctu k historii a k hornické práci, které toto muzeum prezentuje. Respondenti z oblasti muzejnictví však vyjádřili nespokojenost s liknavým a nepřejícným postupem politické reprezentace města a kraje týkající se zachování a zapsání průmyslového areálu v dolní oblasti Vítkovic mezi památky UNESCO.

V oblasti kin si respondenti stěžovali na zánik mnoha ostravských biografů v důsledku otevření multiplexu, vzápětí však projevili spokojenost s existencí a s možností navštěvovat tzv. alternativní kina, konkrétně Minikinokavárnu, pro kterou se chystá adaptace nového prostoru na Masarykově náměstí, kina Art, které sídlí v Domě kultury města Ostravy, a rovněž záchranu bývalého „elitního“ kina Vesmír, které v současnosti provozuje Vysoká škola báňská – Technická univerzita, jako své akademické kino. Všechna tři jmenovaná kina se snaží promítat nekomerční snímky a probíhá v nich rovněž např. filmový festival Febiofest.

V oblasti knihovnictví byla respondenty vyslovena spokojenost s přestavbou Městské knihovny, ovšem nespokojeni byli s univerzitní vědeckou knihovnou, která má nevyhovující prostory a špatnou organizaci. V této oblasti však existuje příslib v podobě již schváleného projektu na sídlo nové knihovny, která má stát v prostoru před Domem kultury.

Nejen dotazovanými působícími přímo ve vzdělávací sféře, ale napříč celým spektrem respondentů byla vyjádřena spokojenost týkající se univerzitního školství. Respondenti oceňovali Ostravskou Univerzitu, kde se akreditují nové obory, které přivádějí do Ostravy studenty i z jiných regionů, s akcentem na potřebu, především humanitního vzdělání.

Nespokojeni byli, až na jednu výjimku, respondenti z oblasti galerií a výtvarného umění. Stěžovali si především na absenci městské galerie, kde by se prezentovalo současné umění nejen v rámci města, ale i výstavami umělců mimo region, pro kterou by byly vhodné prostory v bývalých průmyslových objektech a na špatnou práci Krajské galerie Domu umění, jejímuž vedení vytýkali zakonzervovanost a nekoncepčnost. Jeden respondent rovněž

prohlásil, že situace není nic moc, chybí dlouhodobější koncepce, a že výtvarné umění je oproti jiným oborům, jako např. divadlo nebo sport, velmi upozadňováno. „Divadla a filharmonie jsou sanovány vždy, ale výtvarné umění ne.“ Podobná tvrzení vyjadřovali i respondenti z jiných oborů. Že lépe v této oblasti na tom je nejen Praha, Brno, ale i např. Zlín. Rovněž respondent kritizoval nekonceptnost v rámci Ostravské univerzity, kde se uvažovalo o vytvoření katedry výtvarné tvorby sloučením s hudebními obory. Dále respondenti kritizovali roztržitost ostravské výtvarné scény na několik uzavřených, nespolečných skupin.

Nespokojeni byli rovněž respondenti z oblasti vydavatelské. „Je zde hodně možností, ale není tady dobrá pozice, není zde přirozené prostředí a chybí nakladatelství zaměřené na současnou literární tvorbu. Také chybí respektované kulturní periodikum. V 90. letech byly pokusy s vydáváním časopisů „Landek“ a „Modrý květ“, které zanikly. V současnosti je vydáván časopis „Protimluv“, který ovšem vychází nepravidelně a v malém nákladu, protože čtenářská obec je malá a chybí kulturní zázemí, které není stabilní. Tento časopis podporuje magistrát města Ostravy“, jak se vyjádřil jeden z respondentů.

V oblasti průmyslových památek a památkové péče byli respondenti rovněž nespokojeni, a to především s postojem politické reprezentace města a kraje, která se snaží, podle názoru respondentů, industriální minulost, exponovanou v podobě bývalých průmyslových budov, spíše potlačit. Toto se především týká průmyslového areálu v dolní oblasti Vítkovic nebo areálu bývalých městských jatek. Nespokojenost se týká i nové výstavby, a to v současné době především plánu magistrátu na zástavbu plochy po bývalém průmyslovém areálu Karolina, která je prakticky v centru města, kde hrozí výstavba hypermarketu. Jeden respondent se vyjádřil, že v památkové péči, a to nejen z důvodu politického zásahu ministra kultury do jejich struktur, panuje velká krize.

Jak, podle Vás fungují v Ostravě následující instituce nebo zařízení a jaký mají kulturní význam pro město? (Otázka 7)

Respondenti neměli za úkol hodnotit konkrétní jednotlivé kulturní instituce, ale spíše celkovou oblast v předem definovaném oboru. K hodnocení jsem vybral: Ostravská muzea, kina, výstavní síně, divadla, knihovny a studovny, organizátory koncertního života (oblast tzv. vážné hudby), kulturní domy, vzdělávací instituce, kluby, průmyslové památky, divadelní festivaly, náboženské instituce, hudební festivaly, organizátory sportovních akcí a galerie. Respondenti měli možnost si vybrat ze čtyřech možností odpovědi, a to: 1. *fungují dobře, mají velký význam*

2. *fungují dobře, ale velký význam to nemá*

3. *mám výhrady k jejich fungování, ale mohly by být přínosem*

4. *nevím, nesleduji*

Z celkových odpovědí vyplývá, že možnost 1, tedy fungují dobře, mají velký význam volilo nejvíce respondentů v případě oblasti vážné hudby (organizátoři koncertního života), celkem 25 (92,59%) z 27. Tuto možnost volilo 15 (88,23%) mužů a 10 (100%) žen z celkového počtu mužů a žen. Z toho ve věkové skupině I. - do 35 let 8 respondentů (100%), ve věkové skupině II. - 36 až 50 let 7 respondentů (100%) a ve věkové skupině III. - 51 a více let 10 respondentů (83,33%).

24 (88,88%) respondentů volilo možnost *1* u divadel, hudebních festivalů a divadelních festivalů.

Dále 19 respondentů (70,37%) volilo možnost *1* u vzdělávacích institucí, 17 respondentů (62,96%) v případě klubů, 14 respondentů (51,85%) u organizátorů sportovních akcí z celkového počtu respondentů. Za zmínku stojí, že možnost *1* volilo u sportu 100% žen u věkové skupiny III. - 51 a více let.

Nejméně respondentů volilo možnost *1* v případě náboženských institucí - 3 respondenti (11,11%), v případě kulturních domů a průmyslových památek - u obou 5 respondentů (18,51%), resp. galerií a výstavních síní - po 9 respondentech (33,33%).

Možnost 2, tedy fungují dobře, ale velký význam to nemá, volili respondenti nejvíce u galerií a výstavních sálů – 4 (14,81%) a u knihoven a kulturních domů - 3 (11,11%). Žádný s respondentů ne zvolil možnost 2 u hudebních festivalů, vzdělávacích institucí, vážné hudby a sportu (0).

Možnost 3, tedy mám výhrady k jejich fungování, ale mohly by být přínosem, zvolilo nejvíce respondentů v případě průmyslových památek, celkem 19 (70,37%), dále u kulturních domů - 13 (48,14%), muzeí - 11 (40,74%), výstavních sálů - 10 (37,03%), galerií - 8 (29,62%), náboženských a vzdělávacích institucí - obě 7 (25,92%). Žádný z respondentů nevolil možnost 3 v případě divadelních festivalů a oblasti vážné hudby (0).

Možnost 4, tedy nevím, nesleduji, zvolilo nejvíce respondentů v případě náboženských institucí, celkem 16 (59,25%), dále v oblasti sportu - 12 (44,44%), v oblasti galerií, klubů a kulturních domů - 6 (22,22%). Žádný z respondentů nevolil možnost 4 v případě divadel, a po jednom respondentovi byla zvolena možnost 4 u hudebních festivalů a vzdělávacích institucí - obě po 1.

Odpovědi respondentů jsou rovněž znázorněny v příložených grafech v kapitole 7. 2 (str. 121 až 126).

Které z těchto institucí fungují nejlépe ? (otevřená otázka 7a)

U této otázky měli respondenti jmenovat tři konkrétní kulturní instituce nebo akce, které podle nich, fungují v Ostravě nejlépe. Respondenti v mnoha případech nejmenovali konkrétní instituce nebo akce, ale svou odpovědí zahrnuli celou kulturní oblast, např. divadla či hudební festivaly, případně jmenovali oblast a k ní konkrétní instituce nebo akce, např. divadla + Divadlo Petra Bezruče a divadlo Aréna.

V absolutním počtu respondenti nejvíce jmenovali obecně divadlo (12x). K těmto odpovědím musím přidat konkrétně jmenovaná divadla, a to: *Divadlo Aréna (3x)*, *Divadlo Petra Bezruče (2x)*, *Divadlo loutek Ostrava (1x)*, *Národní divadlo moravskoslezské (1x)*. K této kategorii připočítávám ještě respondenty obecně jmenované *divadelní festivaly (4x)*, a konkrétně jmenované divadelní festivaly *Ostravar (2x)*, *Spectaculo Interesse (1x)*. Čili celkový počet odpovědí v divadelní kategorii byl 26.

V dalším pořadí, co do absolutního počtu odpovědí, respondenti jmenovali Janáčkovu filharmonii (8x), a k této zde zahrnu celou oblast tzv. vážné hudby, tzn. *festival Janáčkův máj (5x)*, *festival Ostravské dny nové hudby (3x)*, jedním respondentem jmenovaný termín *vážná hudba (1x)* a rovněž obecně *hudební festivaly (4x)*. V oblasti vážná hudba je celkový počet jmenovaných institucí nebo akcí 21.

Dále respondenti konkrétně jmenovali hudební festival United Colors of Ostrava (6x), klub *Fiducia (5x)* a obecně *kluby (3x)*, *sport (4x)*, *kino Art (1x)*, *Minikinokavárna (1x)*, obecně *klubová kina (1x)*.

Odpovědi na otázku 7a, potvrzují výstupy předchozích odpovědí na otázku 7 – možnost 1 (fungují dobře, mají velký význam), ve kterých si nejsilnější pozici drží právě oblast divadla, vážné hudby, divadelních a hudebních festivalů. Je zajímavé, že se podobná spojitost neprojevila v případě vzdělávacích institucí protože respondenti jmenovali v této souvislosti „jen“ *Ostravská univerzita (1x)*, *univerzity (1x)*, *humanitní školství (1x)*.

Které instituce nebo zařízení fungují nejhůře ? (otevřená otázka 7b)

V odpovědích na tuto otázku měli respondenti definovat problematické kulturní instituce, akce nebo obecné problémy v kulturní oblasti a kauzy, které dělají Ostravě takzvaně ostudu. Respondenti vyslovili různý počet negativních soudů, někteří se nevyslovili vůbec.

Nejvíce negativně hodnocena byla oblast výtvarného umění. Respondentům se nejméně zamlouvala práce *Krajské galerie Domu umění* (8x), bylo řečeno, že *chybí Městská galerie* resp. *galerie moderního umění* (4x), dále byly jmenovány *Galerie Chagall* (1x), obecně *výtvarné umění* (1x), *moderní umění* (1x). U posledních dvou termínů se kritizovala spíše o malá grantová podpora, nemožnost se prosadit oproti jiným oborům, a „neviditelnost“ těchto oblastí kultury v Ostravě.

Z dalších oblastí se respondentům nejvíce nelíbila oblast péče o *průmyslové památky* (3x), k nim lze připočítat *nevyužití možností minulých období* (1x), byla jmenována *kauza bývalá městská jatka* (2x) a negativně byla hodnocena *kauza dolní oblast Vítkovic* (1x), a to vše spíše z hlediska postoje politické reprezentace města a kraje k těmto problémům.

Dále byly negativně jmenovány *kauza Karolína* (3x), *kulturní domy* (3x), *novodobá architektura* (2x), *Ostravské muzeum* (2x), *politická reprezentace města* (2x), *hypermarketová kultura* (1x), *kluby* (1x), *klub Atlantik* (1x), „*Ostrava žije*“ (*koncerty pořádané magistrátem*) (1x), *Mini uni (soubor zmenšených replik světových staveb)* (1x).

Která nebo které z kulturních institucí či akcí, podle Vás výrazně překračují svým významem nebo aktivitou hranice města Ostravy, regionu, České republiky? (otevřená otázka 8)

Z odpovědí respondentů na tuto otázku vyplynulo, že hranice Ostravska podle nich nejvíce překračují hudební festivaly *United colors of Ostrava* (16), *Ostravské dny nové hudby* (8x), *Janáčkův máj* (8x), *Janáčkovy Hukvaldy* (1x), dále *Janáčkova filharmonie* (7x) a obecně *hudební festivaly* (1x). V názorech respondentů se opět potvrdila silná pozice hudební oblasti kultury v Ostravě. Celkem 41 odpovědí v oblasti hudby.

Dále se v odpovědích respondentů rovněž potvrdila silná pozice v oblasti ostravského divadelního života. Divadelní festivaly *Ostravar* (6x), *Spectaculo Interesse* (5x), obecně *divadelní festivaly* (4x), divadla *Aréna* (2x), *Divadlo Petra Bezruče* (2x), *opera NDM* (1x), obecně *divadla* (1x). Celkem 21 odpovědí v oblasti divadla.

Dále respondenti jmenovali: atletický mítink *Zlatá tretra* (2x), *mistrovství světa v hokeji* (1x), *sport* (1x), *Stodolní* (1x), publikaci *Deník Ostravaka* (1x), *Ostravské muzeum* (1x), *Hornické muzeum* (1x), festival akčního umění *Malamut* (1x), *Fiducia* (1x), *Alliance Francais* (1x), *průmyslové památky* (1x), *ostravský výtvarný život* (1x), *výtvarník a performer Jiří Surůvka* (1x), *literární časopis Obrácená strana měsíce* (1x).

Je podle Vás Ostrava přirozeným kulturním centrem moravskoslezského regionu? (otázka 9)

Na tuto otázku měli respondenti možnosti odpovědi *ano* nebo *ne*.

Celkem 25 respondentů (92,59%) z 27 odpovědělo *ano*, a 2 respondenti odpověděli *ne*.

Všichni respondenti věkové skupiny I. – do 35 let a II. – 36 až 50 let, odpověděli *ano*, 2 respondenti věkové skupiny III. 51 a více let, odpověděli *ne*.

Dva z respondentů, kteří odpověděli *ano*, dodali, že Ostrava je nepřirozeným kulturním centrem.

Jeden z respondentů, který odpověděl *ne*, dodal, že přirozeným kulturním centrem je Olomouc.

Drtivá většina respondentů tedy považuje Ostravu za přirozené kulturní centrum Moravskoslezského regionu.

Má v současné době, podle Vás, nějaká jinoetnická skupina, případně nějaká její aktivita, výrazný vliv na kulturu v Ostravě? (otázka 10)

Na tuto otázku měli respondenti tři možnosti odpovědi:

- 1 ano – jmenujte
- 2 nemá
- 3 nevím, nic si nevybavuji

17 respondentů (62,96%) zvolilo možnost 2 *nemá*.

5 respondentů (18,51%) zvolilo možnost 3 *nevím, nic si nevybavuji*.

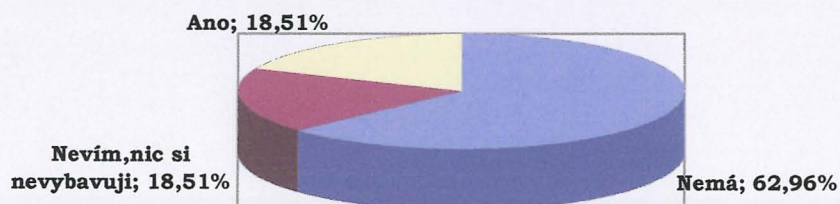
5 respondentů (18,51%) zvolilo možnost 1 *ano*.

Respondenti, kteří označili možnost *ano*, uvedli:

- 2x *Polsko*
- 1x *Poláci a Slováci*
- 1x *Řekové*
- 1x *Romové*

Z odpovědí vyplývá, že většina respondentů – 22 (81,48%), si myslí, že výrazný vliv na kulturu v Ostravě nemá žádná jinoetnická skupina resp. neví a nevybavuje si žádné její aktivity.

Graf 10: Má nějaká jinoetnická skupina výrazný vliv na kulturu v Ostravě? (odpovědi respondentů v %).

Jaké osobní zkušenosti máte s grantovou podporou kulturních akcí v Ostravě? (otázka 11)

Respondenti měli čtyři možnosti:

1 většinou dobré

2 rozporuplné

3 většinou špatné

4 nevím

Z odpovědí celkového počtu respondentů vyplývá, že s grantovou podporou kulturních akcí má většinou dobré zkušenosti, 19 odpovídajících (70,37%) z těchto 19, je 14 (73,68%) vysokoškoláků a 5 (71,42%) středoškoláků, z toho 11 (64,7%) mužů a 8 (80%) žen, přičemž ve věkové skupině III. - 51 a více let je to 100% žen s vysokoškolským vzděláním, a ve věkové skupině II. - 36 až 50 let je to 100% mužů s vysokoškolským vzděláním.

Možnost 2 – *rozporuplné*, volili 4 respondenti.

Možnost 3 - *většinou špatné* zvolili 2 respondenti, a to muži ve věkové skupině III. - 51 a více let, s vysokoškolským vzděláním. Tuto možnost volili podle očekávání respondenti z oblasti výtvarného umění, z nichž jeden prohlásil, že má jen špatné zkušenosti.

Možnost 4 – *nevím*, volili 2 respondenti.

Přehled je uveden v příložených grafech v kapitole 7. 2. (str. 127 až 129)

Jaký máte názor na podporu současného vedení města Ostravy v oblasti kultury a kulturních aktivit? (otázka 12)

Respondenti mohli volit odpověď z pěti možností, a to:

- 1 *podpora je výrazná a kompetentní*
- 2 *podpora je výrazná, ale nekompetentní*
- 3 *podpora je málo výrazná, ale kompetentní*
- 4 *podpora je nevýrazná a nekompetentní*
- 5 *nevím*

Že je podpora výrazná a kompetentní si myslí celkem 9 respondentů (33,33%), z toho 5 žen a 4 muži, a z toho 6 respondentů věkové skupiny III. – 51 a více let. Ve věkové skupině II. 36 až 50 let si to myslí 2 respondenti a ve věkové skupině I. – do 35 let 1 respondent.

Že je podpora výrazná, ale nekompetentní si celkem myslí 10 respondentů (37,03%), z toho 7 mužů a 3 ženy, a z toho 5 respondentů věkové skupiny I. – do 35 let, 1 respondent věkové skupiny II. – 36 až 50 let a 4 respondenti věkové skupiny III. – 51 a více let.

Že je podpora málo výrazná, ale kompetentní si myslí celkem 3 respondenti (11,11%).

Že podpora je nevýrazná a nekompetentní si myslí rovněž celkem 3 respondenti.

Možnost nevím zvolili 2 respondenti (7,4%).

Tedy, že podpora je výrazná si celkem myslí 19 respondentů (70,37%), že podpora je málo výrazná nebo nevýrazná si myslí celkem 6 respondentů (22,22%).

Že podpora je kompetentní si myslí celkem 12 respondentů (44,44%), a že podpora je nekompetentní si myslí celkem 13 respondentů (48,14%).

Přehled je uveden v příložených grafech v kapitole 7. 2 (str. 130 až 132).

Co pro Vás znamená pojem tradice ve spojení s Ostravou ? (otevřená otázka 13)

Většina respondentů 16 (59,25%) vnímá v tradici ve spojení s průmyslovou minulostí Ostravy a hovoří o využití této minulosti. Z těchto odpovědí vyplývá, že mají upevněné povědomí o svém městě v souvislosti s industriálními dějinami Ostravy a uvědomují si, že je nevyhnutelné na nich stavět, nikoliv je popírat a zbavovat se jich.

Odpovědi zněly:

Průmyslové město, hornické kolonie, prvorepubliková Ostrava (stavby promlouvají dodnes).

Průmysl, průmyslová architektura.

Šachty, hutě, technické památky, 20. – 30. léta – bohatý kulturní život.

Průmyslová aglomerace.

Hornictví, průmysl.

Průmyslová tradice. Není to negativum a je třeba využít jejího potenciálu.

Průmyslové město.

Průmysl. Ten ale zaniká.

Společenské děje, které jsou spjaté s průmyslovým charakterem města.

Spjatost s industriální architekturou, na které se může stavět.

Uhlí, průmysl.

Průmysl, dělníci. To má vliv na divadlo. Až teď „vznikly“ pro Ostravu 60. léta.

Hornické slavnosti.

Technické památky a šance pro jejich využití pro divadlo nebo koncerty.

Průmyslové památky jsou duše města a je třeba je chránit.

Typický průmyslový aglomerát, typické město 19. století.

Jiné odpovědi se spíše týkaly charakteru lidí žijících v Ostravě:

Otevřenost, přímost, tvrdost lidí.

Mnohvrstevnost lidí. Tradice nejsou výrazné.

Otevřenost, nové vlivy, experimenty.

Chození na pivo.

Další odpovědi:

Město rozporů.

Venkovská krajina.

Vytváří se nové tradice. Horníci, to už není tradice.

Jurečkova galerie.

Výstaviště Černá louka.

Do roku 1948 dynamické, multikulturní město s progresivní kulturou. Po roce 1948 necelistvé, vykořeněné město bez paměti, plné paneláků, ale i upřímnost a tvrdá práce.

Nic se mi nevybavuje.

Je podle Vás Ostrava v současnosti turistickou destinací, kde jsou navštěvovány např. průmyslové památky? (otázka 14)

Respondenti měli pět možností odpovědi, a to:

1 ano je

2 ano je, ale mnohé lze ještě zlepšit

3 není nebo jen málo, ale mohla by být

4 v žádném případě není a nebude

5 nevím

Nejvíce respondentů 18 (66,66%) volilo možnost *3 není nebo jen málo, ale mohla by být*, z toho ve věkové skupině I. – do 35 let, 6 respondentů, ve věkové skupině II. – 36 až 50 let, 5 respondentů, ve věkové skupině III. 51 a více let, 7 respondentů.

Možnost *2 ano, ale mnohé lze ještě zlepšit* volilo celkem 8 (29,62%) respondentů, přičemž ve věkové skupině I. – do 35 let, 2 respondenti, ve věkové skupině II. – 36 až 50 let, 2 respondenti, ve věkové skupině III. – 51 a více let, 4 respondenti.

Možnost *4 v žádném případě není a nebude* volil 1 respondent věkové skupiny III. – 51 a více let.

Možnost *1* nebo možnost *5* nevolil žádný z respondentů.

Z odpovědí vyplynulo, že si většina respondentů přeje aby do jejich města přicházelo více lidí, a to i v souvislosti s návštěvou průmyslových památek.

Myslíte si, že kultura má, při současné transformaci Ostravy z průmyslového města, zásadní význam? (otázka 15)

Respondenti měli na výběr ze 4 možností, a to:

1 ano má rozhodující a nezastupitelný význam

2 ano, ale má pouze dílčí významy

3 pouze minimální nebo spíš žádný význam

4 nevím

Většina respondentů – 19 (70,37%) si myslí, že *ano* kultura v Ostravě *má rozhodující a nezastupitelný význam* a 8 (29,62%) respondentů si myslí, že *ano, ale má pouze dílčí významy*.

Žádný z respondentů nezvolil možnost 3 nebo 4, tedy *pouze minimální nebo spíš žádný význam* resp. *nevím*.

Jmenujte hlavní příčiny, které podle Vás způsobují pomalý, ale soustavný odliv, především mladých obyvatel Ostravy? (otevřená otázka 16)

Nejčastější odpovědi respondentů se týkaly ekonomických důvodů, nedostatku pracovních příležitostí resp. nemožnosti profesního uplatnění především pro mladé a vzdělané lidi – 34 odpovědi na toto téma. Dále respondenti jmenovali *vzdálenost Ostravy* resp. *špatnou dopravní dostupnost* – 7 odpovědi, dále zmiňovali *ekologické důvody* resp. *špatné životní prostředí* – 5 odpovědi, *nehezké, nesourodé město s jednostranným profilem* – 5 odpovědi, kritizovali *zanedbávání města politiky* – 4 odpovědi, *problémy s bydlením* – 4 odpovědi, *není dobré kulturní zázemí a kulturně společenský život* – 4 odpovědi, *obecný trend cestování a odchodu z měst* – 3 odpovědi, *malý lokální patriotismus* – 1 odpověď, *nízká natalita* – 1 odpověď, *nízká bezpečnost ve městě* – 1 odpověď.

Z odpovědí tedy vyplývá, že hlavními příčinami jsou především ekonomické důvody, nedostatek pracovních příležitostí a nemožnost profesního uplatnění především pro mladé a vzdělané lidi, způsobené postupným útlumem těžkého průmyslu a jednostranným profilem, který Ostrava zdělila z minulých období, který stále zapříčiňuje špatné životní prostředí, na které si nejvíce stěžovali především mladí respondenti věkové skupiny I. – do 35 let.

Jak byste si charakter Ostravy představovali budoucnu ? (otevřená otázka 17)

Respondenti vidí jako jedno z hlavních témat budoucnosti Ostravy vzdělání a vzdělávání, a to především v oblasti humanitní. Cítí, že jednostranný profil města, hlavně průmyslová minulost potřebovala nebo přiváděla do Ostravy hlavně lidi s technickým vzděláním nebo lidi se vzděláním nižším, kteří se uplatňovali v dělnických profesích. Jeden respondent prohlásil, že technické vzdělávání je nutno kontaminovat humanitním školstvím. Na druhou stranu zaznělo, že je nutno upevnit povědomí obyvatel o jejich městě, o vlastní minulosti a posílit to, co přispěje ke ztotožnění obyvatel s městem. Toto souvisí s dalším tématem, které bylo často vyslovováno, a to s průmyslovými památkami resp. s průmyslovou architekturou v Ostravě vůbec. Respondenti vidí budoucnost v jejich zvýraznění a zhodnocení, které přispěje k charakteristickému geniu loci města, v jejich rekonverzi na sídla různých kulturních institucí nebo jinému využití. Rekonstruované vybrané památky je nutno zapsat na seznam světového dědictví UNESCO, čímž se stane Ostrava vyhledávanějším cílem turistů více než doposud. Tím se rovněž postupně odbourají mýty a špatné povědomí o Ostravě jako o špinavém, rozbitém a nebezpečném městě. Rovněž v této souvislosti jeden respondent prohlásil, že by měli být do města zváni významní architekti, kteří by projektovali zajímavé a architektonicky hodnotné stavby.

Další téma týkající se budoucnosti Ostravy se týkalo ve využití geografické polohy města na trojmezí Česko, Polsko, Slovensko. Respondenti akcentovali intenzivnější spolupráci s příhraničními oblastmi sousedů resp. s příhraničními městy a domnívali se, že Ostrava by mohla být lokálním centrem euroregionu. Jeden respondent vyjádřil názor otázkou: „Má být Ostrava jen nějakým příhraničním tranzitním městem, kde budou jezdit po dálnici kamiony a jejich řidiči se tady budou zastavovat na párek v rohlíku a budou pokračovat dále?“ Jiný respondent se vyjádřil o budoucnosti jako o nutnosti změny Ostravy z periferního města na další specifické kulturní centrum, další, že budoucnost je v emancipaci města v oblasti kultury, že obraz kultury České Republiky vytváří Praha, a to je slepá kolej.

4. 3 Shrnutí polostandardizovaných rozhovorů

K otázce situace v oboru respondentů se dá říci, že nejvíce jsou spokojeni respondenti především z oblasti divadla a hudby. Spokojenost souvisí s dostatečným saturováním finančních potřeb kulturních institucí a akcí provozujících aktivity v těchto směrech, i dle názoru respondentů, s pozitivním přijímáním těchto aktivit obyvateli Ostravy. Naopak nejvíce nespokojeni se situací ve svém oboru jsou respondenti z oblasti výtvarného umění, kteří mají za to, že tato oblast kultury stojí v Ostravě na okraji zájmu.

Výše uvedené názory potvrzují odpovědi na další otázku 7 (jak, podle Vás, fungují v Ostravě následující instituce a jaký mají kulturní význam pro město?), kdy možnost *fungují dobře, mají velký význam* zvolilo 25 z 27 respondentů (92,59%), v případě oblasti vážné hudby, 24 z 27 respondentů (88,88%), v oblasti divadel. Tato možnost byla nejméně volena u náboženských institucí – pouze 3 z 27 respondentů (11,11%). Nevyužitý potenciál, který reprezentuje odpověď *mám výhrady k jejich fungování, ale mohly by být přínosem*, volili respondenti především u průmyslových památek 19 z 27 respondentů (70,37%), kulturních domů 13 z 27 respondentů (48,14%), a muzejí 11 z 27 respondentů (40,74%). Tuto možnost nevolil žádný z respondentů v případě divadelních festivalů a oblasti vážné hudby.

V otevřené otázce 7a, (které z institucí fungují nejlépe?) jmenovali respondenti nejčastěji oblast hudby, 27 ze 75 odpovědí (36%) a oblast divadla, 26 ze 75 odpovědí (34,66%).

Naopak nejhůře (otevřená otázka 7b), podle respondentů fungují instituce v oblasti výtvarného umění, 15 z 39 odpovědí (38,46%), péče o průmyslové památky, 7 z 39 odpovědí (17,94%).

V otevřené otázce 8 (které kulturní instituce nebo akce překračují svým významem hranici Ostravy, regionu, ČR?), jmenovali respondenti nejčastěji oblast hudby a divadla 62 ze 77 odpovědí (80,51%), z toho hudba 41 ze 77 odpovědí (53,24%) a divadlo 21 ze 77 odpovědí (27,27%).

25 z 27 respondentů (92,59%) si myslí, že Ostrava je v současnosti přirozeným kulturním centrem Moravskoslezského regionu (otázka 9) a 27 z 27 respondentů (100%) si myslí, že kultura má v Ostravě význam, z toho 19 z 27 (70,37%), že *má rozhodující a nezastupitelný význam* a 8 z 27 (29,62%), že *má dílčí významy* (otázka 15).

Většina respondentů 22 z 27 (81,48%) si myslí, že žádná jinoetnická skupina nemá na kulturu v Ostravě zásadní vliv, resp. žádnou aktivitu jinoetnických skupin si nevybavují (otázka 10).

Většinou dobré zkušenosti s grantovou podporou kulturních akcí má 19 z 27 respondentů (70,37%), (otázka 11) a rovněž 19 z 27 respondentů (70,37%) si myslí, že *podpora je výrazná*.

Dále jsem se respondentů ptal, *co pro ně znamená pojem tradice ve spojení s Ostravou*, a většina odpovědí, 16 z 27 (59,25%), se týkala průmyslu a průmyslové minulosti Ostravy (otevřená otázka 13).

Většina respondentů vidí potenciál Ostravy jako turistické destinace, spojené s návštěvou technických památek, exponovaný v odpovědích *není, ale mohla by být*, 18 z 27 respondentů, (66,66%), nebo *je, ale mnohé lze ještě zlepšit*, 8 z 27 respondentů, (29,62%), (otázka 14).

Hlavní příčiny odlivu, především mladých obyvatel Ostravy, jsou podle respondentů, především *ekonomické důvody*, resp. *nemožnost profesního uplatnění*, 34 z 69 odpovědí (49,27%), (otevřená otázka 16).

V otevřené otázce 17 se ptám *jak si charakter Ostravy představují respondenti v budoucnu*, a v odpovědích zazněla převážně tato témata:

- posílení vzdělávání, hlavně humanitního
- upevnění povědomí o městě
- ztotožnění obyvatel se „svým“ městem
- využití průmyslových památek
- lepší využití geografické polohy na trojmezí
- větší emancipace města v oblasti kultury vůči ostatním městům v ČR
- lepší nakládání s městským prostorem z architektonického hlediska

4. 4 Hlubkové rozhovory

4. 4. 1 Portrét respondenta a komentář – rozhovor I.

Martin Strakoš působí jako památkář a historik architektury na ostravské pobočce Národního památkového ústavu, současně přednáší na Ostravské Univerzitě. Mimo jiné, se jeho působením podařilo prosadit architektonickou soutěž na novou budovu vědecké knihovny v Ostravě, aktivně se podílí na prosazování národní kulturní památky – průmyslového areálu v dolní oblasti Vítkovic na seznam světového kulturního dědictví UNESCO.

Komentář k rozhovoru I.

Rozhovor s památkářem Martinem Strakošem je poznamenán událostmi, které se staly nedlouho před jeho uskutečněním. Politické zásahy ministra kultury Jandáka do struktur památkové péče nesla jak odborná, tak i laická veřejnost velmi nelibě. Ministr kultury ze dne na den odvolal jak ředitele Národního památkového ústavu, tak i ředitele všech jeho poboček, s tím, že následně byli rovněž odvoláni všichni kasteláni na památkových objektech, které spravuje památkový ústav. Posléze byla narychlo vyhlášena výběrová řízení na uvolněná místa, u kterých se v průběhu měnily podmínky a posouval termín vyhlášení výsledků. Celá záležitost byla pouze politickým rozhodnutím, nikoli rozhodnutím na základě odborného posouzení.

Dalšími tématy, o kterých jsme hovořili, je kauza dolní oblast Vítkovic. V dolní oblasti Vítkovic se nachází bývalý průmyslový areál, který býval aktivní technologickou součástí výrobního procesu Vítkovických železáren. V roce 1998 byla ukončena v tomto podniku výroba železa. Zůstal unikátní průmyslový areál s vysokými pecemi, sousedící s těžní věží bývalého dolu Hlubina a přílehlými budovami. Tento průmyslový celek se podařilo prosadit jako chráněnou technickou památku. Současně proběhl výzkum mezi obyvateli Ostravy, zdali si přejí zachovat tuto památku pro budoucí generace. Výsledek byl, že ano. Majitel – Vítkovické železářny (v současnosti Mitall Steel), ve spolupráci s ostravskou pobočkou památkového ústavu uspořádal „Šumnou vycházku“ do „dolní oblasti“, a přišlo tolik lidí, že pořadatelé téměř

nezvládli organizaci této akce. V současné době je tento průmyslový areál na přípravném seznamu světového dědictví UNESCO. Nastává však problém, který je exponován i v dalších rozhovorech. Totiž, že politická reprezentace města a kraje nepodporuje zapsání „dolní oblasti“ do UNESCO, ba že spíše považuje tuto památku za relikvii minulosti, který je třeba asanovat, maximálně ponechat jen část, snad jednu vysokou pec.

Další kauzou, kterou v rozhovorech rozebíráme, je kauza Karolina. V těsné blízkosti centra Ostravy je volná plocha po průmyslovém areálu dolu, koksovny a elektrárny Karolina. Po ukončení činnosti v tomto areálu došlo k asanaci všech budov kromě dvou, v současné době památkově chráněných, průmyslových hal. Následně se potvrdil předpoklad kontaminace půdy pod tímto areálem, takže využití plochy podmiňovalo její vyčištění do hloubky několika metrů. Po skončení těchto prací vyhlásilo město Ostrava v roce 2000 urbanistickou soutěž na zástavbu této plochy. Soutěž proběhla a vítězem se stal tým architektů z polské Gliwice. Vzápětí však byla soutěž anulována z důvodu údajné chyby v územním plánu. Polský tým architektů protestoval a dodnes se s městem soudí. Hlavní architekt města Ostravy je podezřelý z falšování územního plánu, jakožto úřední listiny. Podle posledních zpráv probíhá s tímto architektem stavovský soud České komory architektů. V červnu letošního roku byla uzavřena další soutěž vyhlášená magistrátem města Ostravy, nikoliv však urbanistická či architektonická, ale developerská. Česká komora architektů podala proti této soutěži dva protesty a zařadila ji na seznam neregulérních soutěží. Tato soutěž probíhala zmateně a neregulérně, protože se v jejím průběhu měnily několikrát podmínky (proto rovněž protesty ČKA). Část podmínek soutěže spočívá v tom, že vítězný developer si koupí parcelu za pevně určenou cenu od města s tím, že posléze sám může části plochy prodávat. Celý projekt je etapizován, a to tak, že v první etapě (rok 2007) se má stavět centrum nákupu, zábavy a relaxace a v poslední etapě (rok 2017), např. univerzitní kampus. Nejen ve vítězném návrhu není rovněž splněna podmínka návaznosti Karoliny na dolní oblast Vítkovic. Nejasných otázek kolem této kauzy je více, proto jsem v tomto i dalších rozhovorech toto téma otevřel.

V otázce o týkající se podpory a postoje politické reprezentace města směrem ke kultuře zazní z úst respondenta zmínka o knize Viktora Koláře. Tento příklad, vystihuje názor respondentů, týkající se obecného postoje politické reprezentace města k průmyslové minulosti Ostravy, konkrétně k budovám a areálům průmyslových památek, kterých, jak již zaznělo výše, by se tato reprezentace ráda zbavila jako ošklivých a hyzdících město, a současně by tak zbavila Ostravu historické paměti. Kniha fotografa Viktora Koláře tuto paměť uchovává prostřednictvím fotografií. Publikace vyšla za finančního přispění města a měla být reprezentativním souborem obrazů města v různých obdobích. Záměr městské reprezentace byl darovat knihu delegacím navštěvujícím Ostravu nebo ji využívat při různých slavnostních příležitostech pořádaných městem. Byla ale nakonec pro svou pravdivost a syrovost stažena z distribuce. Představitelům města Ostravy se nezdála být dost reprezentativní.

4. 4. 1. 1 Rozhovor I. (s Martinem Strakošem)

Jaký máte názor na situaci v oboru, ve kterém působíte?

V současnosti je obor památkové péče ve velké a hluboké krizi. Je to způsobeno spoustou věcí, především však proto, že se spousta problémů neřeší dlouhodobě, to znamená od roku 1991. Na druhou stranu i mocenským zásahem do struktury památkové péče, nástupem současného ministra kultury Jandáka a jeho působením.

Souvisí to s odvoláním šéfa Národního památkového ústavu?

Nesouvisí to ani tak s odvoláním někoho ale s tím, že se neposuzovala problematika jestli někdo jednal negativně nebo pozitivně. Zkrátka se mocensky uplatnila určitá názorová skupina, která odsunula alternativní názory na druhou kolej a tito lidé, kteří tyto názory mají jsou z různých pozic odstraňováni.

Čili jejich odvolání není posuzováno na základě výsledků jejich práce?

Ne, je to v mnoha případech mocenské rozhodnutí z mocenských pozic. A za tímto názorem si stojím.

Jaká je v Ostravě situace v oblasti muzeí?

Muzea jsou tady buď mladé instituce nebo instituce, které svými sbírkami nedosahují velikosti Ostravy. Například Ostravské muzeum, které sídlí ve Staré radnici se dočkalo až teprve nyní komplexní rekonstrukce. Sídlilo v nevyhovující budově, trvalo velice dlouho než se rozhodlo o jeho rekonstrukci, zatímco i města mnohem menší než je Ostrava, například Hradec Králové nebo Olomouc, mají tyto instituce mnohem vyvinutější a myslím si, že mají i větší význam v těchto městech.

A nesouvisí to s průmyslovou tradicí a chybějícím kulturním povědomím oproti jiným městům?

To se sice může takto jevit, ale uvedu jiný příklad. Tady se už na konci Rakousko – Uherské monarchie uvažovalo o zřízení průmyslového muzea. Dokonce toto muzeum bylo na krátkou dobu zřízeno ale pak zaniklo.

Byla zřízena jen instituce nebo mělo muzeum nějakou budovu?

Budovu nemělo, bylo to spíše provizorium. Chci ale poznamenat, že tehdy technická inteligence hrála v Ostravě neobyčejně důležitou roli, důležitější než právě v tradičních centrech. Některé osobnosti z řad této skupiny si uvědomovaly úlohu historie i pro vlastní obor ať už z oblasti hornictví nebo výroby železa. Sdružení inženýrů a architektů vydávalo třeba sborníky „Technická práce na Ostravsku.“ Jednalo se o technickou inteligenci ve vysokých funkcích. Nebyli to dnešní manažeři, kteří vydělávají jen peníze, byli to například generální ředitelé apod., kteří působili často jako vědci v technických oborech. A měli velký rozhled i jako sběratelé.

Ve které době to takto začalo fungovat?

Dá se říci, že v poslední třetině 19. století protože nejprve se tato inteligence musela utvořit.

V počátcích průmyslu na Ostravsku přicházeli techničtí odborníci z Anglických nebo Belgických průmyslových revírů.

Ano, ale pak to byl například Ladislav Jerie nebo sběratelé, kteří se rekrutovali z ředitelů Vítkovických železáren. Samozřejmě, že tento význam nemůžeme přeceňovat, ale dá se říci, že později, po meziválečném období se úloha technické inteligence na dlouhou dobu oslabila či spíše ztratila.

A když hovoříme o současném kulturním dění v Ostravě, tak dnes, byť je zde Vysoká škola báňská - Technická Univerzita, technická inteligence dělá pro kulturu minimum. Já to tak vnímám.

Které kulturní instituce nebo kulturní akce podle Vás fungují v Ostravě nejlépe?

Dobře fungují různé alternativní věci, např. klub Fiducia s přednáškovou činností. Já s tímto klubem spolupracuji na architektonických záležitostech ať už jsou to přednášky, výstavy nebo vycházky. Zvláštní je, že oficiální instituce, které by tyto akce mohly dělat, to nedělají protože se s nimi nelze domluvit aby tato spolupráce byla možná. Je obtížné v dané struktuře institucí něco prosadit. Mnoho lidí má své zájmy a málo lidí je nezištných, lidí, kteří by dělali něco navíc. Prostě oficiální instituce, vzhledem k tomu, jaké mají možnosti, tyto možnosti nevyužívají. K Ostravskému muzeu jsem už hovořil, tam je program omezen velikostí a váhou této instituce, která si myslím, by mohla být větší, avšak není to problém muzea jako takového, ale spíše tím, že vyrostlo v průmyslovém městě, kde bylo vždy něčím menším, méně významným. Když si k poměru velikosti města spočítáte kolik je tady muzeí a porovnáte toto číslo třeba s Brnem, které je o něco větší, dojdete k obrovské asymetrii. Stejně tak se to týká galerií. Máme tady Dům umění, který fungoval kdysi jako výstavní síň, něco jako Dům umění města Brna ale dnes tento dům funguje jako krajská galerie a to je úplně jiný provoz úplně jiné budovy. Ovšem on využívá pořád výstavní budovu „Spolku pro vystavění a udržování výstavního pavilonu v Moravské Ostravě“, který vznikl ve 20. letech minulého století. A najednou je tady obrovský problém, protože obdobný prostor pro výstavy současného umění tady není. Je tady galerie Sokolská v centru, kde probíhají menší výstavky současného umění a tím to končí. Občas sice dělá právě krajská galerie nějakou výstavu tohoto typu, ale velmi zřídka. Vizualní kultura je v této sféře v Ostravě velmi poddimenzovaná.

Jaký mají význam průmyslové památky v Ostravě?

Jejich význam je velký ale jejich využití pro atmosféru města, pro fungování je velice slabé. Nicméně pro mne jsou technické památky důležité, ať už to je Důl Anselm – Hornické muzeum, Důl Michal a samozřejmě dolní oblast Vítkovic, která zatím však nefunguje jak by měla, aby byla přístupná veřejnosti. Myslím si, že toto je jeden z aktuálních úkolů Ostravy jako města, tedy politické reprezentace a jeho obyvatel, se s tímto problémem vyrovnat. Pokud obyvatelé v širším měřítku nepochopí, že je to důležité, tak zkrátka přijdou o velice charakteristickou oblast, která by toto město mohla učinit jedinečným v rámci České Republiky.

Ale z výsledků průzkumu mezi obyvateli Ostravy, na kterém se podílela katedra kulturologie Filosofické fakulty Univerzity Karlovy, vyplynulo, že si Ostravané přejí zachovat a zpřístupnit průmyslový areál Dolních Vítkovic.

To máte pravdu, když se dělala šumná vycházka do Dolní oblasti Vítkovic, tak tam přišlo přes tisíc lidí, bylo to takové hlasování nohama, byl to takový šok i pro majitele, že nezvládli organizaci. Na druhou stranu muzejní komise, které jsem mimo jiné členem, doporučila magistrátu města Ostravy aby aktivně zahájil zjišťování, co znamená zápis některých technických památek do seznamu světového dědictví UNESCO a dodnes se magistrát nerozhýbal. Proběhla prezentace Dolní oblasti Vítkovic ze strany majitele, ale ze strany politiků nevycházejí žádné aktivity v tomto směru. To se pořád nepodařilo zlomit.

Proč si myslíte, že jsou zástupci města tak pasivní?

Myslím si, že průmyslové památky pro ně nejsou atraktivní. Oni si pořád myslí, že se musí podporovat takový ten velký segment průmyslu, dejme tomu akce typu automobilka v Nošovicích. Nepochopili, že mnohem významnější pro město jako takové, pro budoucnost, je tato sféra, která se

zpočátku jeví jako nevýhodná, protože se do ní musí investovat, ale z dlouhodobého hlediska se tato investice vrátí v podobě návštěvníků, kteří budou nejen obdivovat tyto památky ale budou chtít jíst, budou se chtít ubytovat, čili bude profitovat sféra služeb a tím celé město, potažmo region. Pro prezentaci města i v zahraničí mají areály průmyslových památek velký význam. Těžko budeme prezentovat nějakou automobilku pod Beskydami. A teď, vzhledem k průzkumu mezi Ostravany, tady máme rozpor mezi povědomím lidí, kteří cítí kořeny, které jsou nějak spojeny s průmyslovou minulostí Ostravy, a mezi současnými mocenskými elitami, které mají velice utilitární představy o fungování města a o tom jaké cíle mají prosazovat.

Jakou úlohu hrají ve městě vzdělávací instituce?

Já bych řekl, že důležité jsou všechny instituce, ať už hudební, galerie a podobně ale především školství, humanitní školství, ať už je to filosofická fakulta nebo IPUS (institut pro umělecká studia) na Ostravské Univerzitě, střední školy uměleckého zaměření, gymnázia, které vzdělávají mladou generaci. Měla by to být protiváha proti jednostrannému technickému zaměření. Nechci znevažovat technické vzdělávání, to v žádném případě ne, ale to musí být kontaminováno humanitním školstvím.

Která nebo které kulturní instituce či akce, podle Vás překračují svým významem oblast Ostravského regionu?

Z minulých akcí to byl festival akčního umění „Malamut“. Ten byl velice zajímavý. Ze současných aktivit bych jmenoval Ostravské dny nové hudby, který rozhodně překračuje hranice Ostravy, dále divadelní festivaly „Ostravar“ a „Spectaculo Interesse“, ty mají, myslím si, význam, i když je podrobně nesleduji.

Které kulturní instituce či akce, podle Vás fungují nejhůře nebo co Ostravě v této sféře dělá ostudu?

Já už jsem to naznačil. Je to vztah městské reprezentace a dějin města i hmotných reliktnů dějin, tam je obrovský rozpor. Městští představitelé nechtějí brát zodpovědnost za relikty minulosti ale v případě, že jsou v pořádku, tak se jimi chlubí. Další věcí je, ale to je dílčí záležitost, že se tady za kulturu vydává zábava. V tomto případě myslím ulici Stodolní, o které každý mluví. Tak jako Hamburk nebo jiná města mají své „hampejzké“ uličky, tak má Ostrava svou Stodolní, ze které se však nedá dělat ojedinělá atrakce. To je ulice zábavy, kde jsou kluby a podobně, prosím, ale přeceňování této stránky života města je příliš jednostranné, protože už nikdo neříká kolik takových klubů a zábavních podniků zaniklo na periferii či v okrajových částech města. Tam najdete velice obtížně nějakou tanečnici či jiný podnik.

Je podle Vás Ostrava přirozeným kulturním centrem Moravskoslezského regionu?

Myslím si, že ano.

Má v současné době nějaká jinoetnická skupina výrazný vliv na kulturu v regionu?

Myslím si, že nemá.

Jaký máte názor na podporu současného vedení města Ostravy v oblasti kultury a kulturních aktivit?

Je to případ od případu. Co se týče grantové politiky, tak dosud byla snaha provádět ji rozumně, ale podle informací, které mám, mám pocit, že stále více do této sféry zasahuje politika. Památkový ústav taky žádal o podporu a něco získal. Ale na druhou stranu se podporovala výroba některých knih,

konkrétně taky „Průvodce ostravskými památkami“, které byly ve výsledku špatné. A o knize fotografa Viktora Koláře „Obležené město“ a kauze, která kolem ní proběhla, jste jistě slyšel ... (viz komentář kapitola 4. 3. 2. 1)

Co pro Vás znamená pojem tradice ve spojení s Ostravou?

Znamená to pro mne venkovskou krajinu. Takové maloměsto a kolem vesničky. Naše rodina dlouho bydlí v jedné z těchto vesniček. Sleduji jak lidé, kteří do města docházejí za prací a upevňují si své sociální postavení, zatlačili původní obyvatelstvo na periferii. A toto se vlastně děje stále. Dnes jsou vytlačováni bývalí horníci a příště to zase bude nějaká jiná skupina. Dochází tady k zajímavému převrstvování.

Jaké jsou, podle Vás hlavní příčiny, které způsobují pomalý odchod, především mladých lidí, z Ostravy?

Je to nedostatek pracovních příležitostí a s tím související nemožnost profesního uplatnění. Taky neustále převažující jednostranný profil města v souvislosti s jeho technickou respektive průmyslovou strukturou.

Jak byste si Ostravu představoval v budoucnu?

Já jsem asi pro vize příliš velký realista, ale dokážu si určitou vizi představit v souvislosti s upevněním povědomí města v oblasti minulosti s tím, že se pokusí rozvinout vlastní prezentaci nebo podpořit uplatnění památek zvláště z 19. a 20. století, kam patří samozřejmě technické památky, rozvoj charakteristické atmosféry jednotlivých Ostravských čtvrtí – myslím tím Vítkovice, Přívoz, Mariánské Hory a v posílení toho, co může přispět ke ztotožnění obyvatelstva s městem. Kromě toho si myslím, že Ostrava má potenciál i v souvislosti s budováním infrastruktury.

Myslíte si tedy, obyvatelé Ostravy jsou málo ztotožnění se svým městem?

Myslím si, že je to lepší než v minulosti, ale je třeba pro to udělat mnohem více i v souvislosti s institucemi, které se věnují historii města a prezentaci techniky. Stále zde postrádáme průmyslové muzeum. Teď dochází k transformaci a spousta artefaktů souvisejících s průmyslem 19. a 20. století nenávratně mizí. Někdo si řekne, no a co, ale pro transformaci je to velmi důležité. Jak učit technické obory bez minulosti? Technici by také měli vidět, jak vypadala zařízení, třeba nějaké pohony z 19. století nebo obráběcí stroje z 50. let nebo z roku 1990 a podobně. Může se stát, že současný vynálezce zdokonalí určitý technický princip, který uvidí právě na těchto starých zařízeních, ale právě musí ty stroje někde vidět. Třeba ve Velké Británii jsem viděl právě muzea tohoto typu, která byla přístupná zdarma. Tam totiž bylo bráno doslova, že tyto instituce mají vzdělávat a kultivovat.

Jak pokračuje kauza Karolína – obrovská volná plocha po průmyslovém areálu sousedícím bezprostředně s centrem Ostravy?

Architektonická soutěž na využití areálu proběhla v roce 2000 a vyhrál ji polský tým architektů. V roce 2003 byla jejich studie zanesena do územního plánu ale v roce 2005 začaly kolem této akce tahanice, objevil se nový územní plán, ukázalo se, že jej někdo zfalšoval, na radnici se zase tvrdilo, že se vše událo omylem architektů – prostě trochu divadelní hra. Byla vyhlášena nová developerská soutěž, která má být uzavřena do konce června 2006. Ovšem celá záležitost je poněkud zvláštní protože podmínky soutěže se neustále měnily. Nejdřív byly podmínky soutěže dost hrubě nahozeny, ale pak po různých kritikách a připomínkách, na podzim 2005, začal útvar hlavního architekta a další magistrátní odbory přidávat další a další podmínky. Zkrátka bylo to dosti amatérské.

Myslíte si, že zadání a následné pozměňování soutěže bylo opravdu amatérské nebo vše byl spíše záměr?

No já si myslím, že na útvaru hlavního architekta města zase nepracují takoví amatéři ... Politici ovlivňují celou kauzu po svém a není mezi nimi žádný odborník, který by je usměrnil, a který by rezolutně vystoupil, a domnívám se, bohužel, že ani hlavní architekt města Ostravy by nic takového neudělal. Jevilo se mi to tak, že on prostě plnil příkazy komunálních politiků. V současné době by měla fungovat v této záležitosti nějaká komise údajně složená z významných odborníků, kteří ovšem nebyli známí předem. V takovém případě představa jak zastupitelé Města Ostravy hlasují, který návrh je kvalitní a který ne, je děsivá protože podle mých informací a zkušeností vím, že málokterého zastupitele vůbec kdy zajímalo nějaké architektonické utváření čehokoliv nebo urbanismus. Takže si myslím, že rozhled nebudou mít a už vidím, jak ostravské politické kluby jednají o architektuře ...

Co by se tedy muselo stát aby se zastupitelé stali kompetentnějšími?

Já si myslím, že na radnici chybí osobnost, která by vnímala význam nejen po architektonické a urbanistické stránce ale i význam linie vývoje budoucí Ostravy. Je zde velká příležitost pro developerské skupiny, ale město musí diktovat, musí říci co chce. Prostě hromada kanceláří Ostravu nevyšvihne na, dejme tomu, lokální centrum. A teď - co má být Ostrava? Má být jen nějakým příhraničním tranzitním městem, kde budou jezdit po dálnici kamiony a jejich řidiči se tady budou zastavovat na párek v rohlíku a budou pokračovat dále? Nebo chce Ostrava sehrávat úlohu lokálního těžiště s přesahem třeba i do Polska? A já se ptám dále - mají to místní politici promyšleno? Protože v Polsku se řeší podobné záležitosti. Třeba dálnice, která vede z Německa přes Polsko na východ, na Ukrajinu má být křižována dálnicí, která povede z jihu, z Brna přes Ostravu dál na sever. Máme na to, abychom křížení trumfli a postavili se mu jako lokální centrum nebo bude křížení a z toho vyplývající lokální centrum v Polsku, přibližně v oblasti

Glivicka a my budeme z této příležitosti jen paběrkovat? Od toho jsou zde politikové, kteří mají velký aparát nejrůznějších poradců, aby vnímali tento rozměr.

Takže hovoříte o využití geografické polohy Ostravy, která je na trojmezí Česko, Polsko, Slovensko.

Určitě, ale někdo musí za touto záležitostí cílevědomě jít. A Karolina je jedna z dílčích možností, myslím tím její napojení na rozvoj tohoto regionu. Prostě nechat developerským skupinám něco postavit jen proto, že si zkalkulují návratnost investice do pěti či desíti let, je málo.

Co byste si na ploše areálu Karoliny představoval Vy?

To co se zatím říká, že tam budou kanceláře, byty, obchody, to samozřejmě ano, toto je v každém centru města a dnes to má jinou podobu než před sto nebo padesáti lety. Určitě se nevyhneme tomu, že v prostoru po Karolině budou velkoprostorové kanceláře, nákupní galerie a možná i byty pokud bude o ně zájem. Ale rovněž jsou tam postaveny významné budovy, myslím tím památkově chráněné haly, které by se měly stát určitým přirozeným těžištěm, protože místo bez charakteru nebude zajímavé, ač bude úplně v centru. Je potřeba vytvořit něco aby byl důvod tam jít. Proč by měl návštěvník Ostravy chodit do nákupní galerie, která je tuctová jako v každém jiném městě? Již jsme hovořili o tom, že Ostravě chybí průmyslové muzeum nebo městská galerie. Pravda, jsou to instituce, které potřebují ke svému fungování peníze, ale právě ony mohou vytvořit lokální těžiště. Mimochodem, teď se objevila myšlenka vytvořit tam univerzitní městečko. Ale bohužel, Ostravská univerzita zaspala dobu. O Karolině se diskutuje již delší čas a univerzita s tímto návrhem přišla až teď a to je pozdě. Tady je možná jeden z příkladů pomalého uvažování lidí, kteří jsou v ostravských institucích na vysokých postech. Kdyby do diskuze zasáhli dříve, tak by možná zadání developerské soutěže vypadalo jinak. Prostě se teď dohání něco, co se mělo řešit mnohem dříve. A když hovoříme o univerzitním městečku, mohu se

zmínit o diskuzi kolem Moravskoslezské vědecké knihovny, na kterou proběhla architektonická soutěž v roce 2004. Tato knihovna má stát, pokud budou peníze, vedle krajského úřadu, poblíž rozestavěné budovy - skeletu bývalého Krajského výboru KSČ, ve kterém má být mimochodem centrum služeb města, kde si bude možno vyřídit občanský průkaz a pod.. A teď si představte, kdyby se na Karolině podařilo vybudovat, vedle kanceláří, nákupních galerií a bytů, městskou galerii, univerzitní městečko, vědeckou knihovnu, stane se prostor rázem součástí centra města, které bude živé, kde budou studenti, návštěvníci galerie, vedle toho si můžete nakoupit ... Ale když tam budou jen kanceláře, případně byty, tak to bude mrtvá zóna. Prostě uvažování politiků o náplni, čím bude Karolina, je polovičaté uvažování, které nevnímá širší středoevropské vazby. Přitom primátor a jeho náměstci hovoří o tom, že Ostravu chtějí povýšit na velice důležité centrum a hovoří o předhánění Brna ale zůstává to pouze na předhánění v počtu obyvatel, a to tak, že se připojí další obce. Chtějí jen zvýšit statistické ukazatele, které ovšem nic nevyovídají o významu tohoto sídla. A toto se mi nelíbí.

A když hovoříme o počtu obyvatel – vadilo by Ostravě, kdyby byl jejich počet nižší?

No, to by byl z architektonického a urbanistického hlediska problém. Třeba ve východní části Německa je problémem, že spousta obyvatel odchází do části západní. Například v Magdeburgu klesl počet obyvatel o padesát tisíc, a nyní jsou tam celé mrtvé čtvrti a tamní politici neřeší výstavbu nových domů ale řeší jak ty „mrtvé“ domy zbořit a následně, co se zbylými plochami udělat. Celé bloky jsou určeny k demolici ale samozřejmě nelze je jen zbořit a nechat na místě suť. Když je tento problém vystěhování v řádu tisíce lidí, město odliv absorbuje, ovšem když se jedná o desetitisíce, je to velký problém. Ve městě zůstávají celé mrtvé oblasti a vznikají slumy. A právě Ostravě, která má specifickou strukturu, kde není jedno centrum rozvíjející se do okolí a do periferií, kde je řada lokálních center s vnitřními periferiemi mezi lokálními centry, může hrozit, že slumy vzniknou v centru města. Naštěstí v případě

Ostravy není pokles obyvatel tak markantní jako ve východoněmeckých městech.

Jaký máte názor na soudobou architekturu v Ostravě?

Je to o tom, jak se nehmotné, neprvoplánové hodnoty a uvažování lidí vtiskují do reality, jak můžete tyto hodnoty pozitivně uplatnit. A když si vezmete příklad města Brna, se kterým se Ostrava často srovnává, tak Brno ač má také své problémy, např. kauzu nádraží, tak se v tomto městě současná architektura uplatňuje mnohem více než v Ostravě.

V čem je rozdíl?

Má to několik důvodů. V Ostravě není tolik soukromých stavebníků, kteří by se orientovali v architektuře, a kteří by chtěli soudobou architekturu ať se to již týká soukromých firemních budov či veřejných nebo obytných staveb. Dále jsou zde velkými stavebníky instituce, například město, u kterého, bohužel, do dneška se uplatňují vazby z minulosti, tzn., že většinu staveb provádějí lidé z jedné bývalé velké ostravské projektové kanceláře, kteří sice mají nyní privátní architektonické ateliery, ale jejich tvorba je lokální a dle mého názoru nemá vyšší ambice, a tito lidé ani nejsou schopni těchto ambic dosáhnout.

Proč si tedy město, jako investor, nepozve renomované architekty?

Ano, objevil se zde architekt Kaplický, který působí v Londýně, a ten tady snad má něco stavět, snad to má být soukromá investice v centru Ostravy. Možná, že to je první krok. Ovšem domnívám se, že zdejší architekti mají úzké vazby na městské představitele, a ti se nesnaží hledat nic víc. A když jim ukážete domy, které jsou koncepčně zastaralé, vycházející z architektonických postupů, které byly aktuální před dvaceti, třiceti lety nebo předvedete soudobou architektonickou produkci v Praze, v Brně či dokonce tu světovou, která je zase někde jinde, nedokážou si vybrat. Prostě

žádné hledání zde nenastává, protože, jak jsem již řekl, zde se umí prosadit lokální architekti ...

Tomu se skoro nechce věřit.

Řekněte mi nebo ukažte mi jedinou stavbu, kterou financovalo město, a která by dosáhla alespoň celostátního renomé. Já Vám řeknu, které místní stavby toto renomé mají. Je to modlitebna Církve Bratrské od Maria Žitňanského na ulici 28. října – investovala Církev Bratrská, tenisové kurty NH Trans u Komenského sadů - Atelier 38 z Opavy, mladí architekti Zelinka a Vitásek – opět soukromá investice NH Trans. Atelier 38 rovněž navrhoval stavbu Lift Com – průmyslovou stavbu továrny na výtahy v Ostravě-Porubě, která dostala cenu Dům roku. Myslím si, že toto jsou stavby, které mají celostátní úroveň a snesou srovnání. Potom jsou lokální příklady, které srovnání nesnesou, ať už je to přestavba Divadla Antonína Dvořáka nebo produkce atelieru Simona, který stavěl Komerční banku v Ostravě-Porubě. Ještě jsem si vzpomněl na administrativní budovu plynáren. Jsou tam určité kvalitní prvky třeba plášť, neonové nasvícení – budiž, ale pak je tam kolize takového neofunkcionalistického tvarosloví disorganicky nasazeného nahoře – to je eklektické, je to myšlenkově nesourodá stavba, která prostě kopíruje zvenčí nějaké předlohy jako když dáte dohromady tělo koně a hlavu lva. Jsou to záležitosti pouze na efekt a problémem je, že místní komunita to není schopna rozlišit.

Jaký je Váš názor na novou budovu Divadla loutek v Pivovarské ulici?

Architektonickou soutěž vyhrál návrh pražských architektů Hájka a Minářové. Na jedné straně je divadlo zapojeno do urbanistického celku Černé louky (*bývalé výstaviště a volnočasová zóna*) a vytváří solitérní budovu, na straně druhé je uliční fronta. Tím, že je tato budova solitérem, nepodporuje funkci ulice. Původně měly vedle stát pavilony, které měly navazovat na divadlo. Provaziště mělo být jakýmsi pandánem, v jakési věži, která tam měla být, což nebylo uskutečněno. Z tohoto pohledu je stavba urbanisticky

poněkud devalvována. Dále je devalvována tím, že musela být z finančních důvodů zmenšena, jak mi sdělil architekt Hájek. Město omezilo investici, a tím poněkud pochybilo. Dnes prakticky budova již nevyhovuje protože v ní měla být restaurace, a když jsem divadlo procházel, herci si stěžovali na nedostatečné zázemí, malou kuřárnu a podobně, čili nevyhovuje ani z funkčního hlediska. Stavbě ublížily tyto zásahy, které jdou na vrub nepochopení ani tak ne ze strany architektů, ti byli poslední, kteří mohli toto ovlivnit ale ze strany investora. A zase jsme u toho. Zase se něco řešilo narychlo, vím, že tehdy byl vyvíjen velký tlak ze strany politiků na dokončení stavby atd.. Esteticky je budova dozvukem postmodernismu, je tam kolážovité propojení různých prvků, což bylo v 90. letech minulého století dost populární. Bohužel, a to si možná uvědomuje málokdo, budova se bude potýkat se svými rezidui po celou svou existenci, za která ovšem nemohou architekti.

V poslední době se hovořilo o vytvoření nových prostor pro Divadlo Aréna a Městskou knihovnu v blízkosti Sýkorova mostu.

Já jsem v časopisu ERA 21 kritizoval architektonickou kancelář IDEA, která navrhovala adaptaci těchto prostor. Atelier IDEA přestavoval zdejší Krajský úřad, teď přestavuje aulu Vysoké školy báňské, takže významné dominanty a teď navrhoval Městskou knihovnu. Oni částečně kritiku akceptovali ale zároveň v tom viděli, že závidím úspěšným podnikatelům. Takže to co v Ostravě může znamenat úspěšné podnikání, neznamená architekturu. Tato kolize je právě zde očividná, protože na jedné straně kancelář IDEA řešila celou budovu a interiér knihovny a vedle toho, naštěstí, nově angažovaný režisér a umělecký šéf Arény prosadil v interiérech divadla koncept architektky Steinbachové a výtvarníka Juháse. Dům knihovny má železobetonovou konstrukci – beton je dnes výsostný materiál, který se používá bez příkrášlování, takže i konstruktivní utváření stavby má velkou vypovídací hodnotu, ať už estetickou atd.. Atelier IDEA v celé budově používá sádkartonové podhledy, čili zakrývá ono utváření – konstrukci budovy, naproti tomu architektka Steinbachová nechává skelet volně působit, a to je

obrovský rozdíl. Prostě faleš oproti přirozenosti. Ale já nejsem proti nějakému scénografickému efektu, když někdo něco udělá a ono to tak není, i to může v architektuře fungovat – třeba někde v baru ... Ale v Městské knihovně je to jen na škodu celé budovy. Takže na interiérovém utváření divadla a na interiérovém utváření knihovny je vidět rozdíl mezi přístupem, který tady v Ostravě převládá, tou falešností, a teď nemám na mysli jen oblast architektury, a mezi přiznáním daného stavu. Tady se obloukem dostáváme opět ke knize fotografa Viktora Koláře, který nafotil úžasnou výpověď o městě od 60. let až do současnosti a převážná většina lidí včetně zástupců města tuto fotografickou publikaci považovala za něco, co Ostravu a její obyvatele uráží.

Takže se v Ostravě setkáváte s názorem, aby se zapomnělo na minulost?

Na jedné tiskové konferenci v listopadu 2005, kde byl i krajský hejtman ale mohl tam být kdokoliv, zaznělo, a všichni to opakují podobně těch patnáct, šestnáct let, že nebudeme mít zříceniny uprostřed města, ale vše musí být nablýskané, vypulírované a teprve to je známka kvality. A to je jednoznačně nevyzrálý přístup. Taky je zde určitá konzervativnost, protože když se zeptáte lidí na určité, třeba architektonické řešení, tak mluví o něčem, co znají, co mají vyzkoušeno.

Chystá se rovněž rekonstrukce Masarykova náměstí.

Ano, ta by měla proběhnout letos, čekalo se až bude dokončen kolektor. Vítězný projekt vypracoval brněnský atelier RAW, architekti Rusín, Wahla, což jsou minimalističtí architekti, a to by mohlo být zajímavé pro vzhled centra. Projekt se týká plochy náměstí s tím, že mají být zrušeny zelené plochy s kašničkou a keře, které sloužily spíše k tomu aby před nimi stály reklamní poutače různých obchodů a občůdků a hyzdily náměstí. Čili mělo by to být čisté kamenné náměstí, což je, si myslím, správné.

4. 4. 2 Portrét respondenta a komentář – rozhovor II.

Radovan Lipus, divadelní režisér, působící nejen v ostravských divadlech, je rovněž spoluautorem televizního dokumentárního cyklu „Šumná města“, zabývající se architekturou českých měst 19. a 20. století. Přednáší na Ostravské univerzitě.

Komentář k rozhovoru II.

V tomto rozhovoru se ptám, kromě záležitostí uvedených v kapitole 4. 4. 1, na kauzu kolem budov památkově chráněných bývalých městských jatek. Játka byla zřízena v roce 1881, v těsné blízkosti centra Ostravy, na konci Stodolní ulice. V průběhu následujících let byla játky modernizována a v letech 1925 a 1926 rozšířena. Od 60. let 20. století, kdy byly potravinářské provozy přemístěny jinde a areál využívala řada jiných organizací (Kroček, 1987). V 90. letech koupila areál s přílehlým pozemkem od města, na kterém postavila svůj hypermarket, firma Bauhaus, která se zavázala, že tehdy už památkově chráněné budovy jatek opraví. Problémem je, že tento závazek nebyl v kupní smlouvě dostatečně ošetřen, a tak přičiněním ještě dalších okolností (nedostatečnými zásahy památkového odboru města), nebyl tento závazek dodržen a celý areál do dnešních dnů chátrá a hrozí mu zřícení. Podle posledních zpráv, firma Bauhaus nabízí areál jatek k prodeji, ovšem za několikanásobně vyšší cenu, než za kterou původně pozemek koupila.

V rozhovoru dále od respondenta zazní, že „*Brno má úbytek obyvatel*“, ale abych uvedl přesnější informaci, dodávám, že je pravda, že v 90. letech a na přelomu tisíciletí se počet obyvatel Brna snížil zhruba o 30 000 lidí, ale podle výstupů Českého statistického úřadu byl přírůstek stěhováním v roce 2003 celkem 2852 obyvatel, resp. 1563 obyvatel v roce 2004 (ČSÚ, 2006).

K respondentem zmiňované kompletní nabídce divadel pouze v Praze, Brně a Ostravě, upřesňuji, že tato nabídka (opera, činohra, balet, opereta, loutkové divadlo) funguje i v Českých Budějovicích, Liberci a Plzni.

4. 4. 2. 1 Rozhovor II. (s Radovanem Lipusem)

Jaký máte názor na situaci v oboru, ve kterém působíte?

Myslím si, že situace je velmi příznivá. Divadlo je v Ostravě na vzestupu. Jsou pouze tři města, která mají kompletní divadelní nabídku, kompletní divadelní spektrum, a to je Praha, Brno, Ostrava. Jen tato města nabízejí kompletní divadelní žánry od loutkového divadla přes balet, operu, muzikál, operetu až po alternativní scény. Taký divadelní školství se učí komplexně jen v těchto třech městech. Město se v Ostravě o divadlo stará, příkladem je nová budova Divadla Loutek, vůbec první divadelní novostavba speciálně postavená pro loutkové divadlo na zelené louce, vznikly nové prostory pro Divadlo Aréna, byla provedena generální rekonstrukce Divadla Antonína Dvořáka s dostavbou, takže v podstatě vzniklo nové divadlo, za veliké peníze se opravuje Divadlo Jiřího Myrona, v 90. letech vznikla úplně nová budova konzervatoře. Toto vše svědčí o tom, že se divadlo v Ostravě nachází ve velmi dobré situaci.

Jak, podle Vás, fungují v Ostravě následující instituce nebo zařízení jaký mají kulturní význam pro město?

Muzea: Mají velký význam, ale mohla by fungovat lépe, mohla by být aktivnější aby se o nich více vědělo.

Kina: Tady funguje Cinestar (multikino), dobře funguje Minikino kavárna (alternativní kino) a obnovené kino Vesmír, které funguje jako univerzitní. Takže fungují dobře.

Výstavní síně: Ty by mohly fungovat daleko lépe, speciálně Dům umění, který je velmi ospalý na to, jaký má potenciál, tam cítím slabé místo, mám výhrady k jeho fungování.

O divadlech jste již mluvil ... Ta fungují velice dobře.

Knihovny, studovny: Ty by mohly fungovat lépe vzhledem k tomu, že je zde akutní problém, a to absence vědecké knihovny, tedy nové budovy. Taky tady chybí divadelní oddělení, divadelní knihovna. Na to, kolik je tady divadel, je tento stav ostudný.

Organizátoři koncertního života (oblast tzv. vážné hudby): To je třeba Janáčkův máj, který myslím, že funguje, myslím, že fungují Ostravské dny nové hudby. Tato oblast funguje dobře.

Kulturní domy: Ty nemohu posoudit protože tam nechodím.

Vzdělávací instituce: Ostravská Univerzita funguje velice dobře, tam dokonce učím cosi externě, mám pocit, že to je živá škola a myslím si, že funguje dobře.

Kluby: Kluby fungují docela dobře, trochu mi tam chybí klub s nějakým divadelním provozem, ale ty hudební fungují dobře, Parník je bezvadný, Boomerang taky.

Průmyslové památky: No, o těch se málo ví, na to jaký mají potenciál, jsou málo využívané. Mohly by fungovat lépe.

Divadelní festivaly: O těch už jsme mluvili, fungují velice dobře.

Náboženské instituce: O těch si myslím, že jsou skoro neviditelné. Jsou důležité, a vzhledem k tomu, že je zde biskupství, mohla by být tato oblast živější.

Hudební festivaly: Ty fungují dobře. Například United Colors of Ostrava.

Sportovní akce: Ty nesleduji.

Galerie: Tam platí to, co jsem řekl o výstavních síních.

Které z těchto institucí fungují nejlépe, případně proč?

Těžko říci, které fungují nejlépe. Já si třeba myslím, že u Národního divadla Moravskoslezského se nedá říci, že funguje nejlépe, já si myslím, že jsou tam ještě rezervy, i když funguje slušně, tak jsou tam věci, které mi vadí. Snad funguje Divadlo Aréna, Divadlo loutek, nevím. Ale obecně se dá říci, že divadla fungují dobře. Klub Fiducia funguje dobře, ten funguje výborně, to tam napište. Ilona Rozehnalová, která vede Fiducii, ta dělá co může. A ještě klub Parník, ten funguje taky dobře.

A když vezmeme opačný konec, kde jsou ještě velké rezervy?

Velké rezervy má, podle mne, Dům umění, ten je málo vidět, je o něm málo slyšet, je málo aktivní.

Které z kulturních institucí nebo aktivit výrazně překračují hranice Ostravy?

Divadelní festival Spectaculo Interesse, to je bez debaty, hudební festival Janáčkův máj, divadelní festival Ostravar, ten má jistě širší význam. Ještě tady je filmový festival Techné, který přináší dokumentární filmy o průmyslových památkách, tam je jistě potenciál i když je zatím v počátcích. A pak samozřejmě průmyslové památky, ty jsou jedinečné.

Je, podle Vás, Ostrava v současnosti přirozeným kulturním centrem Moravskoslezského regionu?

Určitě, stoprocentně, myslím si, že není žádná jiná alternativa. Třeba Opava už toto těžiště dávno ztratila, Ostrava je jednoznačně dominantní.

Má v současné době, podle Vás, nějaká jinoetnická skupina výrazný vliv na kulturu v Ostravě?

Jenom v Ostravě? Samozřejmě kdyby to bylo v rámci Moravskoslezského kraje, tak je tady nezanedbatelný podíl polské menšiny, to je jasné. Ta je aktivní v literatuře, v divadle, v hudbě, to je bez debat a cítím, že potažmo ovlivňuje i Ostravu.

Jaké osobní zkušenosti máte s grantovou podporou kulturních akcí v Ostravě?

Moravskoslezský kraj nám dal nějaký grant, město, cosi nám dali na knihu. Většinou dobré.

Jaký máte názor na podporu současného vedení města Ostravy v oblasti kultury a kulturních aktivit?

Výrazná a kompetentní ... To bych tedy neřekl úplně ve všech případech, ale je to případ od případu. Jinak je to v divadle, jinak je to v hudbě ... Tady jsou oblasti, o které by se město mělo starat daleko více ...

Které třeba?

No, třeba zrovna výstavní činnost. Je ostuda, že město nemá svou galerii, nemá městskou výstavní síň. Vůbec podpora výtvarného umění je až na konci, podpora architektury je až na konci, ochrana památek mi přijde velmi problematická, je ostudné, že město nemá žádné slušné nakladatelství, není tady žádné celostátně významné nakladatelství.

Ale za to přece nemůže město.

Nemůže. Ale vadí mi, že tady není vyvíjena nějaká ediční činnost nebo není vůle města aby třeba podporovalo nějaký důstojný kulturní informační

zpravodaj jaký je třeba v Praze nebo v Brně. To by město mělo udělat, najmout si nějakou agenturu a vydávat takové periodikum. Kdyby Ilona Rozehnalová z klubu Fiducia nevydávala na koleně zpravodaj „Kam v centru“, tak nevím. Ovšem veškerou redakční a editační práci dělá bez nároku na honorář. Další ostuda je, že se nepostavila koncertní síň, Janáčkova filharmonie sice sídlí v Domě kultury města Ostravy, ale tam mi přijde, že prostor je nevyhovující. Zase na druhou stranu si myslím, že divadla, město podporuje docela slušně, proti tomu nemůžu nic říci.

Co pro Vás znamená pojem tradice ve spojení s Ostravou?

Jestli je to otevřená otázka, tak si myslím, že tradicí Ostravy je právě otevřenost, otevřenost novým lidem, novým vlivům, Ostrava byla vždy otevřeným městem, ve kterém se dalo zkoušet, experimentovat, ve kterém byli příchozí lidé vnímáni ne jako cizinci, ale jako inspirativní osoby, je to město, které nestojí na tradičních klanech, dynastiích a mafiích a vždy je možné zde něco zkusit. Tradici otevřenosti a otevřeného prostoru považuji za největší přednost Ostravy. Taky určitá, v tom nejlepším slova smyslu, přímočarost a razance, to myslím, že je dobré.

Je, podle Vás, Ostrava v současnosti turistickou destinací, kde jsou navštěvovány například (ale nejen) průmyslové památky?

Není ale mohla by být.

Myslíte si, že kultura má při současné transformaci Ostravy z průmyslového města zásadní význam?

Já bych kulturu nepřeceňoval, řekl bych, že má význam důležitý, ale ne rozhodující.

Jaké jsou podle Vás příčiny, které způsobují pomalý odliv, především mladých obyvatel Ostravy ?

Ono všem městům ubývají obyvatelé, Brnu taky. Lidi se stěhují z Brna. Brno má pokles obyvatel. Není to v úmrtnosti, ale lidi se prostě odstěhovávají. Dokonce bych řekl, že v Brně je odliv ještě vyšší. To není jen záležitost Ostravy, a v Praze, co si budeme povídat, kdyby do Prahy neproudily davy Ukrajinců a Slováků, tak je na tom ještě hůř ... Myslím si, že je to obecný trend se stěhovat z měst. Ale samozřejmě co se týče Ostravy, jeden z důvodů proč lidé odcházejí, je práce, problém se zaměstnáním v mnoha oblastech ale není jediným kritériem.

Jak byste si charakter Ostravy představoval v budoucnu?

Tak asi už to nikdy nebude město těžkého průmyslu, tato éra definitivně skončila ale Ostrava nebyla vždycky jenom uhlí a ocel, ona byla taky chemie nebo obchod. Ostrava je dnes jedno z významných center počítačového průmyslu, jedna z největších firem v tomto oboru v ČR je ostravská firma. Velký potenciál má město vzhledem ke své poloze na trojmezí a na ose sever – jih, mezi Vídní a Varšavou, mezi, dejme tomu, Baltem a Středozezemním mořem. V tomto je velká perspektiva. V tomto regionu jsou kvalifikovaní a pracovití lidé, kteří jsou schopni se přizpůsobit a je to město, které má velké možnosti třeba v nezastavěných plochách. Když si uvědomíme, že v Ostravě je dvacet tisíc vysokoškoláků, což je stejné číslo jako v Olomouci, a Olomouc je tradiční vysokoškolské město, to v dějinách Ostravy nikdy nebylo a já to považuji za velmi důležité a pro město je to podstatné. To, že vznikla Filosofická fakulta, že je tady sídlo biskupství, to jsou převratné věci, to je něco, co má zakladatelský charakter, takže tady já vidím nějakou perspektivu. Jistě, že město asi už neporoste, žádná expanze obyvatel se konat nebude, ale na druhou stranu si myslím, že by Ostrava mohla být dynamické, otevřené, příjemné, tolerantní město, kde by se mohlo dobře žít.

Myslíte si, že by mohlo vznikat více pracovních příležitostí v souvislosti s navštěvováním průmyslových památek v Ostravě?

To si myslím, že ne, to bych nepřeceňoval, to bude vždy okrajová záležitost. Vždy bude více lidí, kteří se raději pojedou podívat na hrad nebo na zámek než na starou šachtu. To si myslím, že je a bude menšinový zájem, ale je pravda, že v současnosti není podchycen ani ten, protože neznamena, že menšinový zájem je zanedbatelný. Bude moc důležité, jakým způsobem se vyřeší plocha po Karolině, protože to je obrovská výzva. Jestli tam vznikne kus města, jestli tam vznikne univerzitní kampus, jestli tam vzniknou jen obchody a parkoviště, to považuji za dost klíčové, co se s tímto prostorem stane. Město už má tu nejhorší krizi za sebou. Samozřejmě, že mu trošku chybí vize, ale vize chybí celé České Republice, co vlastně a kým chceme být, kdo jsme, jací jsme, jak se chceme jevit, kam směřujeme. Prvorepublikový primátor Prokeš vizi měl, chtěl Velkou Ostravu, jejím symbolem byla Nová radnice on věděl, že město bude růst, že se musí připojit přilehlé obce aby mělo nějaký význam, nějakou váhu. Teď je to takové nijaké, žádný z posledních primátorů vizi nenabídl. To mi vadí. Ale když vezmu zase pozitivní věci, podle divadla, ve kterém se pohybuji, tak když si uvědomím kolik herců se hlásí o angažmá v Ostravě a nedají se samozřejmě všichni přijmout, kolik lidí jde do Ostravy studovat vysokou školu nebo vystudovalo a velmi na to vzpomínají jako na ... No zrovna teď jsem mluvil s ředitelkou muzea v České Třebové, ta studovala v Opavě a jezdila do Ostravy a její manžel studoval v Ostravě a vzpomínají na to ... Prostě v tom já vidím potenciál. Ve vysokých školách a jejich studentech. Tak jako vidím potenciál v malých nebo středních firmách, já nevěřím, že přijde velký investor a všechno spasí. Velký investor přijde, postaví, využije daňové prázdny a potom odtáhne dál na východ.

Víme jak do vypadá s továrnou na televizní obrazovky v Hranicích na Moravě ...

Ano. A taky tito velcí investoři nemají k místu žádný vztah.

Setkal jsem se s názorem, že někteří ostravští politici, chtějí na vše minulé zapomenout. Co si o tom myslíte?

To je samozřejmě špatně, to je nesmysl. Taková ta snaha vymazat minulost je scestná. Myslím si, že právě jednou z priorit by mělo být zapsání dolní oblasti Vítkovic do seznamu UNESCO. Zástupci města si neuvědomují, že v tu chvíli se Ostrava dostane na seznam do v.i.p. společnosti a bude na stejném seznamu jako jsou Egyptské pyramidy, jako jsou francouzské katedrály, jako je Stonehenge atd.. To bude na jedné listině, to bude na jedné mapě.

Co si myslíte o záležitosti kolem památkově chráněném areálu bývalých městských jatek v Ostravě?

Teď probíhá cyklus koncertů na podporu jatek, na jejich záchranu tak jako proběhl cyklus koncertů pro záchranu kostela svatého Václava, který nebyl úspěšný v tom, že se vybralo hodně peněz, ale že se upoutala pozornost, vzbudil se zájem nejen veřejnosti, ale i města a investorů, takže se kostel podařilo zachránit. U jatek je to těžší v tom, že majitelem je soukromá firma, v případě kostela byla majitelem církev, takže platit opravu církevní památky z veřejných peněz je snazší a pro voliče pochopitelnější než platit majetek soukromé firmě.

Slyšel jsem, že podstatnou roli hraje nevýhodně uzavřená smlouva mezi městem a soukromou firmou.

Ano. Absolutně nevýhodná smlouva. Hlavně tam vůbec nemělo dojít k tomu aby se parcela, na které stojí i jatka, prodávala nějakému Bauhausu. Jeho prodejní hala nemá vůbec v centru města co dělat. To je nesmysl. Ale bohužel se tak už stalo, už to tak je. Víím, že právě v těchto dnech probíhá jednání, kde rektor Ostravské Univerzity usiluje o to, aby jatka získal, že by je rád odkoupil od města za nějakých rozumných podmínek, a že by tam byly

třeba, což by bylo báječné, nějaké umělecké ateliery pro výtvarné obory a podobně, což by bylo dobré, protože jatka jsou v centru, jsou tam velké prostory a přirozeně by se oživilo místo.

Jenže nejprve musí město jatka odkoupit od Bauhausu ...

Jde o to, že Bauhaus chce úplně nehorázné peníze. Ten se sice při koupi údajně zavázal, že investuje do jatek jedenáct milionů, ale myslím si, že neudělali vůbec nic, nikdo tomu nevěří. Stačí se podívat jak to tam vypadá.

Na konci června tohoto roku má být uzavřena developerská soutěž na využití plochy po průmyslovém areálu Karolina. Co si myslíte o této záležitosti?

Ano, teď jsem zaznamenal v tisku zprávu, že hlavní architekt města Ostravy je snad trestně stíhaný za to, že pozměnil územní plán na Karolině, aby tam mohly být hypermarkety, že změnil náplň té plochy, prostě prý padělal veřejnou listinu.

Ale zatím neproběhl soud, takže platí presumpce nevinny ...

Ano, ale dokonce mu snad hrozí i stavovský soud, komora architektů jej chce zbavit razítka jako autorizovaného architekta. A myslím si, že by to měli udělat protože tohle je zásadní věc. Jestliže ani stavovský soud nezasáhne, tak pak už nevím co by se mělo stát. Především soutěž vyhrál architektonický atelier z polské Gliwice ale městu se potom Poláci nezdáli výhodní, protože v návrhu prý bylo moc bytů a málo obchodů, myslím si, že město chtělo vytěžit více peněz. Přitom polské řešení bylo otevřené, velkorysé, variabilní a toto řešení vyšlo z mezinárodní soutěže, kvalitně obeslané, vše se dalo respektovat, takže tady byla garance rozumného zacházení s parcelou, která je nesmírně cenná. Mimochodem jsem slyšel, že je to snad největší nezastavěná parcela v centru města ve střední Evropě. Tam by skutečně měla vyrůst část města. Když se postaví nákupní centra s parkovišti, tak to

bude smrt. Další věc je, že město vyplatilo ceny, hradilo projektovou dokumentaci, takže, mimo jiné vložilo do celé akce spoustu peněz a dopadlo to jak jsem říkal. Je to prostě podivná kauza.

Já sám si z minulosti pamatuji na dýmící průmyslový areál Karoliny s dominantní budovou uhelného prádla ...

U této budovy se taky původně uvažovalo o zachování jako průmyslové památky, měla tam vzniknout galerie, na to taky město vyhlásilo soutěž ale rozdali ceny a potom budovu zbourali. Toto se stalo těsně před rokem 1989.

Mám jednu osobní otázku: Zůstanete v Ostravě, případně chcete aby v Ostravě zůstaly Vaše děti nebo někdy uvažujete o odchodu jinam?

Tak jako jsem neplánoval, že do Ostravy půjdu, tak neplánuji jestli se budu v současné době stěhovat. Prostě nevím. Já samozřejmě mám stále více pracovních příležitostí v Praze a okolí, ale to neznamená, že v Ostravě nemám práci, mám ji tam, ale je to otázka spíše nějaké změny nebo potřeby zkusit něco nového. Jestliže bych tedy z Ostravy někdy odešel, tak jiná varianta než do Prahy pro mne není zajímavá. Kdyby se to stalo, tak to nebude proto, že by mne Ostrava neuspokojovala, že bych v Ostravě byl nešťastný ale proto, že je to z potřeby změny nebo nového impulsu. Já jsem totiž ani netušil, jak si toto město zamiluji, jak bude pro mne osudové, jak těžko si budu představovat, že jej jednou opustím, jak to bude pro mne těžko představitelné. Ale zase si říkám, že život je krátký, a že by člověk ještě možná měl něco zkusit. Rozhodně vím jednu věc, že když bych odešel, tak se stejně chci vrátit. Nevím jestli přímo do Ostravy ale určitě někam do těch končin. Teď jsem v Ostravě patnáct, šestnáct let, to už je docela dlouho, tak si říkám, že bych si dal teď patnáct let, dvacet let někde jinde, jestli dožiju. Člověk zase nemůže plánovat co chce, ale vím, že bych chtěl být potom na penzi třeba v Novém Jičíně nebo v Těšíně. Prostě někde u Ostravy mně to baví. Ostrava má silný magnetismus, město má silnou atmosféru. Když to zase vezmu z hlediska mé profese divadelního režiséra, tak čím větší město,

tím větší možnosti, tím více publika, a tak dále. A v Ostravě je více možností než v Českém Těšíně a zase v Praze je více možností než v Ostravě, to je jednoduchá matematika. To prostě tak je. Já naprosto chápu proč se třeba Jarek Nohavica vůbec z Ostravy nechce hnout. Taky proč by to dělal, jemu je jedno, jestli sedne do auta a jede někam na koncert. On je svobodný člověk v tom, kde je, kdežto já to divadlo musím dělat někde ve městě. Kdybych byl spisovatel nebo malíř, tak je to jiné. Samozřejmě tito lidé mají třeba v Praze více kontaktů a podobně, ale nejsou vázáni přímo tím, kam si postaví ten stojan nebo kde budou ťukat do notebooku, to je jedno, kdežto já musím ťukat tady na tom jevišti. Já nesnáším takové ty řeči, když někdo odchází z Ostravy a blije na ni a nadává nebo říká, že už bych měl být v té Praze, tady je to hrůza ... Toto se mi hrubě nelíbí. Ano, Ostrava má v sobě zakódováno, že je to místo, kam se přicházelo a odkud se odcházelo, myslím, že je to prostě tak. Tady přicházely vlny lidí. Někteří odešli, někteří zůstali, a to je normální.

Vy jste v předmluvě Vybíralovy knihy „Zrození velkoměsta“ napsal, že Ostrava je město mezi zrozením a zánikem. Je to nadsázka nebo si myslíte, že Ostravě hrozí zánik?

To balancování tam pořád je, to chvění. Když Ostrava ztratí určitou vnitřní dynamiku, pokud počet obyvatel klesne pod určitou mez, tak město se zhroutlí jakoby do sebe, rozpadne se na prvočinitele, přestane fungovat to spřažení, ten spečenec měst a vesniček a aglomerace ztratí smysl. A autonomní kusy těla zůstanou rozhozené někde v krajině. A všechno to souvisí s vizí, nabídkou. Už jsme hovořili o Prokešově ideji Velké Ostravy, ale teď je potřeba nové motivace pro lidi žijící ve městě. Není to jen o tom, že se zruší doly, ale je potřeba nabídnout něco dále. A to se netýká jen práce, pracovních příležitostí, lidem je třeba nabídnout vzdělání a zábavu, oddech a taky něco příjemného, něco krásného, něco, co je v Ostravě udrží, na co budou hrdí.

4. 4. 3 Portrét respondenta a komentář – rozhovor III.

Olga Slámová, jednatelka sdružení „Za starou Ostravu“, založeného v roce 2002, zabývající se památkovými kauzami ve městě, v současné době studentka dějin výtvarné kultury na Ostravské Univerzitě a středoškolská učitelka. Sdružení se podařilo rozproudit debatu mezi představiteli města a odbornou veřejností, ohledně národní kulturní památky - průmyslového areálu v dolní oblasti Vítkovic, která je na přípravném seznamu světového kulturního dědictví UNESCO, sdružení je, mimo jiné, aktivní v kauze památkově chráněných bývalých městských jatek, kterým hrozí zřícení.

Komentář k rozhovoru III.

V rozhovoru zazní témata, která jsem komentoval u předchozích rozhovorů v kapitolách 4. 4. 1 a 4. 4. 2, tzn. kauza Karolina, kauza bývalá městská jatka a problém památkově chráněného průmyslového areálu v dolní oblasti Vítkovic.

Jaký máte názor na situaci v oboru, ve kterém působíte?

V současnosti má naše sdružení „Za starou Ostravu“ rozpracované určité kauzy, jako je například Dolní oblast Vítkovic – zatím ji nezbořili, což už samo o sobě mi přijde jako klad, dále řešíme zástavbu po bývalé koksovně Karolina a pořádáme kolem této kauzy diskuze, případně protestní akce, ve smyslu aby se o tom dalo psát, aby o problému věděla veřejnost. Tyto diskuze probíhaly v prostorách galerie Fiducia, ale teď je chystáme v Domě umění, kde jsou příhodnější, větší prostory. Dále jsme pořádali akce kolem kauzy bývalých ostravských jatek. Co se ale zřejmě nejvíce povedlo byly záležitosti kolem dolní oblasti Vítkovic, protože tam spolu nekomunikovali majitelé, kraj, památkáři, a na první diskuzi, která byla asi před dvěma lety, spolu tyto složky začaly komunikovat, a dnes existují projekty z brněnské fakulty architektury na využití těchto prostor. Toto vnímám pozitivně, ale jinak je velmi těžké v Ostravě, která je technokratická, prosazovat něco ve smyslu kvalitního urbanismu nebo architektury, protože se to považuje za nadstandard. Hledají se důvody jako, že nejsou peníze, a že možná někdy budou, ale neuvažuje se ve smyslu, že právě kvalitní architektura nebo využití Dolní oblasti Vítkovic může následně peníze přinést. Myslím si, že pozitivní úlohu zde hraje Ostravská Univerzita, protože v Ostravě je díky ní více lidí, kteří mají humanitní vzdělání a mění se struktura obyvatelstva. V současné době ovšem jsou mezi politiky města a kraje technokraté a sportovci, a to je vidět.

Jak, podle Vás, fungují v Ostravě následující instituce a jaký mají kulturní význam pro město?

Muzea: Máme tady Ostravské muzeum, Hornické muzeum, taky galerii uměnínení to ta největší paráda a mohlo by být jejich fungování lepší. Tedy mohly by fungovat lépe, ale význam pro město mají.

Kina: Po zániku větších kin, díky otevření multikina, se podařilo ustálit aspoň klubovou scénu, ta je docela dobrá. Vysoká škola báňská otevřela své klubové kino v budově bývalého kina Vesmír, což je perfektní, že se jej takto ujali a Minikinokavárna má být přesunuta do lepších prostor na Masarykově náměstí, což jsou dobré zprávy. Dohromady jsou zde tři klubová kina, včetně kina Art, které jsem nejmenovala, a ty fungují dobře, a vzhledem k počtu obyvatel si myslím, že je jejich počet dostačující, že možnost vybrat si tady je, a po době, kdy vypadalo, že tady bude sotva Minikino, je situace v této oblasti dobrá. V Ostravě běží „Projekt 100“ a „Febiofest“ do Ostravy taky dorazil.

Výstavní sítě: Chybí určitě veliký výstavní městský prostor. K této záležitosti se město chová naprosto macešsky a dělá „mrtvého brouka“. To je, podle mne, zásadní věc. Jediným velkým výstavním prostorem v Ostravě je Dům umění, což je krajská záležitost a ještě k tomu, co se financí týká, na tom nejsou úplně nejlépe a podle toho to taky vypadá. Prezentace současného umění suplují menší galerie, ale tam se nedá přivést nebo pořádat větší výstavu.

Které to jsou?

Například nově vznikla galerie architektury CNA (Centrum nové architektury) v Ostravě - Muglinově, v suterénu budovy, kde má sídlo atelier ATOS 6, nebo galerie Fiducia, která má naprosto luxusní výstavní program, ale jak jsem řekla, jsou to malinké galerie, kde se větší výstava udělat nedá.

Divadla: U těch mám pocit, že jsou až příliš preferována, ale to je dobré. Nedávno se přestěhovalo do nových prostor Divadlo Aréna, což je dobrý počín. Dokonce interiér dělal architekt ...

Knihovny, studovny: Městská knihovna a studovna je příjemná a vůbec ty obvodní skvěle fungují. Vědecká, ta už by se měla vyhodit do vzduchu, ale má stát nová budova na ulici 28. října, takže do té vkládám veliké naděje. Už je odhlasován projekt a místo, kde má budova být, protože původně se mělo stavět bez architektonické soutěže, ale o to aby byla soutěž, se výrazně zasadil památkář a historik architektury Martin Strakoš. Ten zorganizoval diskusi v galerii Fiducia, kde se podařilo vysvětlit politické reprezentaci, že to bez určitých pravidel prostě nejde.

Organizátoři koncertního života (oblast tzv. vážné hudby): Tato oblast je velice kvalitní, ať už se jedná o Janáčkovu filharmonii, která má výborné jméno nebo možnost pokračování studia hudby na Ostravské Univerzitě, či Centrum nové hudby.

Kulturní domy: Myslím, že tato oblast funguje ale mohla by být rozhodně lepší. Není tam cítit nějaká invence ...

Vzdělávací instituce: Tam je to taky dobré, spíše shledávám problém v současných zákonech, ale v rámci těchto možností je to dobré.

Kluby: Tak právě u těch mám pocit, že často suplují roli městských a krajských institucí, takže jim dávám jedničku. Ne úplně všem, ale třeba hudební festival United Colors of Ostrava vzešel z klubu atd..

Průmyslové památky: Ono je to tak, že zpřístupněné průmyslové památky jsou pouze Hornické muzeum a Důl Michal. Každá má trošku jiné poslání a v rámci tohoto poslání fungují dobře. Škoda, že není zpřístupněna Dolní oblast Vítkovic.

Divadelní festivaly: Ostravar, Spectaculo Interesse – fungují dobře.

Náboženské instituce: Necítím, že bych se k tomuto měla vyjadřovat.

Hudební festivaly: Tady myslím, že to souvisí jak s vážnou hudbou, tak s Colors of Ostrava a fungují dobře.

Sportovní akce: Myslím si, že Ostrava je baštou sportu. Sportu je dost.

Které z kulturních institucí nebo akcí fungují v Ostravě nejlépe a proč?

Já mám takový pocit, že před takovými pěti až osmi lety se v rámci kulturního dění v Ostravě pohybovala stejná vrstva lidí, která stihla obejít téměř všechny akce, teď se díky navýšení jejich počtu a četnosti povedlo, což je pozitivní, že už všichni nestačí všechno, v podstatě jsou skupiny které navštěvují svoje akce, které jsou ovšem důležité, a já nedokáži říct, jestli jsou důležitější festivaly nebo divadla, protože obojí je důležité pro tu či onu skupinu lidí. Prostě je dobře, že už se všechno nedá stihnout. Ale třeba festivaly, ať již hudební nebo divadelní mi přijdou v Ostravě výborné i třeba to, co sem vozí nadace Člověk v tísni a podobně. Taky si myslím, že se instituce naučily jednotlivé kulturní akce propagovat a oslovovat lidi. Už se stalo běžným zvykem třeba posílat pozvánky, lepit plakáty, protože před pěti lety se člověk málem dozvěděl o něčem od někoho leda z ulice, a to moc nepřeháním. Taky si myslím, že v poslední době pracovala dobře pobočka Národního památkového ústavu v Ostravě, která se zásadní měrou přičinila o zachování průmyslových památek. Vzniklo specializované pracoviště zaměřené jen na průmyslové památky, které zpracovávalo podklady i pro jiná pracoviště v ČR, a to pro památky týkající se nejen těžkého průmyslu, ale i průmyslu textilního, pivovarnictví a podobně. Prostě ostravská pobočka NPÚ udělala obrovskou práci, ale bohužel politickým zásahem ministra kultury Jandáka a jím způsobenými personálními změnami, se narušila stabilita vybudovaného systému. Naše sdružení psalo dopisy jak ministru Jandákovi, tak jím nově jmenovanému řediteli NPÚ, panu Hájkovi, ve kterých žádáme o

vysvětlení, ale nedostalo se nám odpovědi ani od jednoho. A zrovna v případě Ostravy byli odvoláni lidé, kterým se povedlo za dejme tomu posledních deset let vytvořit koncepci a usadit některé záležitosti týkající se průmyslových památek. Politickým a populistickým zásahem ministra kultury je vytvořeno vakuum, ve kterém nikdo neví, co se bude dít dále, jaká nová koncepce bude nastolena nebo jestli se bude pokračovat ve stávající linii a pokud se situace neuklidní, obávám se, že zmizí taková ta oficiální opozice v oblasti památkové péče. Nám jako dobrovolnému sdružení chybí určité oficiální možnosti. Vůbec nechápu proč je ministr Jandák v současné době nejoblíbenější politik, je mi to osobně moc líto, dost se toho děším a nechápu to.

Které instituce nepracují zrovna nejlépe?

Když budu mluvit obecněji, tak chybí koncertní síň, chybí výstavní prostor a pokaždé se kruh, bohužel, uzavře u politické reprezentace. Třeba mám pocit, že lépe by mohl fungovat Dům umění, ale o tom můžu jen spekulovat proč tomu tak není, protože vím, že tuto galerii spravuje kraj, který nedává moc peněz, a proto, že třeba nelze uspořádat větší výstavy. Takže bych možná nejmenovala jednotlivé instituce, ale městskou a krajskou politickou reprezentaci. Prostě nezájem, nechůť. Přitom sport je v porovnání s oblastí výtvarného umění, možná trošku i divadla, školství, hudební oblasti, podporován velmi výrazně. Další věc, ke které mám výhrady, je zacházení městských představitelů s veřejným prostorem. V Ostravě se teď objevila tendence nebo móda dávat plastiky do městského prostoru, ale bohužel neuvěřitelně necitlivým způsobem. Je to prostě takovým stylem, že máme plastiku nebo sochu a někam ji dáme. Bez hlubšího významu, bez úcty k místu a není to tak, že by se řeklo, tady je možná vhodný prostor pro sochu, takže oslovíme dvojici architekt a sochař, aby zpracovali projekt zahrnující celé prostranství včetně plastiky, ale určí se nějaké prostranství a dá se tam nějaká socha nebo se instalují plastiky přestěhované z jiného místa. Takže se na náměstí Edvarda Beneše instalovala fontána „Květ“ (ze 70. let), která původně byla na Prokešově náměstí před Novou radnicí a před

samotnou instalací ležela někde v depozitáři, nehledě k tomu, že dříve na náměstí Edvarda Beneše fontána (od architekta Kotase) již byla. Dalším sporným veřejným prostorem je plocha před Domem umění. Tam je průhled, původně průjezdnou spojovací ulicí mezi Nádražní a Jurečkovou, završen dominantní budovou Domu umění. Nejenže byl do průhledu umístěn naleštěný přístřešek zastávky tramvaje, ale za ten byly umístěny jakési fontány, které do prostoru nepatří, a vrcholem všeho je Rittsteinova plastika s názvem „Úsvit“, nesmyslně a neorganicky instalovaná v tomto místě blíže k ulici Jurečkově, za prvně dva jmenované objekty, takže přes ně, hlavně přes budku zastávky, není ani pořádně vidět a samozřejmě naprosto zaniká budova Domu umění. To je veliká škoda. A to byla vyhlášena soutěž, která byla už nesmyslná svým zadáním, protože před Dům umění prostě žádná plastika nepatří. Nakládání s veřejným prostorem je necitlivé. Architekt se nepoužívá. Další věc: Primátor města vymyslel, že se na Masarykovo náměstí (jádrové ostravské náměstí) umístí busta Masaryka, která je v interiéru radnice. Socha, která byla navržena do interiéru se „stěhuje“ na náměstí. Přitom by městská reprezentace mohla oslovit architekty, vyhlásit soutěž a udělat si z ní třeba i předvolební téma ...

Doufejme jen, že se na bývalé náměstí lidových milicí nevrátí plastika milicionáře ...

Já bych to radši ani nevyslovovala, protože kdo ví, co se může stát. Tady je problém, že zástupci města nejenže nejsou schopni uvažovat ve velkých konceptech na několik desítek let dopředu a udělat třeba to, že zadají Karolinu někomu jako byl před více než sto lety třeba Camillo Sitte, ale nejsou schopni rozumně uvažovat ani v maličkostech, které představují malé prostory ve městě, jejich kultivace a podobně. To když komunisté instalovali v Porubě sochu Lenina, tak jej udělali s celou parádou. Sokl, místo pro věnce a celkově pojatý širší prostor kolem pomníku.

Ale oba víme, že tenkrát byla až příliš jasná vize a určená ideologie ...

Ale co se týče provedení, je skoro srovnatelné s římskými jezdeckými pomníky, pokud se týká významu, a teď, v současné době necitlivost k prostoru, k měřítku ... Ale celkově se dá říci, že v současné době chybí úplně, jasná vize do budoucna, nejen co se týče Ostravy, ale celého Moravskoslezského kraje. Dá se vycházet z místních průmyslových tradic, ale chybí pojmenování a sjednocení určitých východisek, týkajících se třeba i turistického ruchu.

Které z kulturních aktivit svým významem výrazně překračují hranice Ostravy?

Tady jezdí lidi na hudební festival Colors of Ostrava, to je nepochybné, pak Ostravské dny nové hudby, které jsou spojeny s workshopy a přijíždí sem na ně různí lidé z různých oborů z celého světa, kteří společně tvoří. Divadelní festival Ostravar byl vymyšlen proto, aby i do Ostravy přijeli kritici, podívali se na představení a něco o nich napsali.

Je pro Vás Ostrava v současnosti přirozeným kulturním centrem Moravskoslezského regionu?

Záleží na vzdálenostech. Já si myslím, že dalším centrem je třeba Opava, ale Ostrava – tak 70 procent. Takže ano.

Má, podle Vás, nějaká jinoetnická skupina, případně nějaká její aktivita výrazný vliv na kulturu v Ostravě?

Myslím si, že ne.

Jaké osobní zkušenosti máte s grantovou podporou kulturních akcí v Ostravě?

Rozporuplné.

Jaký máte názor na podporu současného vedení města v oblasti kultury a kulturních aktivit?

Podpora je výrazná a nekompetentní. V některých oblastech je až příliš výrazná, třeba oblast sportu, a jinde je mizivá, třeba oblast výtvarného umění. A je vidět, dle podpory, že městské politiky zajímá sport osobně, je to jejich priorita, ale tato podpora mi někdy přijde příliš jednostranná.

Co pro Vás znamená pojem tradice ve spojení s Ostravou?

Ostrava je pro mne typickým městem 19. století, tedy průmyslový aglomerát, který se rozrůstal postupným připojováním přilehlých obcí. Takže průmyslové město.

Je podle Vás Ostrava v současnosti turistickou destinací, kde jsou navštěvovány například, ale nejen, průmyslové památky?

Myslím si, že v současnosti není, ale mohla by být.

Myslíte si, že kultura má při současné transformaci z průmyslového města zásadní význam?

Myslím si, že má zásadní a nezastupitelný význam, protože těch málo jedinců, kteří se tady najdou, dokáže občas někoho přesvědčit, o správné věci. Příklad je Divadlo Aréna, kde si umanutý umělecký šéf prosadil určité architekty, kteří navrhli interiéry divadla (Steinbachová, Juhász).

Jaké jsou, podle Vás, příčiny odchodu především mladých lidí z Ostravy?

Co já vím od svých vrstevníků, tak je to bohužel kvůli práci, to je první důvod. Odchází, protože nenašli práci v Ostravě, a jsou to často vysokoškoláci, kteří nenacházejí práci ani v blízkém okolí Ostravy. Ale myslím si, že to nesouvisí pouze s nedostatkem práce jako takové, ale souvisí to spíš s obecnou politikou, že se výrazně podporují nadnárodní koncerny, a když se někdo pustí do menšího podnikání, tak je to na zadlužení na celý život. Každý umí něco jiného a jsou lidi, kteří by byli ochotni si vymyslet to svoje místo, ale když se podpoří jen jedna velká firma nebo se tady postaví ty šílené supermarkety, kde jsou zaměstnání lidé většinou s nižším vzděláním, tak vysokoškoláci tady mají jen malou šanci uspět, a proto odcházejí. Prostě se tvoří pracovní místa spíše pro vyučence, maximálně středoškoláky. Není prostor pro vytvoření pracovních míst pro vysokoškoláky. Další věc je, že přesto, že se zastavuje těžký průmysl, je Ostrava stále hodně znečištěné město. Pořád tady, vlastně přímo ve městě, konkrétně v Mariánských Horách, funguje koksovna Ignát, což možná ví málo lidí, že hned za ostravským hlavním nádražím funguje tento průmyslový areál. Provozovatelé slibují každým rokem, že tento znečišťující provoz ukončí, ale neděje se tak. Takže si myslím, že část lidí odchází také z tohoto důvodu, tedy z důvodu špatného ovzduší ve městě.

Jak byste si charakter Ostravy představovala v budoucnu?

Bylo by sympatické, kdyby se ostravské průmyslové památky podařilo zapsat do seznamu světového dědictví UNESCO, to si myslím, že by městu pomohlo. A když navážu na předchozí otázku, kdyby se podařilo ve městě udržet inteligenci, kterou produkují zdejší dvě univerzity a zlepšit tady životní prostředí, tak si myslím, že by Ostrava mohla být plně přirozeným centrem pro severomoravský kraj. Tady je velká deviza blízkosti pohoří Jeseníky a Beskydy, to mi nepřijde jako zanedbatelné, navíc blízkost Polska, celková

poloha na hraničním trojmezí, prostě mi Ostrava z i z tohoto hlediska nepřijde jako „zabitě místo“.

Takže si nemyslíte, že Ostrava je město na periferii?

Vím, že je tak někdy vnímáno, ale ono otevírá nebo by mělo otevírat cesty dál. Do Polska, na Slovensko a v rámci severní Moravy, cesty mezi Beskydami a Jeseníky.

Které ostravské průmyslové památky se chystají k zapsání do seznamu UNESCO?

Existuje přípravný seznam, ve kterém průmyslové památky jsou, s tím, že zápis by mohl nastat v roce 2010. Jsou tam Dolní oblast Vítkovic, Důl Michal, Lanek s Hornickým muzeem a ještě větrná jáma Vrbice. To jsou čtyři lokality, které by měly tvořit jakýsi průřez průmyslovým obrazem Ostravy. Ty jsou tedy v indikativním seznamu a čekají. Teď musí vzniknout studie obnovitelnosti a využitelnosti, kterou musí podpořit kraj. Bohužel momentální názor je takový, my jsme si mimochodem dopisovali přes časopis Architekt s krajským hejtmánem Tošenovským, který nás téměř nazval šílenci, že je to neufinancovatelné, a to je jediná, vše říkající odpověď.

A jak byste si představovala využití Dolní oblasti Vítkovic?

Tam už je část, kterou památkáři vymezili jako skansen, protože se těžko vymýšlí nová funkce ve vysoké peci, zčásti se tam může dostavovat, na což už existuje projekt, kde, jak už jsem řekla, je možnost dostaveb, využití některých starších hal pro sklady, lehký průmysl. Prostě využití poměrně obyčejným způsobem, aby došlo k oživení místa.

Kdo to všechno bude financovat?

Peníze jsou samozřejmě potřebné, ale město ani kraj je až tak moc nebude muset investovat. Hlavně jde o to, že tyto instituce nejsou ochotny vyjádřit ani morální podporu těmto záměrům a říci, že projekt zaštití a začne klepat na dveře nejen ministerstva kultury, ale třeba i na dveře ministerstva průmyslu, když se jedná o průmyslový skansen.

Říkáte tedy, že ostravský magistrát, potažmo Moravskoslezský krajský úřad nedělají pro podporu průmyslových památek nic?

Oni nejenže nedělají nic, oni se staví proti a nejrady by Dolní oblast Vítkovic srovnali se zemí nebo určitě její část. Říkají, že stačí jedna vysoká pec, jedna těžní věž a jeden komín.

Existují v Ostravě politikové, kteří by si udělali ze zápisu do UNESCO jedno z předvolebních témat? Na podzim 2006 jsou komunální volby.

Neznám kandidátky, ale zatím o nikom nevím, kdo by na toto téma něco deklaroval. A ze současných politiků, určitě nikdo nic na téma průmyslové památky v Ostravě a UNESCO nic neprohlásil, naopak je spíše slyšet o tom, že je to zátěž pro město, pro kraj a stále prohlašují jediné, že je to neufinancovatelné. O historických hodnotách, o kořenech lidí, o možnosti navázání dalších služeb ani slovo, prostě tyto hlediska politikové opomíjejí.

Myslíte si, že se dá využít Dolní oblast Vítkovic například pro galerie, divadla, výstavní síně podobně jako v německém Essenu?

Ano v Essenu tyto prvky fungují, taky jsou tam kanceláře a obchody, sama jsem město navštívila a viděla vše na vlastní oči. Tam ale průmyslové areály, co se týče prostoru, pokrývají větší oblast než v Ostravě a právě Dolní oblast

je úžasná v tom, že je kompaktní. Tady se areál dá projít za deset, patnáct minut chůze. V Essenu si musíte půjčit kolo nebo jet autem abyste oblast obsáhli. Ale když se vrátím k předchozí otázce, myslím si, že nechuť k průmyslovým památkám je generační problém současných padesátníků a šedesátníků, kteří průmyslovou minulost Ostravy a její hmotné projevy vnímají jako svůj osobní problém. Oni je vnímají jako „temnou minulost“ spojenou pouze s minulým režimem, a proto chtějí, co by místní politická garnitura, bývalé průmyslové areály jen a jen bourat. Je až legrační, že když naše sdružení „Za starou Ostravu“ začínalo fungovat, tito představitelé města a kraje se nás snažili nařknout, že zastáváme komunistické ideologie, ovšem než nás viděli a zjistili, že jsme mladší generace. Pak už tento „argument“ nemohli použít a nepoužili. Ve skutečnosti je to jejich problém, protože právě tito padesátníci a šedesátníci prožili svá nejlepší léta v době minulého režimu. A najednou zjistíte, že se z jejich strany ani nejedná o nějakou schválnost. Oni prostě nejsou schopni překročit svůj stín. Jim se třeba opravdu líbí ty hypermarkety. My tady hovoříme z pozice lidí, kteří se o kulturu zajímají, a když se vrátím k situaci v NPÚ, tak prostě přijde jeden člověk, ministr Jandák, který je ztělesněním a esencí myšlení těchto lidí a najednou je vše smeteno ze stolu. Chybí zde respekt k jinému názoru nebo alespoň schopnost vyslechnout tento názor. S minulým ministrem kultury Dostálem se současná situace nedá vůbec srovnat, protože s tím se dalo v určitých intencích hovořit a argumentovat. S Jandákem najednou zjistíte, že u něj chybí alespoň základní rozhled a některé věci mu prostě nejdou vysvětlit.

Takže tito politikové se snaží aplikovat standardy poplatné té době nebo prosazují současné populární záležitosti typu betonových zámkových dlažeb a podobně.

To máte správný postřeh a nejhorší je, že oni tyto myšlenky i veřejně prezentují. Oni si neuvědomují, že Ostrava je prostě spojena s průmyslem, díky němuž došlo k jejímu rozvoji a průmyslová minulost tady je, je to

historie, paměť města, ať už někdo chce nebo nechce, a na tuto historii je třeba navázat, napojit se na ni a vycházet z ní.

Další věc, na kterou se Vás chci zeptat je kauza bývalá městská jatka respektive Bauhaus.

Firma Bauhaus koupila památkově chráněné budovy bývalých městských jatek a vedlejší parcelu, která byla ještě původně v památkově chráněné zóně. Tato parcela byla speciálně vyňata z této zóny aby se mohl postavit hypermarket, který, v této oblasti širšího centra města, mimo jiné, nemá co dělat. To byla úlitba Bauhausu za to, že opraví jatka, což ovšem byla více méně ústní dohoda. Na toto všechno bylo vydáno jen jedno stavební povolení, a chybou bylo, že byl zkolaudován hypermarket i když se s budovami jatek nic neudělalo. Tehdy se mělo s kolaudací počkat a nepovolit otevření Bauhausu, dokud ten neprovede slíbené opravy budov bývalých jatek. Takže tato páka nebyla využita.

Potom se ale nabízí domněnka, že se jednalo o nekalé jednání ...

Tady se skutečně už jiné řešení nenabízí, protože když je patrné, že město má možnost zasáhnout a hájit své zájmy a toto neudělá ...

Co podnikalo v této věci vaše sdružení?

Naše sdružení pořádalo akci na záchranu bývalých městských jatek „Ať se jatka nevybulí“ a zatím to nevypadá nijak, protože právníci Bauhausu, kterému jatka patří, jsou zkušení a ostřílení. Přitom si dopisujeme s Magistrátem města Ostravy. Například v září 2005 jsme jim poslali podnět, proč město nevyužije památkového zákona a neudělí Bauhausu pokutu, když se Bauhaus o tuto památku nestará, ač se zavázal, že se starat bude. Odpověď byla, že město pokutu neudělí, protože je všechno v pořádku. Tak jsme v druhém dopisu zaslali fotografie, na kterých bylo patrné, že památka

má propadlou střechu, a současně jsme napsali jestli je normální a v pořádku, že z částí fasády a ze zbytků střechy prorůstají břízky. Odpovědí bylo, že děkují za podnět, a že se tomuto budou věnovat.

Jako by sami ve městě nežili a neviděli stav na vlastní oči ...

Navíc je opravdu špatně a nevýhodně uzavřená smlouva mezi městem a Bauhausem a město nechce pokutu udělit, protože prý, podle vyjádření dalšího dopisu, pokuty nic neřeší. Na straně jedné policie dává pokuty řidičům za rychlou jízdu, ale v tomto případě, podle ostravských zastupitelů, pokuta nic neřeší. Město mohlo udělit pokutu podle památkového zákona a v extrémním případě, což v této kauze nastává, může dojít i k postupnému vyvlastnění pozemku. Když jsme pořádali v zimě diskuzi k této kauze, tak Bauhaus, přestože byly třesuté mrazy, o jednom z víkendů střechu opravil. Sice provizorně, ale do objektu neprší. Památkáři tomu skoro nechtěli věřit, a chodili se dívat na střechu jako na zjevení, a ptali se, jak se nám to povedlo. V současné době město s Bauhausem vstoupilo do správního řízení, přitom Bauhaus používá zdržovací taktiku, takže těžko lze říci, jestli město k něčemu dospěje.

Bauhaus prý chce pozemky s budovami prodat městu ...

Asi snad za 20 miliónů nebo i více, přitom cena, za kterou pozemky koupil byla asi 250 tisíc ...

Je pravda, že rektor Ostravské Univerzity jedná s městem o budově jatek pro využití univerzitou?

V případě, že se nepodaří zakomponovat univerzitní kampus do projektu Karolina, uvažuje se, že by tam mohla vzniknout pracoviště některých kateder, nejspíše výtvarného nebo hudebního zaměření. Ale mám dojem, že v této věci zase není vůle města. Když jsme organizovali bojkot Bauhausu, aby tam lidi nechodili nakupovat a hovořili jsme s ostravským náměstkem

primátora pro kulturu panem Pražákem, tak ten nám řekl, že oni opravdu neví co s budovou jatek budou dělat, prostě že neví co s tím. Naše sdružení kontrovalo a nabídlo, že přinese určité projekty a architektonické návrhy pro využití bývalých jatek. Náměstek řekl, že ano, tak to zkuste ... Ale v této kauze je skutečně vidět, že se město o budovu nezajímá, neví si s ní rady a čeká, až vše spadne samo, prostě to není priorita. Bauhaus zase na nás vyrukoval s tím, že zastupujeme nějakou developerskou lobby nebo lobby architektů, která chce jatka zbourat a postavit na jejich místě výškovou budovu ...

A zastupujete?

Samozřejmě, že ne.

V Ostravě je ale více podobných lokalit a budov, pro které by našlo využití.

Je spousta budov a areálů, které už jsou zbourané nebo se rozpadají. Jsou to obrovské areály, které už nikdo nezachrání.

Které?

Například areál firmy Ostramo – Vlček mezi Hlavním nádražím a Mariánskýma Horama – bývalá rafinerie minerálních olejů. V místě jsou třeba krásné budovy, je tam krásná expresivní cihlová architektura, ale nyní padají střechy, a proto už to nikdo nezachrání, navíc půda je v místě a okolí silně kontaminovaná. Nyní je areál dobře stráženo, a časem by se snad měl čistit. Dalším areálem jsou třeba chemické závody v Ostravě – Hrušově. To je obrovský areál, který padne. Už padla spousta těžních věží, důlních areálů – třeba bývalý důl Zárubek a spousta dalších, takže to, co my chceme aby bylo zachováno, ty čtyři lokality, je úplné minimum. Víím, že nelze zachránit vše,

ale myslím si, že jmenované areály navržené UNESCO nevystihují poměr toho, co by mělo být zachováno.

Když jsme hovořili o mladých lidech – vysokoškolácích opouštějících Ostravu, uvažujete o tom, že byste z Ostravy odešla?

Chtěla bych zůstat, ale zároveň si uvědomuji, že pracovních příležitostí zde je pro mne minimum. Prostě si nedokážu představit, že bych někde zametala cestu nebo pracovala u pokladny supermarketu. Takže si tuto otázku raději nesnažím klást. Ale třeba se to bude muset stát, protože složenky chodí každý měsíc, a já si nedokážu představit, že bych dělala něco, co by mne zásadně nebavilo. Když jsem viděla, jak se rychle mění situace na Národním památkovém ústavu, uvědomila jsem si, že člověk některé věci prostě ovlivnit nemůže.

4. 4. 4 Portrét respondenta a komentář – rozhovor IV.

Ilona Rozehnalová je provozovatelkou galerie, antikvariátu a klubu Fiducia, kde se, krom jiného, pořádají přednášky a diskuze k různým tématům, např. kauze Karolina nebo k navrhované památce UNESCO v dolní oblasti Vítkovic. Je zakladatelkou klubu přátel Fiducia, který se pokouší alespoň částečně navázat na tradici ostravských spolků před 2. světovou válkou a sdružit lidi z různých odvětví kultury.

Komentář k rozhovoru IV.

V rozhovoru zazní témata, která jsem komentoval u předchozích rozhovorů v kapitolách 4. 4. 1 a 4. 4. 2, tzn. kauza Karolina, kauza bývalá městská jatka a problém památkově chráněného průmyslového areálu v dolní oblasti Vítkovic.

4. 4. 4. 1 Rozhovor IV. (s Ilonou Rozehnalovou)

Jaký máte názor na situaci v oboru, ve kterém působíte?

V současné době patří Ostrava k jednomu z nejzajímavějších kulturních center v České Republice. Je zde velké množství nejen státních, ale i soukromých galerií a klubů. Co mi chybí, je kvalitní městská galerie a hudební klub, jenž by sledoval současné trendy, objevoval nové osobnosti a dělal nekomerční koncerty. Já provozuji fotogalerii, výtvarnou galerii, antikvariát Fiducia od roku 1999 a situaci vidím dobře, je pozitivní. Je vůbec dobře, že v Ostravě jsou soukromé kluby, jako ten, který provozuji, v tomto směru je na tom Ostrava velice dobře. Třeba v Brně je soukromých klubů a galerií mnohem méně, v Olomouci není skoro vůbec nic. Taky jsem šéfredaktorka periodika „Kam v centru“, které vydává městský obvod Moravská Ostrava a Přívoz, který platí náklad a nás tři redaktory, i když minimálně. Letos v prosinci končí smlouva s obvodem, takže záleží, jak dopadnou komunální volby a jestli budeme vydávat dále. Pokud se týká situace z hlediska grantů, my jsme spokojeni, i když vím, že si někteří kolegové z jiných galerií třeba stěžují. Ale já si myslím, že pokud existuje dobrý projekt, tak se dá alespoň část peněz získat. My jsme skromní. Taky naše prostory vypadají jak vypadají. Asi by měla začít fungovat městská galerie, která by nakupovala současné umění. To třeba Krajská galerie – Dům umění moc nedělá. Na absenci městské galerie si stěžují hlavně umělci, kteří tvoří zde v regionu, a ti mají smůlu, že žádná větší galerie zde současné umění ve větší míře neprovozuje. Dům umění je obrovský, vezměte si, že má dvě patra a prostor je nevyužitý, protože se téměř neustále vystavuje ze sbírek. V Domě umění působil nějakou dobu kurátor, který nyní působí v naší galerii, a odešel, protože nebyl spokojený, že nemůže prezentovat současné věci. Myslím si, že není potřeba stavět nějakou městskou galerii, úplně by stačil stávající Dům umění, který má rozsáhlé prostory, a ve kterém by se současné umění mohlo prezentovat. Stav je takový, že současné věci se prezentují v menších galeriích, třeba v galerii Sokolská, ta má třeba dobrého

kurátora. Já si myslím, že v tomto směru tady není prázdný prostor, spíše chybí sbírka.

Takže si myslíte, že by Ostravě slušela městská galerie současného umění?

Tak jistě. Já se spíš domnívám, že na městě si myslí, že je tady toho dost, a tím pádem nevidí důvod, proč by tady měla vzniknout městská galerie, pořád mají pocit, že je tady ta krajská, tedy Dům umění, který by oblast měl pokrývat. Otázka je, jestli se dá v Ostravě vyvinout takový tlak, který by galerii současného umění prosadil. Domnívám se, že každé větší město by mělo mít svou „městskou“ galerii. Ale jak už jsem řekla, kdyby Dům umění fungoval naplno, tak je situace v tomto směru uspokojivá.

Které kulturní instituce, podle Vás, v Ostravě pracují nejlépe?

Myslím si, že určitě divadla, ta jsou v Ostravě na špičkové úrovni, konkrétně divadlo Aréna, které má výborný program i propagaci, ale vlastně všechna divadla, která mají dobré režiséry i herce. Dále Ostravské centrum nové hudby, které pořádá festival Ostravské dny nové hudby, který je připraven špičkově, ať již z hlediska propagace nebo hostů, kteří zde přijíždějí. A taky my – fotografická galerie Fiducia.

Které kulturní instituce, podle Vás, v Ostravě nefungují zrovna nejlépe?

Určitě Dům umění nefunguje dobře. Tam nefunguje dobře propagace, i když se poslední dobou snaží, ale je to o tom, co jsem již říkala. Pak se mi nelíbí trend, převládající na ostravské radnici, která prezentuje Ostravu jako město sportu. Dokonce jeden čas to vypadalo, že na ploše Karolina bude fotbalový stadion. To si myslím, že Ostravě dělá ostudu. Taky zábavní areál „Mini uni“, zmenšené repliky světových staveb (egyptská pyramida, Eiffelova věž atd.), které má nezajímavý program i špatnou propagaci. Ještě nám dělají ostudu

„Alešovi zedníci“ , to je kapela pana primátora, který v ní, bohužel, zpívá. Ale to říkám spíše z legrace, ono to asi patří k současnému duchu města.

Která z kulturních institucí nebo akcí výrazně překračuje hranice města Ostravy, regionu, případně České Republiky?

Tak jsou to určitě festival Janáčkův máj, Ostravské dny nové hudby a taky festival United colors of Ostrava. Festivaly jsou dobré.

Je podle Vás Ostrava přirozeným kulturním centrem Moravskoslezského regionu?

Nepochybně je.

Má v současné době, podle Vás, nějaká jinoetnická skupina výrazný vliv na kulturu v Ostravě?

Myslím, že nemá.

Jaké osobní zkušenosti máte s grantovou podporou kulturních akcí v Ostravě?

Určitě dobré. My dostáváme příspěvky na provoz galerie, na nájmy, na propagaci, cestovní výdaje. Zdroje jsou z města, kraje, z různých státních fondů na podporu kultury, z ministerstva. Podpora je minimální nebo nižší, než žádáme, ale je. Se soukromými sponzory je problém, protože kultura stojí na okraji jejich zájmu. Možná kdybychom uspořádali jednou za rok nějaký festival, určitě bychom někoho sehnali, ale festival není naše priorita.

Jaký máte názor na podporu současného vedení města Ostravy v oblasti kultury a kulturních aktivit?

Já si myslím, že město podporuje kulturu dost. Dokonce za poslední roky jsem si všimla, že když pořádám akce, které jsou k městu kritické, tak se to nedotkne grantové podpory, třeba nedají menší grant.

A jaké kritické akce jste pořádali?

Byly to třeba různé debaty kritické vůči městu, týkající se architektonických kauz. Některé diskuze byly dost na hraně a někteří pozvaní zastupitelé města se na nich vztekali. Asi nejvypjatější byla diskuze o Karolině, na které byli polští architekti, kteří vyhráli první architektonickou soutěž na její zástavbu, posléze anulovanou městem. Tam to bylo hodně ostré, a já jsem si myslela, že se nás to dotkne v podobě zrušení nějakého grantu, ale nestalo se to. Dokonce jsme dostali ještě lepší granty než v předchozím období, dotaci na dataprojektor ... Takže si myslím, že podpora je výrazná a kompetentní.

Co pro Vás znamená pojem tradice ve spojení s Ostravou?

Technické, respektive průmyslové památky. Jejich ochrana, neznevažování, či tvrzení, že hyzdí město. Na průmyslu naše město vyrostlo a bez něj by nebylo, proto by se měly průmyslové památky, které připomínají minulost města, a tvoří jeho duši, chránit. Další prvek, který vnímám jako ostravskou tradici, bylo, ač se to možná moc neví, množství občanských či kulturních spolků, které ovšem komunisté zlikvidovali. To bezkonfliktní soužití lidí, kteří do Ostravy přicházeli, to propojení různých národností. Dnes, se bohužel, tento spolkový život musí vydupávat ze země, protože všichni jsou tady z komunismu takoví přešlí solitéři, tady je problém dát dohromady nějaké skupiny, aby toto fungovalo, nějaký společný zájem. Když byl v Ostravě spisovatel Ota Filip, který žije v Bavorsku, tak říkal, že tam je veliký rozdíl ve spolkovém životě oproti zdejšímu, a že je to tím, že tam nebyli komunisti,

kteří by přetrhli tradice těchto spolků, jako tady. V každém větším městě v Bavorsku je klub, kde se hlásí celé spektrum inteligence, ať už to jsou právníci, ekonomové, technici nebo jiní, kteří chodí společně do divadla, pak spolu diskutují a mají ty své „kávy“ jednou za týden ... Tady to bylo dříve úplně normální taky, v Ostravě byl neuvěřitelně velký počet spolků, majitelé továren měli své spolky a vydávali svoje časopisy, byla tady malá nakladatelství, která vydávala svoje časopisy, prostě spousta. A dnes je problém vydávat v Ostravě nějaký kulturní měsíčník, to prostě nejde, protože skupina intelektuálů je tady roztržštěná a ti nejsou schopni se dohromady sejít a udělat jednu věc společně.

A myslíte si, že se s tím dá něco dělat?

Myslím, že ne nebo spíše ne. My jsme vedli ohledně kulturnímu měsíčníku více diskuzí, ale každý si dělá ten svůj časopisek, který vychází občasně a peníze, které by se daly sehnat se třístí. My jsme právě proto zakládali klub přátel Fiducia, teď čerstvě, už nás je padesát a začínáme jezdit na takové výlety, kde se lidi poznávají a hovoří spolu.

Kam jezdíte na výlety?

Teď jsme byli v Odrách, kde je muzeum vyhnání sudetských Němců, tam jsme byli u pana, který muzeum vede a diskutovalo se o sudetských Němcích, pak ve vlaku o politice. Je to moc fajn, protože lidé si zvykají chodit na různé diskuze ve Fiducii, které jsou třeba o tématech z historie nebo přírodních věd a takhle si rozšiřují své názory.

Je podle Vás Ostrava v současnosti turistickou destinací, kde jsou navštěvovány například průmyslové památky?

Mohla a vlastně měla by být, protože tady jsou špičkové věci, ale určitě zatím není, tedy pokud se týče technických památek. Je tady Důl Michal a Hornické muzeum, ale Dolní oblast Vítkovic není ještě zprovozněna. Sice po

předešlé domluvě a zaplacení poplatku si ji lze prohlédnout, ale není opravena a není to tam zatím vyřešeno. Po opravě a zavedení určité koncepce by to byl jistě tahák pro návštěvníky. Ale vše se chystá a já věřím, že to jednou bude. V současné době je Dolní oblast Vítkovic zapsána jako chráněná památka a je na seznamu čekatelů UNESCO. Majitel po letech, kdy se vedly debaty, pochopil, že je to památka, která je schopna vstoupit do UNESCO a teď je důležité přesvědčit město a kraj, aby vstoupili do sdružení, které pak bude žádat o peníze ze strukturálních fondů, s tím, že právě město i kraj by se podíleli finančně na této záležitosti. V současnosti jsou náklady na konzervaci památky pouze 15 milionů ročně, což je pro město Ostravu minimum peněz. Takže když město zaručí tuto částku do doby, než památka vstoupí do seznamu UNESCO, když se takto k Dolní oblasti přihlásí, tak je to v pořádku. Ale na kraji i na městu převládá názor, že areál hyzdí město, to třeba řekl krajský hejtman Tošenovský, že nejlepší by bylo památku zbourat a postavit něco jiného. Maximálně nechat jednu vysokou pec a zbytek zbourat, protože to hyzdí horizont. Zatím, bohužel, tento přístup převládá. Když jsme pořádali diskuzi na toto téma, tak pozvaní zastupitelé města a kraje vůbec nechápali, že Dolní oblast Vítkovic může být chráněná památka. Oni tam prostě makali, jejich generace, a mají k tomu negativní vztah. Památka je unikátní tím, jak je zachovaná, je unikátní rozměrem. Já ale nevěřím, že by se areál zboural, protože s ředitelem železáren, kterým areál patří, panem Světlíkem, jsme v kontaktu už dlouho a on je přesvědčen, že Dolní oblast památka je, a snaží se dělat maximum pro to, aby vstoupila do UNESCO. Teď tam budeme mít šumnou vycházku, kterou nám umožnil. My jsme měli na jedné debatě experta na cestovní ruch, a ten řekl, že návštěvnost Dolní oblasti v roce, kdy vstoupí do UNESCA stoupne o tři procenta a v dalších letech se zvedne o desítky procent, takže i městu tato památka něco přinese. Proto vůbec nechápu, proč město do toho nejde, protože jej to tak moc nestojí.

Myslíte si, že kultura má při současné transformaci Ostravy z průmyslového města zásadní význam?

Určitě. Myslím si, že i díky kultuře tady zůstává spousta lidí, kteří by šli jinam, protože je velký problém s nezaměstnaností, hlavně chybí práce pro vzdělané lidi. Ale Ostrava má genius loci, který jinde není. Je to menší město, panuje zde maloměstská atmosféra, ale dá se tady zajít na dobrý koncert, na dobré divadlo, je tady kousek do lesa, jsou vybudované pěkné naučné stezky. Ostrava už není to havířské město, jak se ještě o něm občas hovoří.

Jaké jsou, podle Vás, hlavní příčiny odchodu především mladých a vzdělaných lidí z Ostravy?

Jak jsem řekla, není pro ně práce. Kamarádi z mé generace, třicátníci, kteří odešli do Prahy, jsou nešťastní, jsou nespokojení.

Proč jsou nespokojení?

Protože Praha je moc velké město, nemá pro ně žádného intimního ducha. Když se v Ostravě pohybujete v určité skupině, ať už máte rád divadlo nebo hudbu nebo výtvarno, tak po určitém čase ty lidi všechny znáte a tím pádem vzniká intimní atmosféra, která v Praze není. Navíc je Ostrava pěkné zelené město, je tady kousek do přírody, což v Praze taky není. A ti lidi se těší domů. Kdyby byla příležitost, kdyby si tady něco našli, tak se vrátí. Já bych do Prahy nešla ani za nic. Pak je tady taky málo možností, jak se uplatnit v oblasti kultury. Kulturní instituce jsou mnohdy nepružné a pracovní pozice v nich jsou, bez ohledu na výsledky práce, obsazována do důchodu.

Jak byste si charakter Ostravy představovala v budoucnu?

Růžově. Město se vyvíjí dobře. Ostrava má svou identitu. Jsou sice lidé, kteří si myslí, že ne, protože se jim nelíbí ta současná. Jsou to i ti, kteří by chtěli

zbourat technické památky, a kteří si myslí, že tato minulost je špatná a neumí se k ní přihlásit. Ale kdyby uměli, tak je Ostrava právě se svými technickými památkami naprosto unikátní město evropského rozměru. To se týká především Dolní oblasti Vítkovic, která je na seznamu čekatelů světového dědictví UNESCO. Když k nám přijedou různí lidé na debaty, jsou nadšeni, že Ostrava má svého ducha, že to tady je takové útulné. V oblasti kultury jde o jedno z nejprogresivnějších měst. Problémem je nedostatek kvalitní práce. Město se ale mění a pokud bude vůle městské a krajské reprezentace, stane se i zajímavou turistickou destinací.

Co si myslíte o kauze bývalých městských jatek resp. Bauhaus?

Tak tam už je to snad vyřešené, Bauhaus chce odejít, parcelu s jatkami prodá, někdo ji koupí, budovy opraví a vše bude v pořádku. Naši místní intelektuálové mají představu, kterou já nesdílím, protože si myslím, že to prostě tak nefunguje, že v lokalitě vznikne městská galerie. Ano, bylo by to fajn, ale já si myslím, že jednou jsou jatka soukromý majetek nějaké firmy a nelze po ní chtít násilně, aby parcelu vrátili městu. Priorita je, aby se budovy jatek daly opravit, a ať si z nich nový majitel udělá co chce, třeba kavárnu. Samozřejmě, že jiná věc je, že město při prodeji parcely podepsalo nevýhodnou smlouvu, kde nebylo řečeno za jakých podmínek má Bauhaus jatka opravit. Ale mělo a má nástroj v podobě památkového zákona, kterou mohlo nečinnost Bauhausu potrestat. Památkový odbor města tuto možnost nevyužil. A to je jejich chyba. Památkový odbor se kauze měl věnovat, v případě, že vidí nějaké porušení, má trestat, má udělat průzkum, má tam přijít komise, která provede zápis. Ovšem za posledních deset let nebyl ani jednou proveden zápis o tom, v jakém stavu jsou budovy jatek. Bauhaus dnes tvrdí, že jatka byla poškozena už v době koupě a tím pádem nelze nic dokázat, když není zápis. Takže si myslím, že bude i lepší, když vznikne nějaká komerční stavba, která bude finančně zajištěna, než že tam vznikne městská galerie, které by možná více slušela současná moderní stavba, jejíž realizace by vyšla město levněji než koupě a oprava budov jatek. Proč by město nemohlo vyhlásit architektonickou soutěž, ze které by vzešla kvalitní

moderní budova, ve které by byla městská galerie, která by si toto určitě zasloužila.

Co si myslíte o kauze Karolina?

Myslím, že tato kauza je u konce. Tam už není k tomu co říci. Není způsob, jak zastavit vyhodnocení developerské soutěže, protože z právního hlediska je vše dobře ošetřeno. Komora architektů sice vydala doporučení svým členům, že se nemají zúčastnit této soutěže a vydala protest proti způsobu její realizace, že je to hybrid, co se týče pravidel, ale to je vše. Pravidla soutěže jsou nečitelná a dá se s nimi manipulovat. Projekt je rozdělen na etapy, kde první etapa obsahuje stavbu hypermarketu a snad nějakých kanceláří, poslední etapa, rok 2017, zahrnuje třeba univerzitní kampus. Vítězný developer postaví hypermarket a zbytek parcely prodá, což mu soutěž umožňuje a pak už nemá ve smlouvě povinnost stavět dále. Takže regule soutěže jsou postaveny tak, aby developer nemusel dodržet celých pět etap. Ale když na Karolině postaví jen hypermarket, tak ten se dá vždycky za dvacet let zbourat, já to zase tak černě nevidím. Za dvacet, třicet let, až bude někdo normální na radnici, tak to sundají a udělá se soutěž, která snad bude nastavena lépe a pak se na ploše postaví něco normálního. Horší bude, když se plocha zastaví špatně a budou tam nějaké paskvily, pak je to zlé.

Jak to myslíte, že bude někdo „normální“?

Vemte si, že vzniklo náměstí Svatopluka Čecha v Přívoze, dle urbanistického projektu Camilla Sitteho. A tenkrát ti lidi na magistrátu byli taky normální. Vznikla krásná radnice, kostel ... Společně se „Sdružením za starou Ostravu“ ještě chceme oslovit média, která by případně mohla kauzu rozvířit, ale příliš v úspěch nevěřím, protože média tyto kauzy moc nezajímají. Snad by mohlo být pro média atraktivní trestní oznámení na architekta Sedleckého za falšování územního plánu. I když v případě kauzy kostela sv. Václava, který skoro spadl, se třeba záchrana díky médiím a následně sérií koncertů

povedla. Ale problémy s developery jsou v současné době ve všech městech, to propojení developerů je snad úplně všude. Anketa, která probíhá v rámci prezentace developerských projektů na Karolinu, ve které mohou hlasovat občané, je čistý populismus, protože ta nebude mít na výsledek soutěže žádný vliv. Rozhodnou městští zastupitelé. Mě trochu naštvalo, když sdružení „Za starou Ostravu“ prohlásilo, že anketa je pozitivní krok. To není žádný pozitivní krok, to je populistický krok.

Přívaz Camilla Sitteho vznikl, protože měl určitý význam, na tehdejší radnici existovala vize. Jaký máte názor na vize radnice současné?

Asi se musí vyměnit generace, přijít noví lidé. Myslím si, že v současnosti si málokdo z magistrátu uvědomuje své město, že si ho vůbec neváží, stydí se za něj. Prostě špinavé město, černé město ... Protože když řeknou, že je něco hnusné, o čem zahraniční odborníci říkají, že je úžasné, vyjde vám nesmysl. Oni to vidí ošklivě, protože technické památky nejsou ani gotika, ani baroko, a je to tím, že asi nejsou vzdělaní ... Když někdo prosadil Sitteho, tak musel být vzdělaný, musel vědět o koho se jedná. Tenkrát taky mohl vzniknout špatný urbanistický celek, ale nevznikl, protože si tehdejší radnice prosadila špičkového architekta své doby. Primátor Prokeš a „jeho“ Nová radnice, to je podobný případ. Tenkrát taky soutěžily konzervativní koncepty, ale zastupitelé si zvolili krásný návrh. Já si pamatuji na debatu u nás ve Fiducii, asi před třemi lety, jednu z prvních o Karolině, které se zúčastnil jeden zastupitel města, a ten říkal, že o plochu nemá nikdo zájem, že je jen jeden developer, který chce stavět hypermarket, který má stát uprostřed. Dnes jsme se vrátili o ty tři roky zpět, protože ten hypermarket tam asi bude stát uprostřed, protože, a o tom jsme již hovořili, současná soutěž je nastavena tak jak je. Ale proč to říkal, že o plochu není zájem? Protože radnice měla malé sebevědomí, oni záměru neudělali propagaci, nenechali si od nikoho poradit, aby věděli jak s Karolinou naložit, jak a za jakých podmínek ji prodat. Prostě malé sebevědomí. Zajímavé je, že teď, po pouhých třech letech, je tady pět obrovských developerů i ze zahraničí, kteří mají o plochu

obrovský zájem. Kdyby ostravská radnice byla sebevědomá, udělá urbanistickou soutěž, vzejde vítěz, projekt se nabídne developerům ať staví smysluplně, prostě město si musí nekompromisně určit podmínky. Já si opravdu myslím, že je to tím, že si tito lidé města neváží nebo, že ho nechápou, že si pořád myslí, že tady něco chybí, že je to špatné město. Chybí sebevědomí a vize.

4. 5. Shrnutí dílčí empirické sondy (interpretace výsledků)

Z dílčí empirické sondy mezi ostravskou odbornou veřejností z oblasti kultury vyplývá, že respondenti jsou s kulturou a kulturním děním v Ostravě převážně spokojeni a většina z nich si myslí, že kultura v Ostravě má rozhodující a nezastupitelný význam. V jejich odpovědích zaznělo, že kultura byla v Ostravě vždycky, a že byli a jsou na ni jaksepatří hrdi. Nelíbí se jim předsudky, které jsou spojeny s jejich městem, že Ostrava je špinavá, nehezká, nebezpečná a bez zajímavého, hodnotného kulturního života, o kterém hovoří, že je na vzestupu. Jeden respondent dokonce prohlásil, že to co se nyní děje v Ostravě, má zakladatelský charakter. O současné době vyjádřili respondenti především spokojenost s fungováním kulturních institucí v oblasti hudby a divadla. Hudební festivaly Janáčkův máj, Janáčkovy Hukvaldy, Ostravské dny nové hudby, ve spojení s Janáčkovou filharmonií nebo Janáčkovou konzervatoří v oblasti tzv. vážné hudby, či United colors of Ostrava v oblasti hudby populární, resp. world music, a taky divadelní festivaly Ostravar a Spectaculo Interesse, ve spojení s ostravskými divadly, jsou podle respondentů akce, které výrazně přesahují hranice Moravskoslezského regionu, resp. České Republiky. Kulturní život v těchto oblastech přitahuje do Ostravy mnohé umělce i diváky. Velký význam přikládají respondenti vzdělání, především humanitnímu, a s touto oblastí jsou spokojeni. V rozhovorech často hovořili o Ostravské univerzitě, kde ke stávajícím přibývají nové, převážně humanitní studijní obory, a že počet studentů a takto vzdělaných lidí, dle jejich názorů, v Ostravě roste. Soudili tak i z návštěvnosti „svých“ kulturních institucí, která je, podle nich, dobrá a některá kulturní zařízení se z tohoto důvodu nemusí bát přinést i určité žánrové experimenty s ohledem na to, že by nepřišli diváci. Jak vyplývá z rozhovorů, starosti mají někteří respondenti s postoji politické reprezentace města a kraje, týkající se průmyslových památek a nové zástavby, v současnosti především plochy po bývalém průmyslovém areálu Karolina. Hovoří spíše o tendenci politiků vymazat minulost Ostravy, bez jasné vize do budoucnosti. Průmyslové památky tvoří, podle respondentů, nedílnou součást charakteru města a vytvářejí specifický genius loci Ostravy.

V neposlední řadě cítí v lepším využití těchto technických památek šanci pro budoucnost města, jednak pro postupné upevňování a ztotožňování obyvatel Ostravy se svým městem prostřednictvím těchto symbolů, a rovněž jejich využití pro turistický ruch. Někteří respondenti viděli důvod negativního postoje politické reprezentace města a kraje k průmyslovým památkám, a k řešení nové zástavby města v zakotvenosti v jejich generačním postu. Svůj názor vyjádřila v rozhovoru jedna respondentka takto: „*Oni tam (bývalé průmyslové provozy), prostě „makali“, jejich generace, a mají k tomu negativní vztah.*“ Řešení viděla právě ve výměně generací politiků: „*Za dvacet, třicet let, až bude někdo normální na radnici, tak to sundají (plánovaný hypermarket na ploše Karolina), a udělá se soutěž, která bude nastavena lépe a pak se na ploše postaví něco normálního...*“ Převážně respondenti do 35 let poukazovali na špatné životní prostředí v Ostravě způsobené průmyslovými provozy, z nichž některé stále fungují přímo ve městě. Naopak v této oblasti oceňují blízkost pohoří Beskydy a Jeseníky pro snadnou dostupnost rekreace a odpočinku. Jak jsem již zmínil, nespokojenost panuje v oblasti výtvarného umění. V této oblasti kultury byli respondenti nespokojeni především s prací a fungováním Krajské galerie Domu umění v Ostravě a s absencí městské galerie moderního umění. Respondenti aktivní v této oblasti byli rovněž nespokojeni s podporou města a kraje. Jeden respondent prohlásil, že výtvarné umění je v Ostravě Popelkou a stojí na okraji zájmu, oproti jiným oblastem kultury.

Z obecných názorů respondentů zaznělo, že v Ostravě a okolí je příliš mnoho hypermarketů. Také z tohoto důvodu respondentům vadilo, že Masarykovo náměstí a centrum Ostravy bývá po 17 hodině odpolední bez života a je vyliďněno. Někteří respondenti v této souvislosti poukazovali na to, že se pokoušeli organizovat a pořádat v centru kulturní akce, ale zájem obyvatel byl v tomto směru problematický. Zmiňovali rovněž křečovitou snahu magistrátu o oživení centra akcemi typu „Ostrava žije!“ (sérii koncertů), které jsou, podle jejich mínění, zbytečné a nepřinášejí očekávaný výsledek. Podobné názory zazněly v oblasti prezentace Ostravy, jako města sportu. Rovněž byla kritizována kauza Karolina, tedy způsob, jakým probíhaly nejdříve anulovaná urbanistická soutěž na zástavbu této lokality v centru

Ostravy, s podivnými okolnostmi ohledně změn v územním plánu, a poté developerská soutěž, vyhodnocená a koncem června 2006 znající již vítěze, proti které podala protest komora architektů. Ovšem nutno podotknout, že podobný trend, tedy vyhlašování těchto typů developerských soutěží, se děje i v jiných městech České Republiky, např. soutěž na zástavbu pankrácké pláně v Praze.

Je jasné, že kultura v Ostravě má v současnosti při transformaci města zásadní a nezastupitelný význam. Prostřednictvím kulturního života dává město o sobě vědět více, než v předchozích obdobích, i když jsem byl upozorněn respondenty, a vím to, že kultura a kulturní život byl v Ostravě vždy a vždy se ve městě etablovaly osobnosti kulturního života, jejichž aktivity byly výjimečné i za hranicemi regionu i České republiky. Můžeme předpokládat, že se zvyšujícím se počtem vzdělaných lidí se Ostrava bude nadále v ještě větší míře kultivovat a upevňovat tak své postavení. Proti těmto snahám však stojí současný trend vytváření pracovních míst s nižší kvalifikací v Moravskoslezském regionu. Příkladem může být plánování výstavby automobilky v nedalekých Nošovicích nebo budování hypermarketů v Ostravě a okolí, které nabízejí téměř výhradně taková pracovní místa. Posiluje se tak současný trend spotřeby a konzumu a tento trend může ovlivňovat i nabídku kulturních zařízení v tomto regionu. Pokud se podaří ve větší míře prosadit rekonverzi bývalých průmyslových areálů a průmyslových památek, tak jako se to daří Hornickému muzeu v Ostravě – Petřkovicích, může se Ostrava stát i atraktivní destinací pro turisty, s tím, že region nabízí zajímavé okolí v podobě blízkých pohoří Beskyd a Jeseníků. Rekonverzí průmyslových objektů by mohly rovněž vzniknout vysoce atraktivní prostory kupříkladu pro galerii moderního umění, která nejen výtvarné obci v Ostravě chybí nebo multifunkční divadelní prostor. Otázkou je zdali se tyto a jiné možnosti shodují s vizemi Ostravanů a hlavně jejich politické reprezentace.

5. Závěr

Do začátku 19. století poměrně klidné a málo významné město Ostrava, nacházející se při polské hranici na soutoku řek Ostravice a Odry, vyrostlo na základě prudkého rozvoje průmyslu v několika vlnách, z nichž nejvýznamnější pro růst počtu obyvatel proběhl jednak v 2. polovině 19. a začátkem 20. století, a také po roce 1950, kdy tehdy nový režim začal v oblasti masivně budovat těžký průmysl. Výrobní a těžební podniky potřebovaly pro své provozy větší počty pracovníků, především dělnických profesí, což se vždy projevovalo na skladbě obyvatel a jejich kulturní úrovni bez ohledu na aktivity technické inteligence. Ve městě byl tedy, ať chceme nebo nechceme, vždy větší poměrný počet dělnictva oproti vzdělanějším lidem. Kultura v tomto městě, šla v minulosti vždy o krok nebo více kroků zpět za překotným rozvojem průmyslu. *Disproporce mezi rozmachem industrializace a růstem elementárního vzdělání vyvrcholila na Ostravsku na přelomu 19. a 20. století. Prudký rozvoj ostravské průmyslové oblasti v posledních dvou desetiletích 19. století byl provázen nivelizací celkové kulturní úrovně a retardací intelektuálního vývoje jejího obyvatelstva. Na Ostravsku se koncentrovaly všechny negativní vlivy, které patřily v té době k hlavním brzdícím faktorům rozvoje elementárního vzdělání (nedostatek škol a kvalifikovaného učitelstva při velmi rychlém růstu počtu obyvatel...). Negramotnost byla na Ostravsku v období mezi 80.lety 19. stol. a počátkem 20. století značně rozšířena, závažné bylo především to, že nebyla záležitostí starší generace ustupující z aktivního života a z veřejného dění, jak tomu bylo všude jinde v českých i v ostatních vyspělých zemích, ale naopak byla nejvíce rozšířena mezi zcela mladými lidmi (Pitronová,1987).* Ostrava rostla živelně a expanzivně a tato skutečnost přinesla mnoho rozporů a protikladů. Dělníci zde v počátcích gründerské éry bydlívali mnohdy v areálech průmyslových podniků, a ty byly zase zakládány v těsné blízkosti jádra města. Proto také můžeme nyní vidět před divadlem, v jehož orchestřišti třeba právě Paolo Gatto diriguje Dvořákovu Rusalku, Chačaturjanův Spartakus vede na jevišti po špičkách své otroky nebo Maryša bratří Mrštíků vaří Vávrovi vodu na kafe, ze země trčící rouru (pravda, vyvedenou hezky v nerez a nerezově

ohrazenou), která odvádí důlní plyny z bývalé šachty Antonín. Různými způsoby se zde tedy setkávají doba minulá průmyslová s dobou současnou, s přežívajícími stereotypy, ve které se lidé svou kulturou snaží zahladit staré jizvy a vyhrávat nové boje. Možná právě tyto, ale i jiné protiklady jsou součástí místního genia loci.

V průběhu 90. let 20. století, kdy byla ukončena těžba uhlí a ustala výroba železa na území města, začal klesat počet obyvatel. Přesto žije v Ostravě stále ještě vysoký počet lidí, a je to třetí největší město v České Republice. Nynější status quo umožňuje kultura, která se ve městě a v regionu rozvíjí více než za časů minulých. Po roce 1989 vznikly nové festivaly ať již divadelní či hudební, o kterých se mluví v rámci celostátním, volný čas mohou nejen obyvatelé Ostravy trávit ve čtvrti, kam by se před pár desetiletími odvážil vstoupit málokdo, která se nazývá podle jedné z ulic „Stodolní“, zábavní čtvrti klubů s různým zaměřením a programem nebo mohou poodjet do nedalekých Petřkovic, pod vrch Landek, kde z bývalého těžebního provozu důlního areálu vzniklo a stále se rozvíjí hornické muzeum, kde se návštěvníci dozví nejen něco z historie uhelného revíru či sfárají do věrně připravené iluze dolu, ale dostanou také informace o Landecké Venuši a dávném pravěkém sídlišti, kde byla nalezena, které je nedaleko přemyslovského hradu, stávajícího ve středověku na tomto vrchu.

Prostřednictvím kultury se transformuje obraz Ostravy z města těžkého průmyslu do jiné podoby. Do jaké, to zatím přesně není jasné, protože to, co způsobilo, že Ostrava je v současnosti stále třetím největším městem v České republice, byl především těžký průmysl a lidé, kteří do něj přišli v různých obdobích od zhruba poloviny 19. století pracovat. Jenže doba těžkého průmyslu už zřejmě definitivně minula, ale lidé a jejich potomci zůstali. Současný stav města a přilehlého regionu by se tak možná dal přirovnat k pacientovi, který leží v hezké nemocnici na čisté posteli, podporován přístroji k udržování důležitých funkcí těla při životě. Ale jak je vidět, i toto umožňuje současná kultura.

6. Seznam literatury

- Adamus,A.: Pohled do dějin Severní dráhy Ferdinandovy po století činnosti 1836-1936,Ostrava,SDF,1936
- Bakala,J.a kol.:Dějiny Ostravy,Ostrava,Sfinga,1993
- ČSÚ:Přistěhovalí a vystěhovalí-Brno,0310.xls,Praha,Český statistický úřad,2006
- Dokoupil,L.:Demografický vývoj ostravské aglomerace,Ostrava,Pedagogická fakulta v Ostravě,1967
- Filgas,J.:Zapomenutá Ostrava,Ostrava,Krajské nakladatelství Ostrava,1962
- Hon,J.:Migrační nálada Ostravanů,in Ostrava-sborník č.19,Ostrava,Tilia,1999
- Hon,J.:Ostrava očima svých občanů-studie,Ostrava,MLO,Statutární město Ostrava, Magistrát,2001
- Horská-Vrbová,P.:Kapitalistická industrializace a středoevropská společnost, Praha,Academia,1970
- Horská,P.,Maur,E.,Musil,J.,Zrod velkoměsta,Paseka,Praha,2002
- Hroch,M.:Dějiny novověku,Praha,Práce,1998
- Jiřík,K.: Skandální poměry v ostravských hospodách,in Ostrava-sborník č. 16, Ostrava,Sfinga,1991
- Kroček,M.:Z místopisu staré Moravské Ostravy,in Ostrava-sborník č. 14,Ostrava,Profil,1987
- Lipus,R.,Vávra,D.:Šumná města,Petrov,Brno,2002
- Lipus,R.:Scénologie Ostravy,in Disk-časopis pro studium dramatického umění,č. 8,AMU,Praha, 2004
- Lipus,R.:Scénologie Ostravy,in Disk-časopis pro studium dramatického umění,č. 9,AMU,Praha, 2004
- Lipus,R.:Scénologie Ostravy,in Disk-časopis pro studium dramatického umění,č. 11,AMU,Praha, 2005
- Lipus,R.:Scénologie Ostravy,in Disk-časopis pro studium dramatického umění,č. 12,AMU,Praha, 2005

- Matěj, M. a kol.: Nové Vítkovice 1876-1914, Ostrava, Památkový ústav v Ostravě, 1992
- Myška, M.: Počátky vytváření dělnické třídy v železárnách na Ostravsku, Ostrava, Krajské nakladatelství Ostrava, 1962
- Myška, M.: K vymezení ostravské průmyslové oblasti, in Český lid, č. 53, 1966
- Noušová, J.: Hornická kolonie dolu Hlubina v Ostravě, Praha, ÚEF ČSAV, 1977
- Ortega y Gasset, J.: Vzpouza davů, Praha, Naše vojsko, 1993
- Prokop, R.: Ostrava v procesu transformace, in Ostrava-sborník č. 21, Ostrava, Tilia, 2003
- Pitronová, B.: Haličané na Ostravsku v 2. polovině 19. století, in Ostrava-sborník č. 14, Ostrava, Profil, 1987
- Raeburn, M. a kol.: Dějiny architektury, Praha, Odeon, 1993
- Skalníková, O.: Problém Ostravska jako etnografické oblasti, in Český lid č. 51, 1964
- Svobodová, J.: Dělnická rodina v mikrostruktuře sídelní jednotky, Praha, ÚEF ČSAV, 1977
- Šatava, L.: Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA, Praha, Univerzita Karlova, 1989
- Vybíral, J.: Zrození velkoměsta, Šlapanice, ERA, 2003
- Zatloukal, P.: Příběhy z dlouhého století, Olomouc, Muzeum umění Olomouc, 2002

7. Přílohy

7. 1 Dotazník pro polostandardizované rozhovory

- 1) Rok narození

- 2) Pohlaví

- 3) Vzdělání

- 4) Pracoviště respondenta

- 5) Funkce respondenta

- 6) Jaký máte názor na situaci v oboru, ve kterém působíte?
(otevřená otázka)

7) Jak, podle Vás, fungují v Ostravě následující instituce nebo zařízení a jaký mají kulturní význam pro město?

1 fungují dobře, mají velký význam

2 fungují dobře ale velký význam to nemá

3 mám výhrady k jejich fungování ale mohly by být přínosem

4 nevím nesleduji

<i>Muzea</i>	<i>1 2 3 4</i>
<i>Kina</i>	<i>1 2 3 4</i>
<i>Výstavní síně</i>	<i>1 2 3 4</i>
<i>Divadla</i>	<i>1 2 3 4</i>
<i>Knihovny, studovny</i>	<i>1 2 3 4</i>
<i>Organizátoři koncertního života (tzv. vážné hudby)</i>	<i>1 2 3 4</i>
<i>Kulturní domy</i>	<i>1 2 3 4</i>
<i>Vzdělávací instituce</i>	<i>1 2 3 4</i>
<i>Kluby</i>	<i>1 2 3 4</i>
<i>Průmyslové památky</i>	<i>1 2 3 4</i>
<i>Divadelní festivaly</i>	<i>1 2 3 4</i>
<i>Náboženské instituce</i>	<i>1 2 3 4</i>
<i>Hudební festivaly</i>	<i>1 2 3 4</i>
<i>Organizátoři sportovních akcí</i>	<i>1 2 3 4</i>
<i>Galerie</i>	<i>1 2 3 4</i>

7a) Které z těchto institucí nebo zařízení, podle Vás fungují nejlépe?
(otevřená otázka)

1.

2.

3.

7b) Které instituce nebo zařízení, podle Vás fungují nejhůře?
(otevřená otázka)

8) Která nebo které z kulturních institucí či akcí, podle Vás, výrazně překračují svým významem nebo aktivitou hranice města Ostravy, regionu, resp. ČR?

(otevřená otázka)

9) Je, podle Vás, Ostrava přirozeným kulturním centrem Moravskoslezského regionu?

1. *ano*

2. *ne*

10) Má v současné době, podle Vás, nějaká jinoetnická skupina, příp. nějaká její aktivita, výrazný vliv na kulturu v Ostravě?

1. *ano (jmenujte jinoetnickou skupinu, příp. aktivitu)*

2. *nemá*

3. *nevím, nic si nevybavuji*

11) Jaké osobní zkušenosti máte s grantovou podporou kulturních akcí v Ostravě?

1. *většinou dobré*

2. *rozporuplné*

3. *většinou špatné*

4. *nevím*

12) Jaký máte názor na podporu současného vedení města Ostravy v oblasti kultury a kulturních aktivit?

1. *podpora je výrazná a kompetentní*

2. *podpora je výrazná ale nekompetentní*

3. *podpora je málo výrazná ale kompetentní*

4. *podpora je nevýrazná a nekompetentní*

5. *nevím*

13) Co pro Vás znamená pojem tradice ve spojení s Ostravou?

(otevřená otázka)

14) Je podle Vás Ostrava v současnosti turistickou destinací, kde jsou navštěvovány např. průmyslové památky?

1. *ano je*
2. *ano je ale mnohé lze ještě zlepšit*
3. *ne nebo jen málo ale mohla by být*
4. *v žádném případě není a nebude*
5. *nevím*

15) Myslíte si, že kultura má, při současné transformaci Ostravy z průmyslového města, zásadní význam?

1. *ano má rozhodující a nezastupitelný význam*
2. *ano ale má pouze dílčí významy*
3. *pouze minimální nebo spíš žádný význam*
4. *nevím*

16) Jmenujte hlavní příčiny, které podle Vás způsobují pomalý, ale soustavný odliv, především mladých obyvatel Ostravy ?

(otevřená otázka)

1.

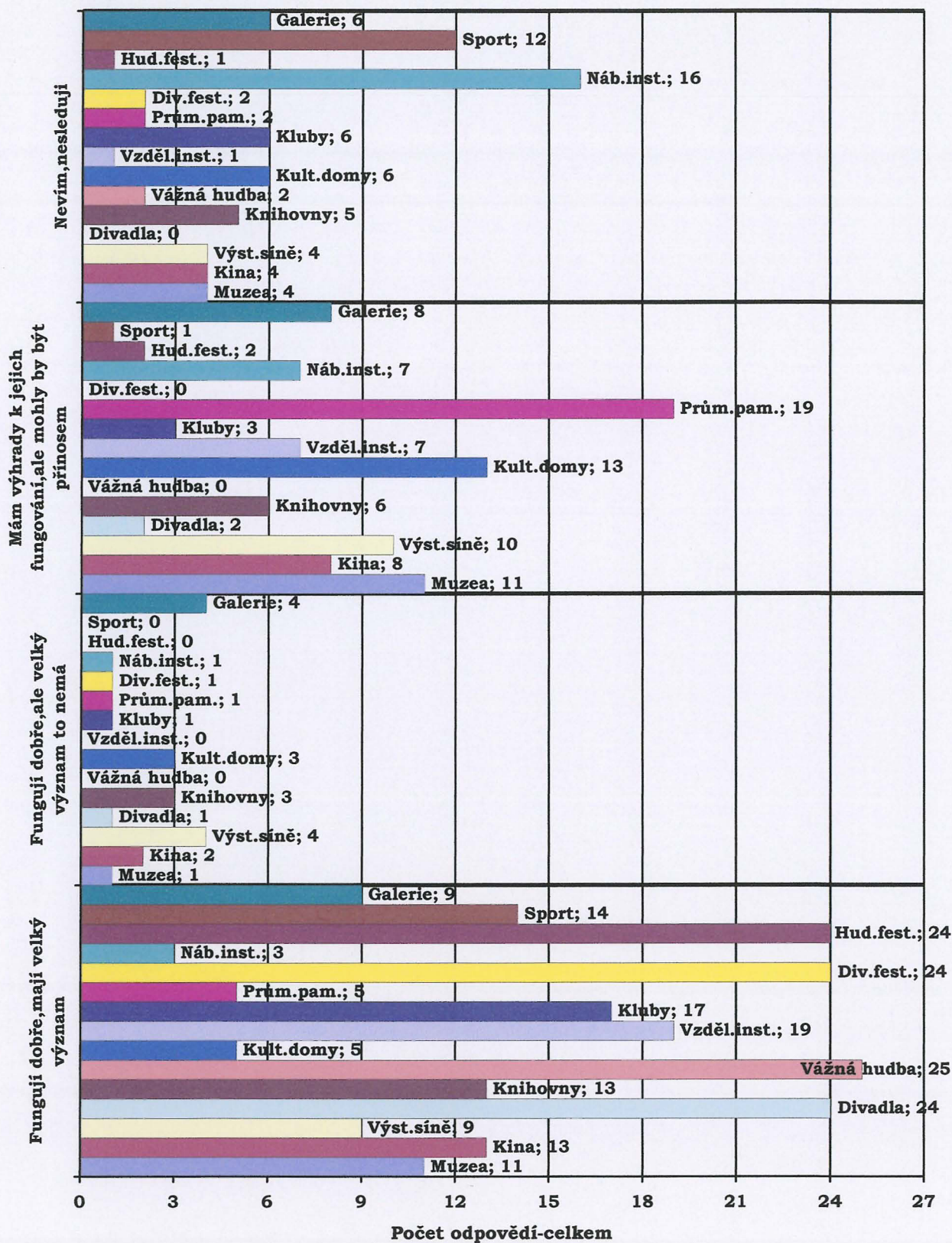
2.

3.

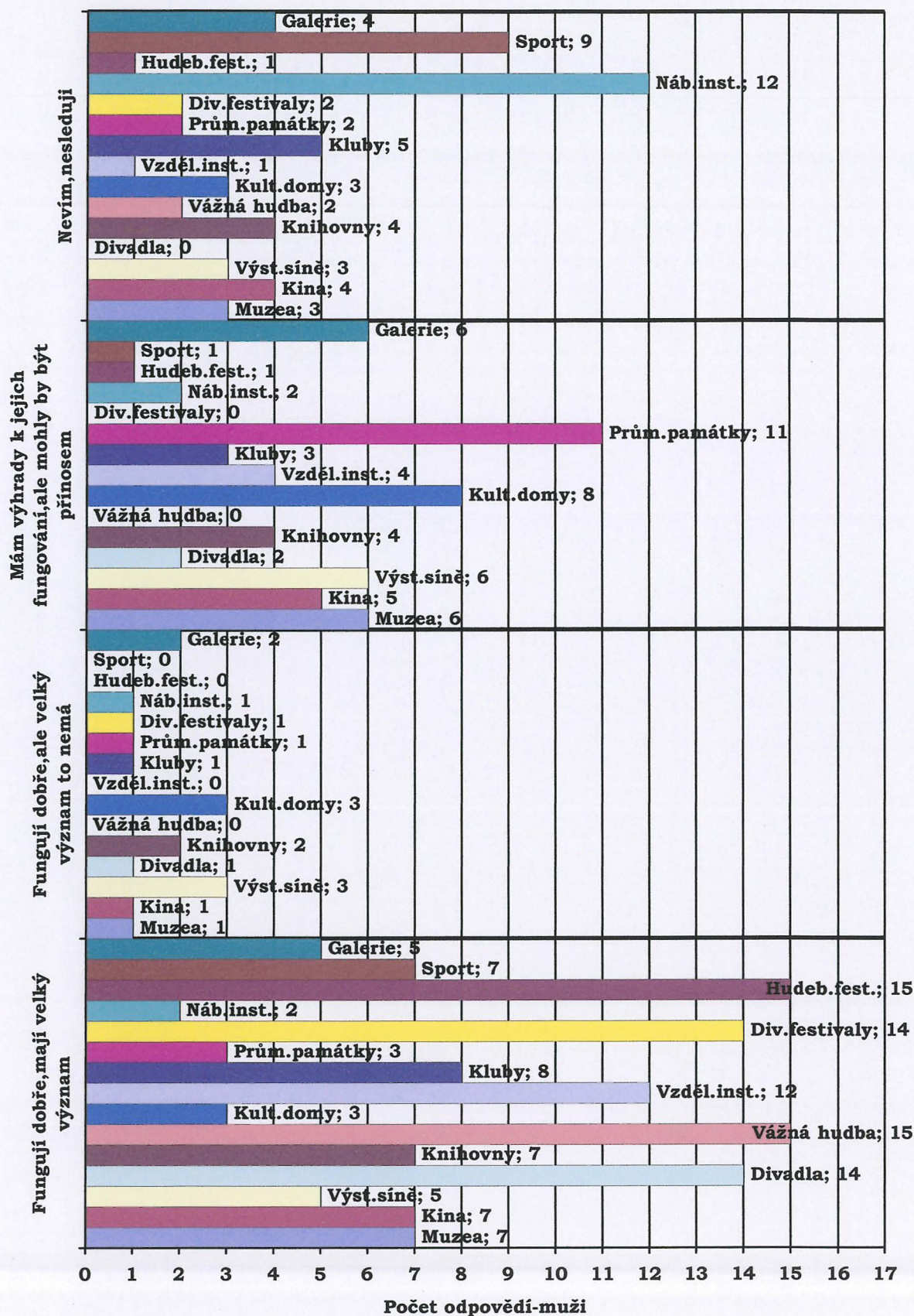
17) Jak byste si charakter Ostravy představovali v budoucnu?
(otevřená otázka)

7. 2 Grafy

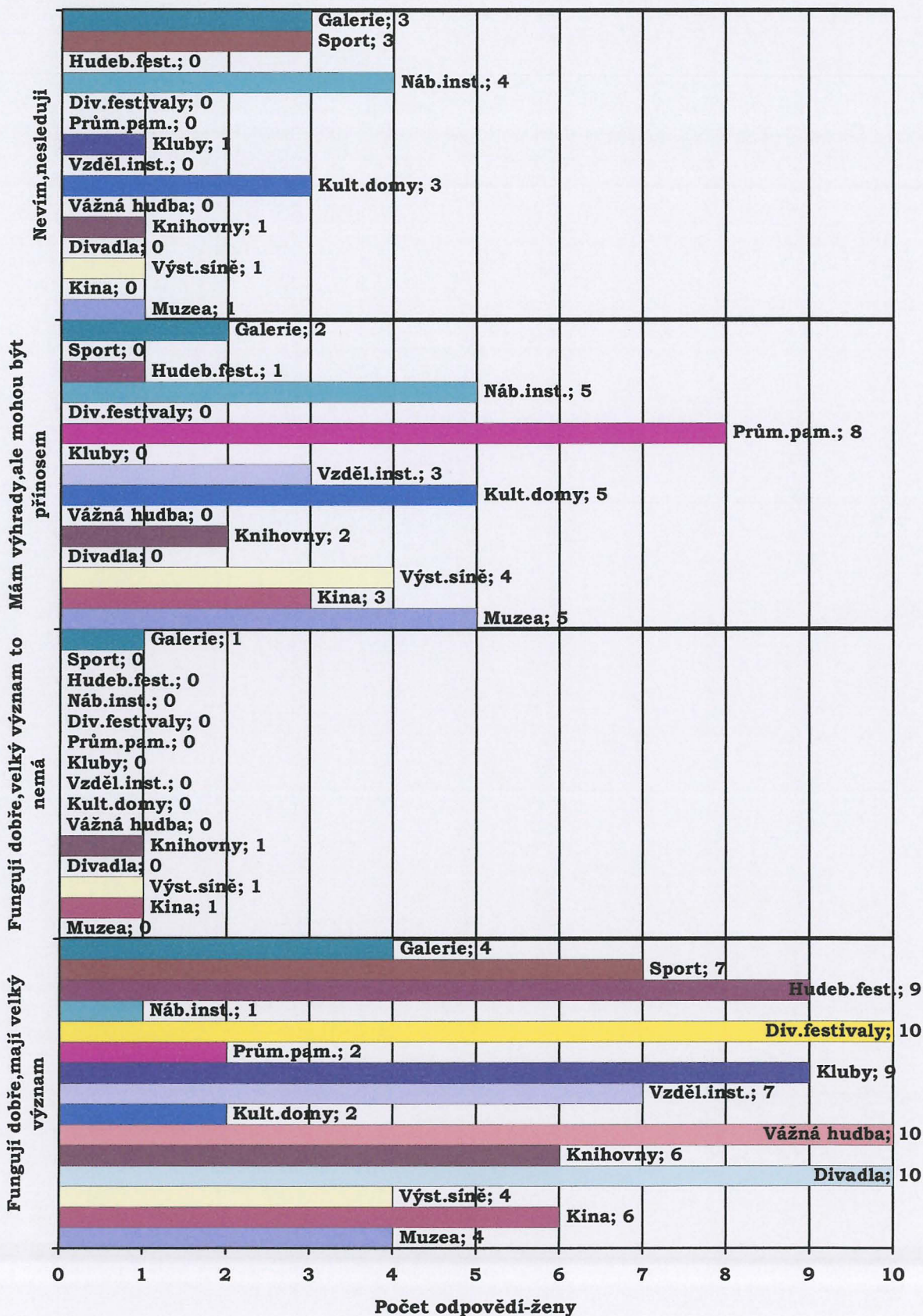
Graf 4: Otázka 7 – jak fungují v Ostravě následující instituce a jaký mají význam pro město - odpovědi celkem.

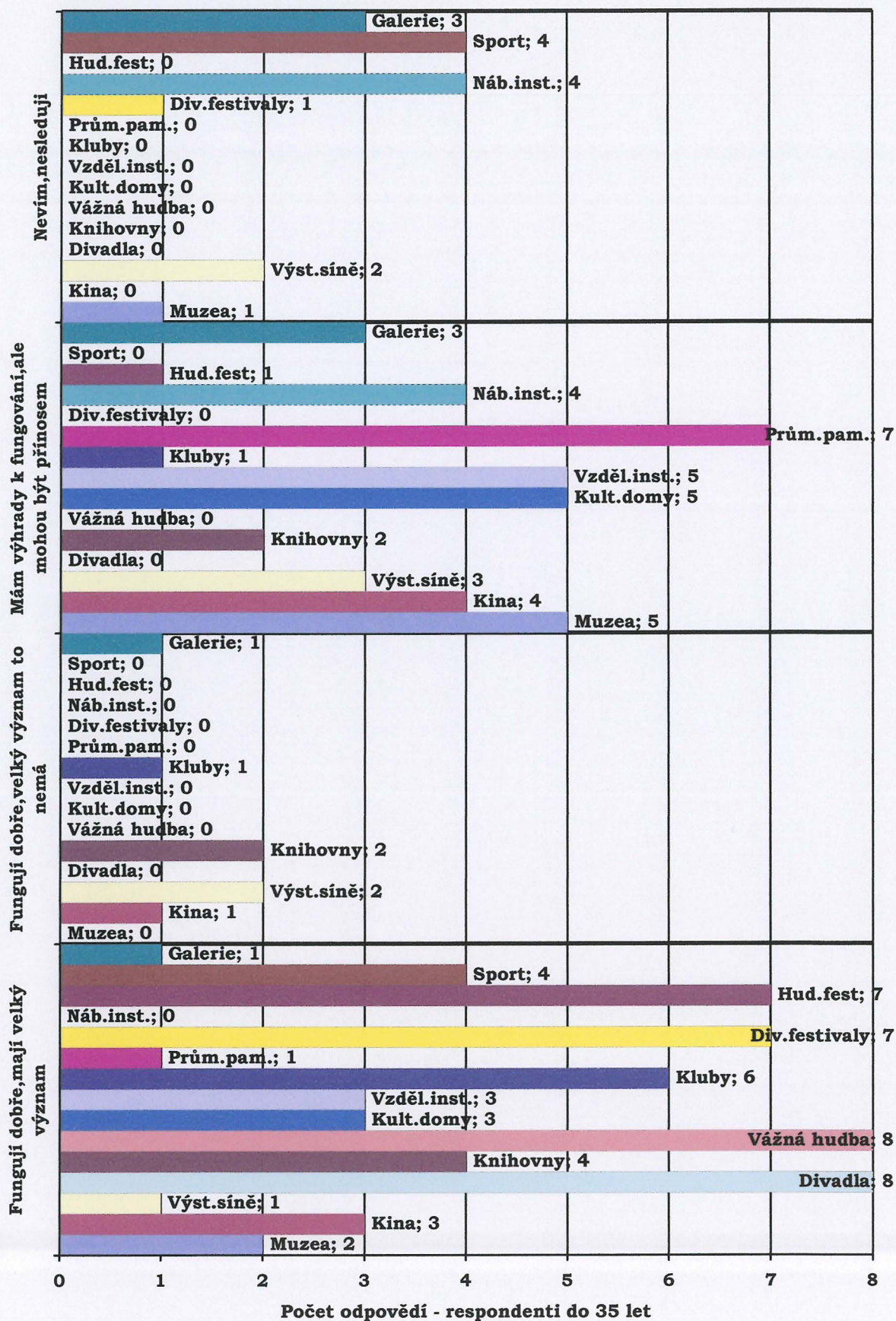
Graf 5: Otázka 7 – jak fungují v Ostravě následující instituce a jaký mají význam pro město - odpovědi mužů.

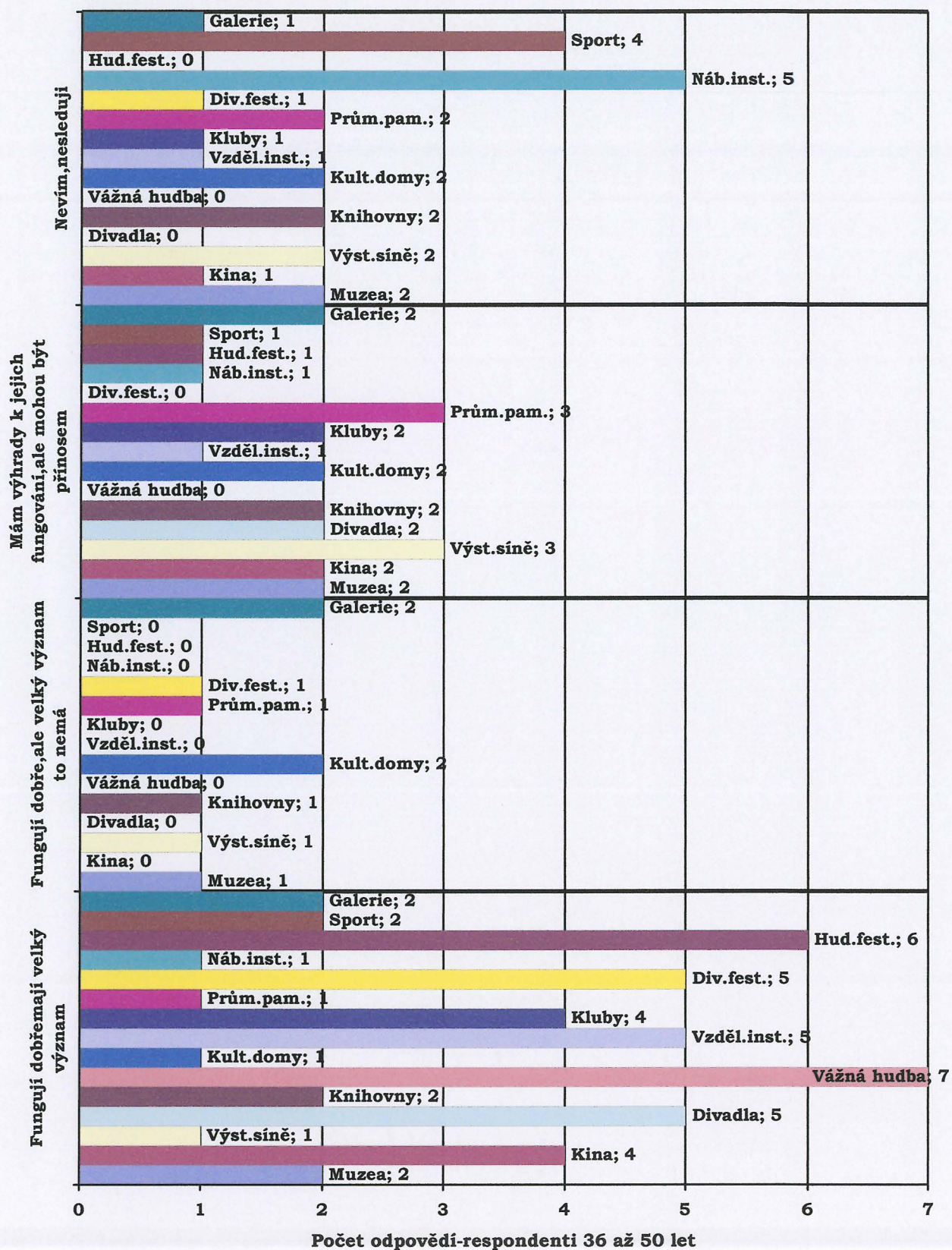
Graf 6: Otázka 7 – jak fungují v Ostravě následující instituce a jaký mají význam pro město – odpovědi žen

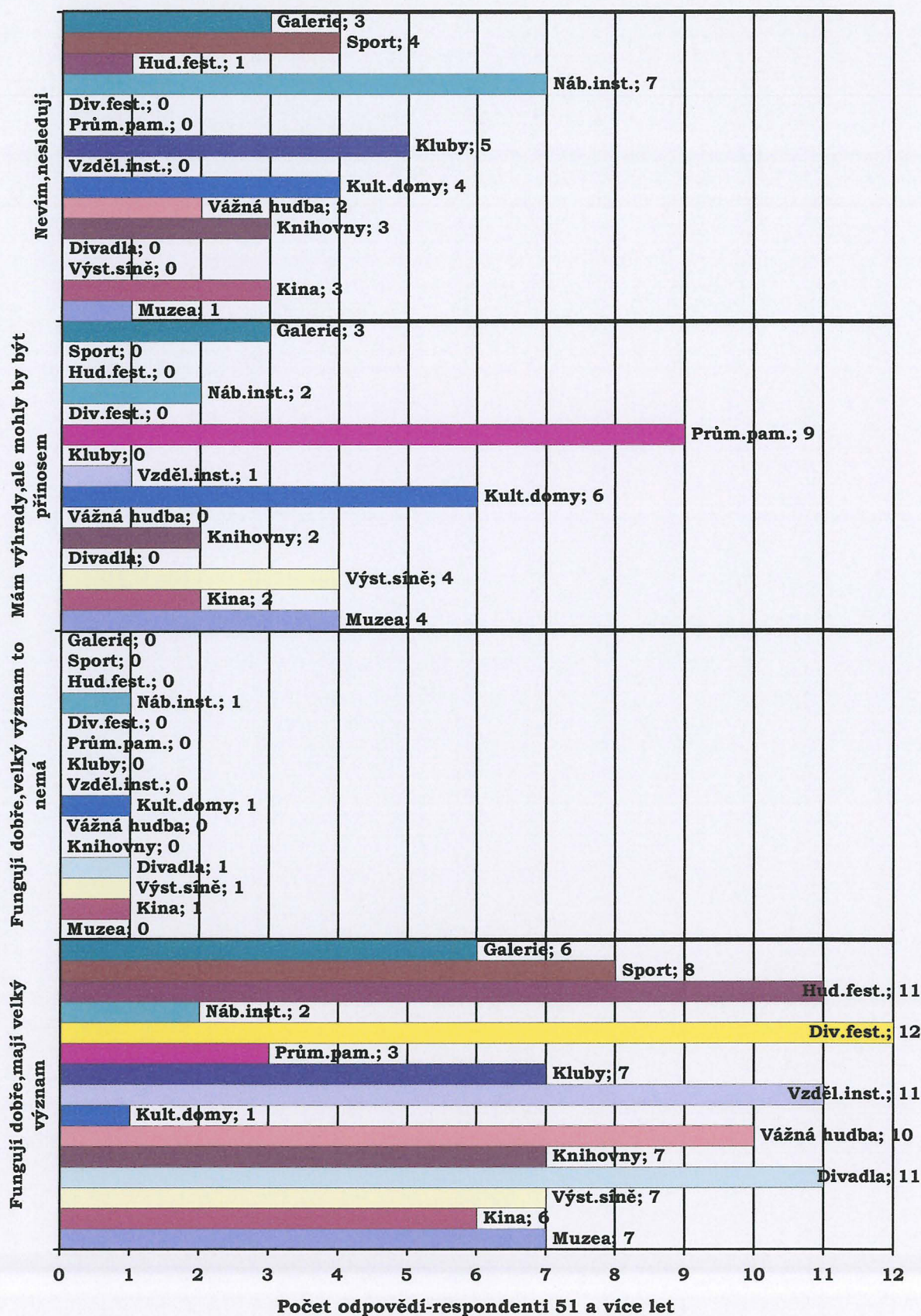
Graf 7: Otázka 7 - jak fungují v Ostravě následující instituce a jaký mají význam pro město - respondenti věkové skupiny do 35 let

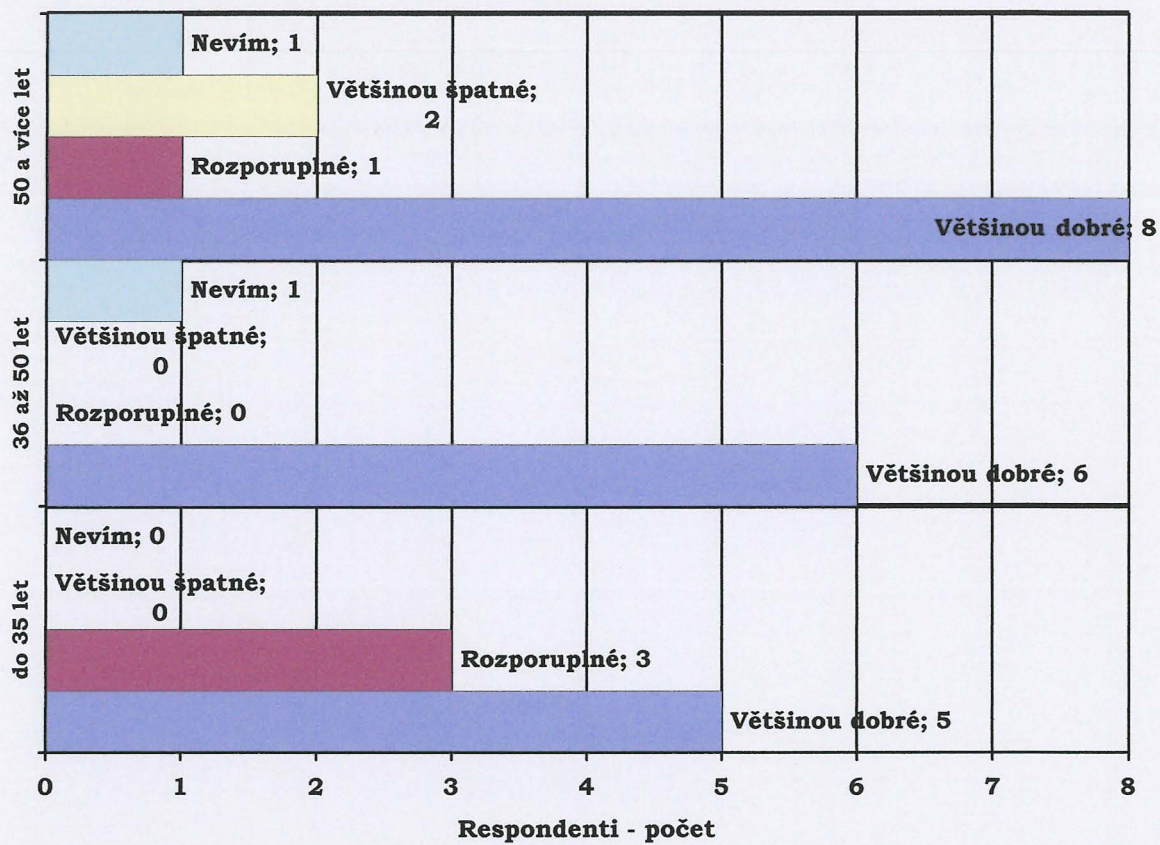
Graf 8: Otázka 7 – jak fungují v Ostravě následující instituce a jaký mají význam pro město - respondenti věkové skupiny 36 až 50 let

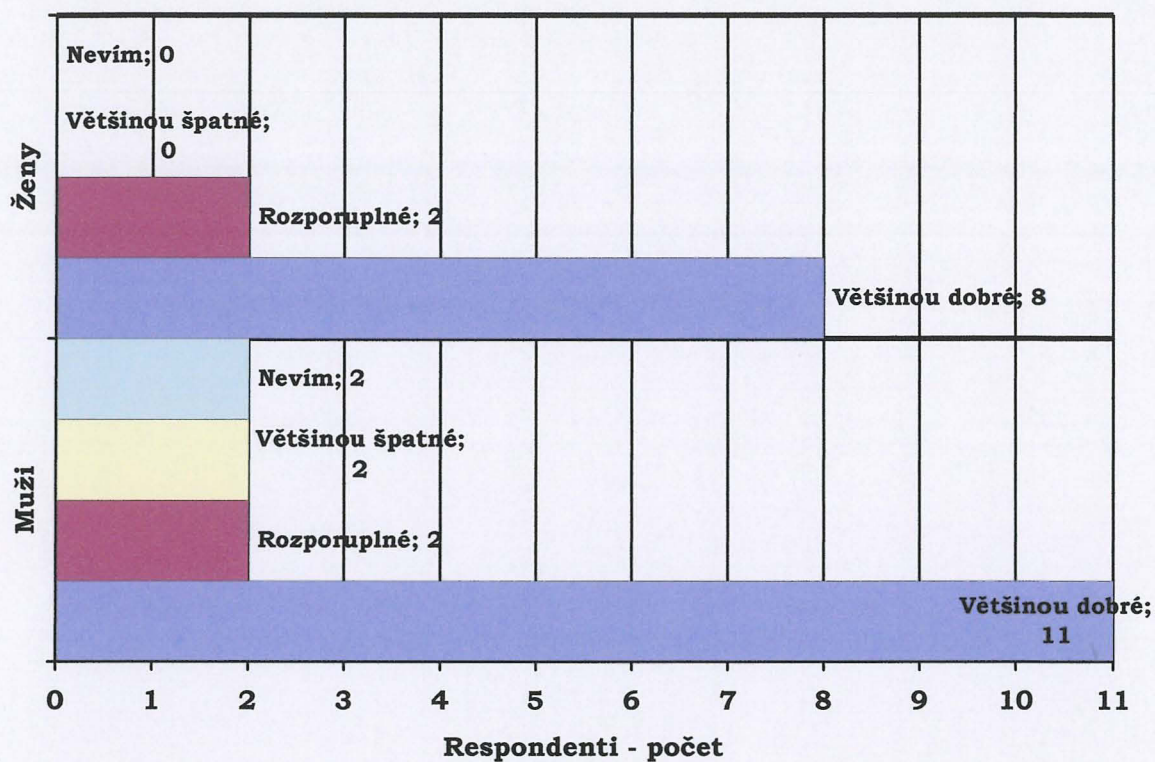
Graf 9: Otázka 7 – jak fungují v Ostravě následující instituce a jaký mají význam pro město - respondenti věkové skupiny 51 a více let

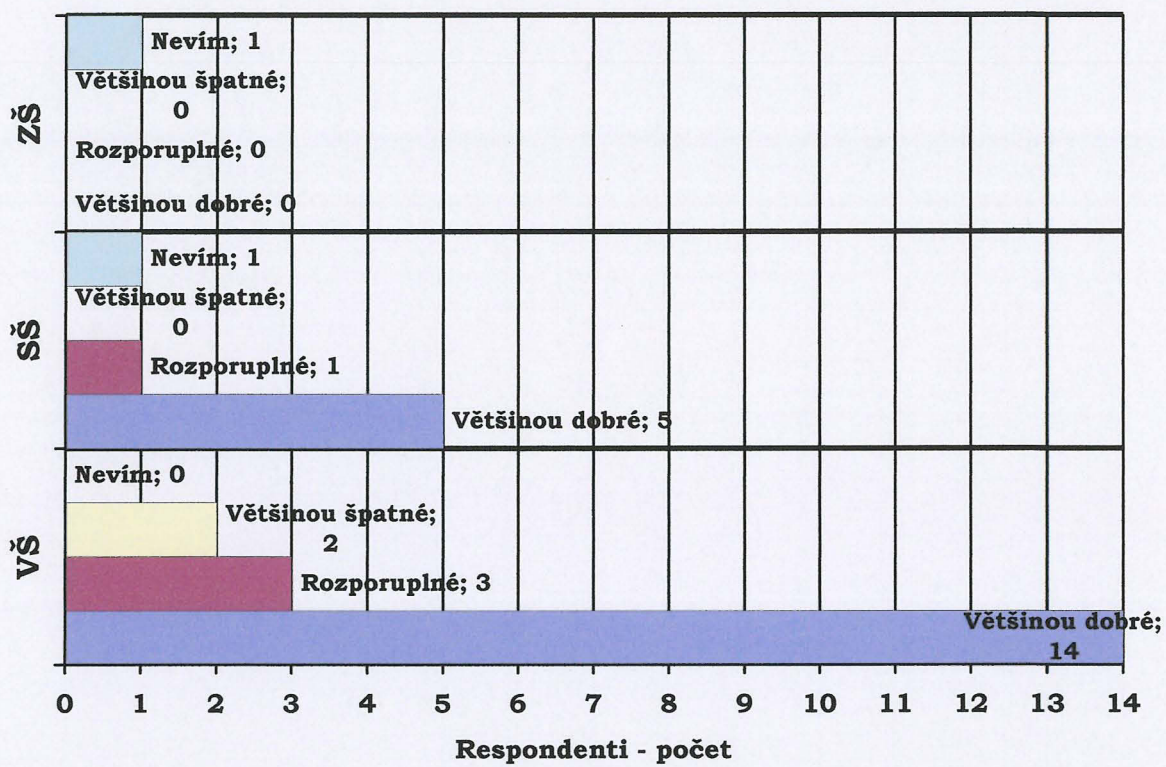
Graf 11: Otázka 11 – zkušenosti s grantovou podporou kulturních akcí
- odpovědi podle věkových skupin

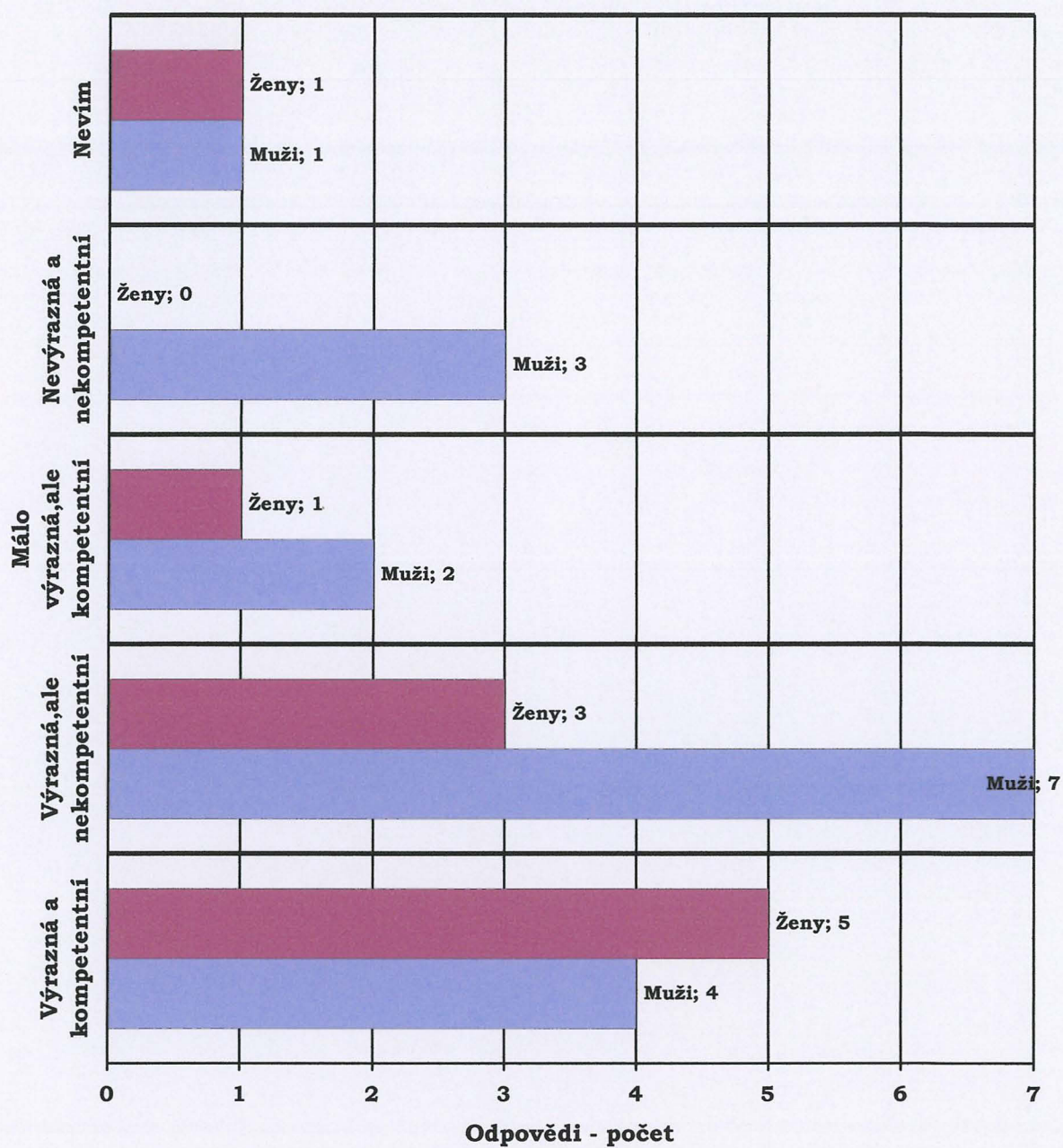
Graf 12: Otázka 11 – zkušenosti s grantovou podporou kulturních akcí
 - odpovědi podle pohlaví

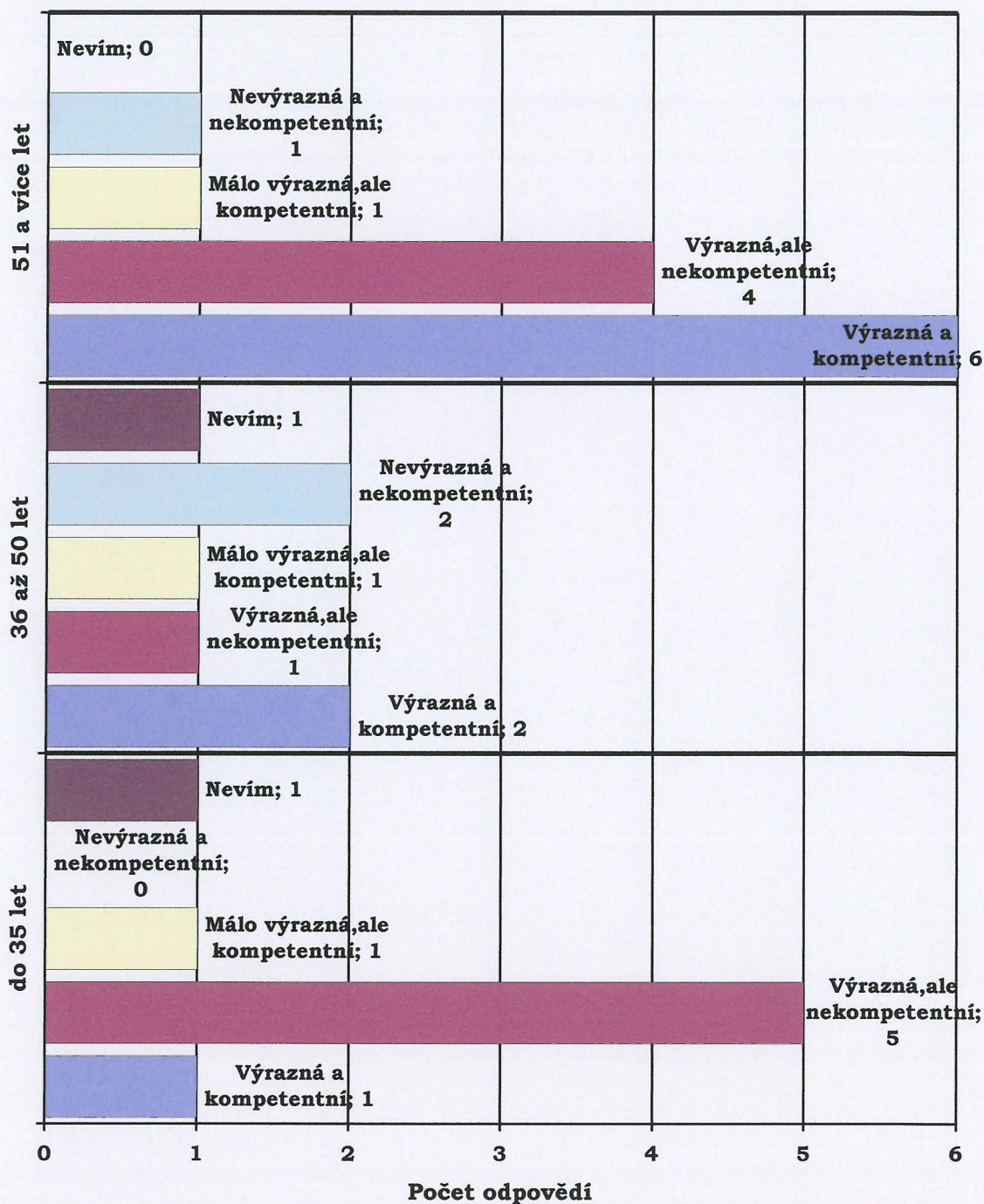
Graf 13: Otázka 11 – zkušenosti s grantovou podporou kulturních akcí
- odpovědi podle vzdělání

Graf 14: Otázka 12 – podpora vedení města Ostravy v oblasti kultury
- odpovědi podle pohlaví

Graf 15: Otázka 12 – podpora vedení města Ostravy v oblasti kultury
- odpovědi podle věkových skupin

Graf 16: Otázka 12 – podpora vedení města Ostravy v oblasti kultury (v%)

